TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

DIŞİŞLERİ KOMİSYONU

TUTANAK DERGİSİ

1'inci Toplantı
27 Ekim 2026 Salı

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde yer alan ve kâtip üyeler tarafından okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve tırnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

İÇİNDEKİLER

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Fuat Oktay'ın, küresel ve bölgesel düzeyde yaşanan kritik gelişmelere ve Komisyonun bugünkü gündemindeki anlaşmayla ilgili bazı hususlara ilişkin açıklaması

2.- Komisyon Başkanı Fuat Oktay'ın, Eskişehir Milletvekili Utku Çakırözer'in yapmış olduğu açıklamasında geçen bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

3.- Komisyon Başkanı Fuat Oktay'ın, Komisyon üyeliği sona eren milletvekillerine ve Komisyonda boş bulunan üyeliklere seçilen milletvekillerine ilişkin açıklaması

4.- Komisyon Başkanı Fuat Oktay'ın, annesini kaybeden Kahramanmaraş Milletvekili Ali Öztunç'a başsağlığı dilediğine ilişkin açıklaması

5.- Komisyon Başkanı Fuat Oktay'ın, Kahramanmaraş Milletvekili Ali Öztunç ve Kocaeli Milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu'nun yapmış oldukları açıklamalarında geçen bazı ifadelerine, kabul edilen kanun teklifiyle ilgili muhalefet şerhine ve tüm katılımcılara teşekkür ettiğine ilişkin açıklaması

III.- AÇIKLAMALAR

1.- Eskişehir Milletvekili Utku Çakırözer'in, Komisyon gündemindeki (2/3961) esas numaralı Kanun Teklifi'nin tali komisyon olan Millî Savunma Komisyonunda görüşülmesi gerektiğine ilişkin açıklaması

2.- Kahramanmaraş Milletvekili Ali Öztunç'un, Türkiye ile Azerbaycan arasında yaşanan sıkıntılarla ilgili Dışişleri Bakanlığının ne gibi bir çalışması olduğunu öğrenmek istediğine ilişkin açıklaması

3.- Dışişleri Bakan Yardımcısı Zeki Levent Gümrükçü'nün, Kahramanmaraş Milletvekili Ali Öztunç'un yaptığı açıklamasında geçen bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

4.- Kocaeli Milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu'nun, kendisinin Azerbaycan'a girişinin yasaklanmasına ilişkin açıklaması

5.- Dışişleri Bakan Yardımcısı Zeki Levent Gümrükçü'nün, Kocaeli Milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu'nun yaptığı açıklamasında geçen bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

IV.- KANUN TEKLİFLERİ VE DİĞER İŞLER

A) Kanun Teklifleri

1.- İstanbul Milletvekili Numan Kurtulmuş'un, Türkiye Cumhuriyeti, Pakistan İslam Cumhuriyeti ve Suudi Arabistan Krallığı Arasında Ortak Savunma İçin Mekke Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/3961)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
DIŞİŞLERİ KOMİSYONU

-----0-----
1'inci Toplantı
27 Ekim 2026 Salı
-----0-----

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

TBMM Dışişleri Komisyonu saat 11.11'de açılarak iki oturum yaptı.

Komisyon Başkanı Fuat Oktay,

Küresel ve bölgesel düzeyde yaşanan kritik gelişmelere ve Komisyonun bugünkü gündemindeki anlaşmayla ilgili bazı hususlara,

Eskişehir Milletvekili Utku Çakırözer'in yapmış olduğu açıklamasında geçen bazı ifadelerine,

Komisyon üyeliği sona eren milletvekillerine ve Komisyonda boş bulunan üyeliklere seçilen milletvekillerine,

Annesini kaybeden Kahramanmaraş Milletvekili Ali Öztunç'a başsağlığı dilediğine,

Kahramanmaraş Milletvekili Ali Öztunç ve Kocaeli Milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu'nun yapmış oldukları açıklamalarında geçen bazı ifadelerine, kabul edilen kanun teklifiyle ilgili muhalefet şerhine ve tüm katılımcılara teşekkür ettiğine,

İlişkin açıklama yaptı.

Eskişehir Milletvekili Utku Çakırözer, Komisyon gündemindeki (2/3961) esas numaralı Kanun Teklifi'nin tali komisyon olan Millî Savunma Komisyonunda görüşülmesi gerektiğine,

Kahramanmaraş Milletvekili Ali Öztunç, Türkiye ile Azerbaycan arasında yaşanan sıkıntılarla ilgili Dışişleri Bakanlığının ne gibi bir çalışması olduğunu öğrenmek istediğine;

Dışişleri Bakan Yardımcısı Zeki Levent Gümrükçü,

Kahramanmaraş Milletvekili Ali Öztunç'un yaptığı açıklamasında geçen bazı ifadelerine,

Kocaeli Milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu'nun yaptığı açıklamasında geçen bazı ifadelerine;

Kocaeli Milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu, kendisinin Azerbaycan'a girişinin yasaklanmasına,

İlişkin açıklama yaptı.

Eskişehir Milletvekili Utku Çakırözer ve 1 milletvekilinin, (2/3961) esas numaralı Kanun Teklifi'nin, Türkiye'nin ulusal güvenliğine ve savunma kapasitesine faydaları ya da zararlarının daha ayrıntılı değerlendirilebilmesini teminen görüşmelerinin ertelenmesine ve İç Tüzük'ün 34'üncü maddesine göre tali komisyon olan Millî Savunma Komisyonundan görüş alınmasına,

Eskişehir Milletvekili Utku Çakırözer ve 1 milletvekilinin, (2/3961) esas numaralı Kanun Teklifi'nin daha ayrıntılı görüşülebilmesini teminen bir alt komisyon kurulmasına,

İlişkin önergesi kabul edilmedi.

İstanbul Milletvekili Numan Kurtulmuş'un Türkiye Cumhuriyeti, Pakistan İslam Cumhuriyeti ve Suudi Arabistan Krallığı Arasında Ortak Savunma İçin Mekke Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/3961), tümü ve maddeleri üzerindeki görüşmeleri tamamlanarak kabul edildi.

Komisyon gündeminde görüşülecek başka konu bulunmadığından, saat 15.55'te toplantıya son verildi.

27 Ekim 2026 Salı
BİRİNCİ OTURUM
Açılma Saati: 11.11
BAŞKAN: Fuat OKTAY (Ankara)
BAŞKAN VEKİLİ: Mustafa CANBEY (Balıkesir)
SÖZCÜ: Ceyda BÖLÜNMEZ ÇANKIRI (İzmir)
KÂTİP: Derya BAKBAK (Gaziantep)
----- 0 -----

BAŞKAN FUAT OKTAY - Dışişleri Komisyonumuzun çok değerli üyeleri, Komisyonumuz dışında misafirlerimiz var, çok değerli milletvekillerimiz, değerli Bakan Yardımcılarımız, kamu kurum ve kuruluşlarımızın değerli temsilcileri, basınımızın, medyamızın değerli temsilcileri, çok değerli katılımcılar; Dışişleri Komisyonumuzun 28'inci Yasama Dönemi 24'üncü Toplantısını açıyorum.

Toplantı yeter sayımız mevcuttur, görüşmelere başlıyoruz.

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Fuat Oktay'ın, küresel ve bölgesel düzeyde yaşanan kritik gelişmelere ve Komisyonun bugünkü gündemindeki anlaşmayla ilgili bazı hususlara ilişkin açıklaması

BAŞKAN FUAT OKTAY - Yine, her zaman olduğu gibi, müsaadelerinizle birkaç konuda görüşlerimi ifade etmek isterim, akabinde de gündeme geçebiliriz.

Özellikle küresel ve bölgesel düzeyde yaşanan kritik gelişmelere dair bazı değerlendirmeleri ve yine bu çerçevede bugün detaylarıyla ele alacağımız anlaşmaya ilişkin bazı hususları sizlerle paylaşmak istiyorum. Dünya, teknolojik ve jeopolitik dönüşümlerin hızlandığı, küresel dengelerin yeniden şekillendiği bir dönemden geçmekte. İkinci Dünya Savaşı sonrasında inşa edilen uluslararası nizamın yetersiz kaldığı, kurallara dayalı sistem yerine rekabetin sertleştiği, çatışmaların derinleştiği, uluslararası hukuk ve ilkelerin hak, vicdan ve ahlak çerçevesinde değil, çifte standartlarla çıkar temelli işletildiği bir belirsizlik ikliminin içerisinde olduğumuz açıkça görülmektedir. Bu süreç, uluslararası toplum açısından aynı zamanda ciddi bir insani ve vicdani sınamayı da beraberinde getirmektedir. Coğrafi konumumuz itibarıyla ülkemiz maalesef en tehlikeli gerilimlerin ve çatışma alanlarının yer aldığı bölgede bulunmaktadır. Böylesine zorlu bir dönemde dış politikamız çok taraflı iş birliğini koruyan ancak her hâlükârda Türkiye eksenli, bağımsız ve millî menfaatlerimizi rehber edinen kararlı bir duruşla yürütülmektedir. Devletimiz, egemenlik haklarına saygıyı, toprak bütünlüğünü, diyaloğu ve küresel sahiplenme ilkelerini esas almaktadır. Türkiye, bu ilkeli ve dengeli yaklaşımı sayesinde istikrarsızlık coğrafyasında güven veren bir aktör, küresel ve bölgesel barış çabalarında vazgeçilmez bir çekim merkezi, bir kutup başı olarak konumunu tahkim etmektedir.

Değerli arkadaşlar, Orta Doğu'da tırmanan istikrarsızlık ve bunun küresel etkileri hepinizin malumu. İsrail'in gerçekleştirdiği soykırım sonucunda Filistin'de yaşanan derin insani dram, İsrail'in uluslararası hukuku hiçe sayan politikaları, bölge geneline yayılan saldırganlık dalgası ve Batı Şeria'da "yerleşimci" adıyla sürdürdüğü işgalci terörü ne yazık ki devam etmektedir. Dün, Batı Şeria'nın El Halil kentindeki Harem-i İbrahim Camisi'nin ibadete kapatılarak buradaki insanların zorla dışarı çıkartılması İsrail'in kabul edilemez provokasyonlarına yeni bir örnek teşkil etmiştir. Buna ilaveten, İran, Hürmüz Boğazı ve çevresinde yoğunlaşan gerilimler yalnızca bölgesel güvenliği değil, küresel barış ve istikrarı da açıkça tehdit etmektedir. Çatışmaların genişlemesi ve enerji altyapılarını hedef alması enerji başta olmak üzere küresel tedarik zincirlerini sarsmakta ve dünya genelinde üretim maliyetlerini doğrudan artırmaktadır. İsrail'de bugün gerçekleştirilmekte olan ve ABD'de 3 Kasımda yapılacak seçimleri de bölgeye olabilecek etkileri bakımından yine yakından takip ediyoruz.

Benzer bir istikrarsızlık sarmalını Yemen'de de derinden hissetmekteyiz. Bu meseleyi sadece yerel bir kriz ya da sınırlı bir bölgesel ihtilaf olarak görmek büyük bir yanılgı olacaktır. Kızıldeniz ve Aden Körfezi'ndeki güvenlik riskleri küresel ticaret hatlarını felce uğratmakta, tüm Orta Doğu'yu istikrarsızlaştırmaktadır, Afrika Boynuzu ülkelerinin de bu girdabın içine çekilmeye çalışıldığı görülmektedir. Türkiye, ilkeli duruşunun bir gereği olarak Yemen'in egemenliğini ve toprak bütünlüğünü kararlılıkla savunmakta, kalıcı çözüm için diyaloğu desteklemektedir. Her iki kriz merkezinde de seyrüsefer özgürlüğünün korunması hayatidir. Bu doğrultuda çözümlerin diplomasinin yeniden işlerlik kazanmasıyla gerçekleşmesi için Türkiye yoğun çaba sarf etmektedir.

Komisyonumuzun değerli üyeleri, değerli katılımcılar; Orta Doğu'daki gelişmelere ilaveten Karadeniz'in hemen karşı kıyısında devam eden Rusya-Ukrayna Savaşı, Kafkaslar, Balkanlar, Kuzey Afrika'daki hassasiyetler de bölgesel güvenliğimizi doğrudan etkilemektedir. Ülkemiz, tüm bu bölgelerde istikrarın tesisi ve korunması adına bölgesel girişimlere her zaman öncülük etmiştir, etmektedir ve etmeye de devam edecektir.

"Savaşın kazananı, adil bir barışın kaybedeni olmaz." inancıyla krizlerin sonlandırılması için tüm diplomatik imkânlarımızı kullanmaktayız. Çevremizdeki tüm coğrafyalarda bölgesel sahiplenme ilkesiyle güvenliği ve refahı artırmayı hedefliyor, meselelere ayrıştırıcı değil, birleştirici bir vizyonla bakıyoruz. Zira, sorunların dış müdahalelerle değil, bölge ülkelerinin kendi meselelerinde ortak sorumluluk üstlenmesiyle çözüleceğine inanıyoruz. İşte, bugün Komisyonumuzda görüşeceğimiz Türkiye Cumhuriyeti, Pakistan

İslam Cumhuriyeti ve Suudi Arabistan Krallığı arasında Ortak Savunma İçin Mekke Anlaşması bahsettiğim bu bölgesel sahiplenme irademizin ve coğrafyamızda caydırıcılığı artırarak barışı tahkim etme kararlılığımızın somut ve son derece önemli bir adımını oluşturmaktadır.

Yıllardır Orta Doğu ve çevre coğrafyalar dışarıdan dayatılan müdahalelerin, ithal güvenlik formüllerinin ve vekâlet savaşlarının bedelini ağır bir şekilde ödemiştir, bu gidişata "Dur!" denilmesi ve bölgenin sorunlarına bizzat bölge içerisinden çözümler üretilebilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda, Uygun Bulma Kanun Teklifi'nin genel gerekçesinde de vurgulandığı üzere, Mekke Anlaşması'yla stratejik diyaloğu, karşılıklı güveni ve birlikte çalışma kültürünü büyüterek Orta Doğu'da kolektif bir caydırıcılık kalkanı inşa edilmesi kayda değer bir gelişmedir. Dün Tahran'da yapılan görüşmeler bu anlamda da kıymetlidir.

Ülkemizin imzaladığı ve taraf olduğu anlaşmalar bir saldırı, yayılmacılık ya da 3'üncü ülkelere karşı bir bloklaşma ittifakı değildir. Tam aksine, ülkemiz, caydırıcılığı artıracak, coğrafyamızı tahkim edecek, barışı ve istikrarı hedefleyen savunma anlaşmalarının tarafıdır. Bu bağlamda, Mekke Anlaşması'nın dışlayıcı bir güvenlik mimarisi önermemesi ve bölgesel barış ve istikrar vizyonunu paylaşan diğer aktörlerin katılımına imkân tanıması bağlamında kıymetlidir. Öte yandan, anlaşmanın genişleme sürecinin kontrolsüz bir mekanizmaya izin vermemesi de önemlidir. İttifakın büyümesinin ve yeni üyelerin kabulünün çekirdek tarafların ve dolayısıyla ülkemizin onayına, rızasına ve stratejik filtresine tabi olması doğal olarak büyük ehemmiyet taşımaktadır. Keza genel gerekçede belirtildiği üzere, Mekke Anlaşması, tarafların birbirlerinin bağımsızlığını, egemenliğini ve toprak bütünlüğünü korumak adına Birleşmiş Milletler şartından doğan meşru müdafaa haklarını kullanırken tam bir dayanışma içinde olmalarını, uluslararası yükümlülüklerine halel getirmeden bu doğrultuda askerî imkân ve yeteneklerini paylaşmalarını öngörmektedir. Burada son derece kritik bir stratejik denge gözetilmesi önemlidir. Bir yandan caydırıcılık en üst düzeyde tesis edilirken, diğer yandan anlaşmaya taraf ülkelerin egemenlik haklarına, uluslararası yükümlülüklerine ve anayasal süreçlerine mutlak bir saygı gösterildiği dikkat çekmektedir. Kolektif savunma hükümlerinin kendiliğinden ve mekanik bir şekilde işlemesinden ziyade atılacak her adımın tarafların kendi anayasal yükümlülükleri, millî mevzuatları ve yetkili makamlarının tasarrufları çerçevesinde yürürlüğe girmesi esasının benimsendiği görülmektedir. Bu doğrultuda, en üst düzeyde istişare mekanizmalarının işletilmesi ve ortak mutabakatın aranması önemli bir hususdur.

Değerli arkadaşlar, bu ittifak mimarisinin üç ana sacayağı üzerinde yükseldiği ifade edilebilir: Müşterek savunma, terörizmle kararlı mücadele ve savunma sanayisinde yerli imkânların geliştirilmesi. Bu başlıkların her biri hem ülkemizin hem de coğrafyamızın geleceği için hayati ehemmiyeti haizdir. Esasen Mekke Anlaşması'na izole tek bir metin olarak da bakmamak gerekir, geçtiğimiz haftalarda imzalanan Bedir Anlaşması da dost ve kardeş ülkelerle savunma sanayisi alanındaki stratejik ortaklığımızı perçinleyen tarihî bir adım olmuştur. Libya Temsilciler Meclisinin deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin keza geçen hafta aldığı onay kararı da bölgesel sahiplenme, barış ve ortak refah vizyonumuzun bir diğer somut tezahürü olmuştur. Bu onay, ülkemizin denizlerdeki hak ve menfaatlerinin yani mavi vatanın korunmasında önemli bir merhaleyi teşkil etmiştir.

Komisyonumuzun çok değerli üyeleri, çok değerli katılımcılar; güçlenen Türkiye'yle bu anlamdaki ittifak ve bölgesel sahiplenme örnekleri giderek artmaktadır. Birkaç gün önce Kanada Başbakanı Sayın Mark Carney'in ülkemize gerçekleştirdiği resmî ziyarette kamuoyu önünde sarf ettiği "Kanada, güvenilir ortaklarla derin ortaklıklar kurma peşinde; Türkiye, bizim için bu anlamda istisnai bir ortaktır." sözleri de bu çerçevede anlamlıdır. İşte, Batı'dan Doğu'ya geniş bir kabul gören bu vizyon bugün önümüzde duran Mekke Anlaşması'nın da ana omurgasını teşkil etmektedir. Burada amaç, coğrafyamızda kolektif dayanıklılığı ve caydırıcılığı kalıcı kılmaktır. Bölgemizde kalıcı bir güvenlik ortamı tesis edildiğinde bunun orta ve uzun vadede ticaretten enerjiye kadar tüm bölge ülkeleri üzerinde son derece olumlu sosyoekonomik etkileri olacağı aşikârdır; böyle bir güvenlik ortamı sadece Orta Doğu için değil küresel anlamda da değerli olacaktır.

Değerli arkadaşlar, Meclisimizin ve Komisyonumuzun konuyu tüm veçheleriyle değerlendirebilmesini teminen mezkûr anlaşmanın teknik detayları, askerî stratejik gerekçeleri ve diplomatik çerçevesi hususunda kapsamlı bilgilendirme birazdan Dışişleri Bakan Yardımcımız Sayın Büyükelçi Levent Gümrükçü tarafından yapılacaktır. Akabinde de Dışişleri Komisyonumuzun siz değerli üyeleri ve yine üye olmayan değerli milletvekillerimizle anlaşma Türkiye'nin çıkarları çerçevesinde, lehte ve aleyhte tüm detaylarıyla değerlendirilecektir.

Şimdiden, kıymetli görüş ve değerlendirmeleriniz için teşekkür ediyorum.

Şimdi, müsaadenizle gündeme geçeceğiz.

Basın mensubu arkadaşlarımıza teşekkür etmek istiyorum yani görsel basını dışarı alabiliriz. Diğer arkadaşlarımız, yine zaten basına açık olarak devam edecek toplantımız.

III.- AÇIKLAMALAR

1.- Eskişehir Milletvekili Utku Çakırözer'in, Komisyon gündemindeki (2/3961) esas numaralı Kanun Teklifi'nin tali komisyon olan Millî Savunma Komisyonunda görüşülmesi gerektiğine ilişkin açıklaması

UTKU ÇAKIRÖZER (Eskişehir) - Sayın Başkanım...

BAŞKAN FUAT OKTAY - Tabii, buyurun.

UTKU ÇAKIRÖZER (Eskişehir) - Sayın Başkanım, usul yönünden bir itiraz dile getirmek istiyorum, o da şu: Böylesine, Türkiye'yi bölgesel krizlerde taraf hâline getirebilecek, Türk Silahlı Kuvvetlerinin ve Türkiye'nin güvenliği için risk barındırabilecek, başka ülkelerin risklerini kendi ülkemizin riski hâline getirebilecek, tehditleri üzerimize çekebilecek bir anlaşmanın -konuşacağız tabii detaylarıyla ama- bizden önce tali konumdaki Millî Savunma Komisyonuna gitmesi gerekirdi, onun raporunu bizim okuyup değerlendirmemiz, ona göre de tartışmalarımızı yönlendirmemiz gerekirdi; hâlâ da yapılabilir, bu konuda verdiğimiz önergemiz de var. Bu konuyu tartışmaya açmak istiyorum çünkü baktığınızda bütün maddeleriyle askerî bir anlaşma; hem Silahlı Kuvvetlerimizi hem savunma sanayisini hem de güvenliğimizi doğrudan ilgilendiren bir anlaşma. Bu konuda tali komisyonun yani Millî Savunma Komisyonunun raporunun mutlaka... Ki uzmanlık alanlarıdır, Başkanı ve üyeleri bağlamında söylüyorum. Dışişleri Komisyonu olarak

böylesine Türkiye'nin gündeminde olan, Türkiye'yi, ulusal çıkarlarımızı doğrudan ilgilendiren bir hususta bizim görüp değerlendirmemizde büyük fayda var diye düşünüyorum, .

Teşekkür ederim.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Ben teşekkür ediyorum değerli görüşleriniz için.

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI (Devam)

2.- Komisyon Başkanı Fuat Oktay'ın, Eskişehir Milletvekili Utku Çakırözer'in yapmış olduğu açıklamasında geçen bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

BAŞKAN FUAT OKTAY - Son derece makul bir talep. Zaten biz de benzer şekilde düşündük ve ilgili Komisyonumuzla da görüşlerini ve değerlendirmelerini almak üzere, raporlarını talep etmek üzere irtibata geçtik ve kendilerinden de bize herhangi bir çalışmalarının ve raporlarının şu aşamada olmayacağına dair bir resmî yazı gelmiş durumda. Dolayısıyla, yine, biliyorsunuz, İç Tüzük'ün 37'nci maddesi uyarınca tali komisyonların kendilerine havale edilmiş olan teklifleri on gün içinde sonuçlandıracağı hükmü var. Dolayısıyla, Komisyon da 26/10/2026 tarihinde bahse konu teklifin görüşülmeyeceği bilgisini resmî olarak Başkanlığımıza bildirmiş durumda yani kendileriyle iletişime geçilmiştir bu konuda.

UTKU ÇAKIRÖZER (Eskişehir) - Yani kendileri görüşmek istememişler mi?

BAŞKAN FUAT OKTAY - Yani herhangi bir raporları şu aşamada mevcutta yok ve görüşmeyeceklerini de bize resmî olarak iletmiş durumdalar.

UTKU ÇAKIRÖZER (Eskişehir) - Efendim, o zaman tali komisyona niye ihtiyaç var ki Mecliste? Yani tali komisyon tam da bunun için var.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Tabii, biz şu anda kendi Komisyonumuz adına konuşmakla sorumluyuz, tali komisyon adına konuşmak yani onlar adına benim burada yorum yapmam şık olmaz, doğru da olmaz ama benzer gerekçeyle biz görüşlerine başvurduk.

UTKU ÇAKIRÖZER (Eskişehir) - Peki, teşekkür ederim.

3.- Komisyon Başkanı Fuat Oktay'ın, Komisyon üyeliği sona eren milletvekillerine ve Komisyonda boş bulunan üyeliklere seçilen milletvekillerine ilişkin açıklaması

BAŞKAN FUAT OKTAY - Burada, 28/7/2026 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda yapılan ihtisas komisyonlarında boş bulunan üyelikler için yapılan seçimler sonucunda Dışişleri Komisyonu üyeliğine İYİ Parti Grubunu temsilen seçilen Kocaeli Milletvekili Sayın Lütfü Türkkan'a...

Lütfü Bey buradalar mı? Yok. O zaman, gıyabında hoş geldiniz diyorum ve yeni görevlerinde başarılar diliyorum.

Yine, Komisyon üyelerimizden CHP Adana Milletvekili Bilal Bilici, CHP Düzce Milletvekili Talih Özcan, CHP İstanbul Milletvekili Namık Tan, CHP Eskişehir Milletvekili Utku Çakırözer ve CHP İstanbul Milletvekili Yunus Emre'nin mensubu oldukları siyasi partiden istifa ettikleri ve Komisyon üyeliklerinin İç Tüzük'ün 22'nci maddesi uyarınca kendiliğinden sona erdiği Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı tarafından 27/7/2026 tarihinde Komisyon Başkanlığımıza bildirilmiştir.

Genel Kurulda 29/7/2026 tarihinde komisyonlarda boş bulunan üyelikler için yapılan seçimler sonucunda Dışişleri Komisyonunda düşen 4 üyeliğe Yeni Parti Adana Milletvekili Bilal Bilici, Yeni Parti Düzce Milletvekili Talih Özcan, Yeni Parti İstanbul Milletvekili Namık Tan ve Yeni Parti Eskişehir Milletvekili Utku Çakırözer seçilmişlerdir. Üyelerimize tekrar hayırlı olsun diyorum.

IV.- KANUN TEKLİFLERİ VE DİĞER İŞLER

A) Kanun Teklifleri

1.- İstanbul Milletvekili Numan Kurtulmuş'un, Türkiye Cumhuriyeti, Pakistan İslam Cumhuriyeti ve Suudi Arabistan Krallığı Arasında Ortak Savunma İçin Mekke Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/3961)[1]

BAŞKAN FUAT OKTAY - Şimdi, gündeme geçiyoruz.

Bugünkü gündemimizde uygun bulma kanun teklifi kapsamında İstanbul Milletvekili Sayın Numan Kurtulmuş'un (2/3961) esas numaralı Türkiye Cumhuriyeti, Pakistan İslam Cumhuriyeti ve Suudi Arabistan Krallığı Arasında Ortak Savunma İçin Mekke Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi bulunmaktadır.

İstanbul Milletvekili Sayın Numan Kurtulmuş tarafından 21/10/2026 tarihinde Meclis Başkanlığına sunulan teklif aynı tarihte esas komisyon olarak Dışişleri Komisyonuna, tali komisyon olarak Millî Savunma Komisyonuna havale edilmiştir.

Teklifin tümü üzerindeki görüşmelere geçiyoruz.

Teklif hakkında Komisyonumuzu bilgilendirmek üzere de sözü Dışişleri Bakan Yardımcımız Sayın Levent Gümrükçü'ye veriyorum.

Buyurun Sayın Gümrükçü.

DIŞİŞLERİ BAKAN YARDIMCISI ZEKİ LEVENT GÜMRÜKÇÜ - Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Değerli milletvekilleri, öncelikle Komisyonumuzun tüm üyelerini saygıyla selamlıyorum.

Bugün onayınıza sunduğumuz Ortak Savunma İçin Mekke Anlaşması her şeyden önce ülkemiz ile Suudi Arabistan ve Pakistan arasındaki köklü tarihsel ilişkilerin bir uzantısını teşkil etmekte olup Sayın Cumhurbaşkanımız, Suudi Arabistan Veliaht Prensi ve Başbakanı ile Pakistan Başbakanı tarafından Mekke'de 7 Ağustos 2026 tarihinde imzalanmıştır. Anlaşmanın iç onay süreçleri Suudi Arabistan ve Pakistan tarafından tamamlanmış ve bu yönde gerekli resmî bildirimde bulunulmuştur.

Mekke Anlaşması 3 ülke arasındaki özel dostluk ilişkilerinin bir uzantısı olmanın yanı sıra, Sayın Başkanımızın da biraz önce son derece isabetle vurguladığı üzere, bölgemizde ihtiyacı giderek daha fazla hissedilen bölgesel sahiplenme anlayışının da

1. (2/3961) esas numaralı Kanun Teklifi tutanağa eklidir.

somut bir ürünüdür. Nitekim bölgemizdeki sorunların daha da çetrefil bir hâle geldiği günümüzde anlaşmanın tarafı 3 ülke bu sorunlara dışarıdan çözüm bulunmasını beklemek yerine kendileri sorumluluk üstlenerek iş birliği ve kolektif savunma anlayışına dayalı bir bölgesel güvenlik mimarisinin ilk adımını atmış ve bu yönde oluşturulacak kurumsal yapının hukuki zeminini ortaya koymuştur. Nitekim Mekke Anlaşması'yla zemini oluşturulan bu yapının sadece taraf 3 ülkenin değil, tüm bölgenin güvenliğine katkı yapması, karşılıklı güven temelinde diyalog ve iş birliğini güçlendirerek bölgede kalıcı ve öngörülebilir istikrar ortamı yaratması, esasen büyük bir potansiyele sahip olmakla birlikte, on yıllardır devam eden çeşitli kriz ve ihtilaflar nedeniyle bu potansiyelini hayata geçirememiş bulunan bölgemizde bizzat bölge ülkelerinin kendi sorumluluğu ve sahipliğinde bir barış, istikrar ve refah vizyonu ortaya koyması hedeflenmektedir.

Tamamen savunma odaklı olan Mekke Anlaşması herhangi bir ülkeyi hedef almamaktadır. Bölgesel barış ve güvenliğin sağlanması hedefini gözeten ve devletlerin egemenliği ve toprak bütünlüğüne saygı, meşru müdafaa hariç güç kullanmama ve iç işlerine müdahale etmeme ilkeleri başta olmak üzere, uluslararası hukuka saygı gösteren tüm bölge ülkelerinin katılımına açıktır.

Bu hâliyle anlaşma, bölgede herhangi bir kamplaşmayı değil bütünleşmeyi öngörmekte, ayrıştırıcı değil kapsayıcı bir vizyon içermektedir. Bu genel ilkeler ışığında anlaşma daha operasyonel düzeyde ise kolektif caydırıcılığın güçlendirilmesini, uluslararası güvenlik konularında düzenli istişarelerde bulunulmasını, Silahlı Kuvvetlerin birlikte çalışabilirliğinin karşılıklı personel değişimi, ortak eğitim programı ve tatbikatlarla artırılmasını, savunma sanayisinde ortak üretim ve teknoloji paylaşımı dâhil iş birliğinin desteklenmesini, terörle mücadelede müşterek çabaların güçlendirilmesini ve tarafların birbirlerine anlaşma hükümlerinin uygulanması kapsamında lojistik destek sağlamalarını öngörmektedir.

Sayın Komisyonumuzun değerli üyeleri, son olarak, Mekke Anlaşması'nın Türkiye'nin diğer ittifaklarından veya anlaşmalardan kaynaklanan yükümlülüklerini ortadan kaldırmadığını veya bunların yerine geçmediğini de belirtmek isterim. Nitekim anlaşmada da bu yönde açık bir hüküm bulunmaktadır. Daha önceki yükümlülüklerimizin yerine geçmek bir yana, aksine, güvenliğin bölünmezliği ilkesi doğrultusunda ve bu çerçevede özellikle de Avrupa Atlantik coğrafyası ile Orta Doğu bölgesi arasında güvenlik alanındaki karşılıklı etkileşim ışığında Mekke İttifakı'nın, geniş Orta Doğu bölgesindeki güvenlik ve istikrara yapacağı katkılarla başta NATO olmak üzere Avrupa güvenliğine dair üyesi olduğumuz tüm çok taraflı platformlar için esasen tamamlayıcı bir nitelik taşıması öngörülmektedir.

Bu düşüncelerle Ortak Savunma İçin Mekke Anlaşması'nı Komisyonumuzun ve yüce Meclisimizin onayına sunuyoruz.

Teşekkür ederim, saygılarımla.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Ben teşekkür ediyorum.

Görüşmelere geçmeden önce, Komisyonumuzun üyeleri tarafından Başkanlığımıza 2 önerge verilmiş durumdaydı. Olmazsa benim bunları hemen araya alıp gerekirse oylatmamızda fayda var. Birincisi, biraz önce cevabını verdiğim tali komisyon olan Millî Savunma Komisyonundan görüş alınmasına dair bir önerge, ikincisi de alt komisyon kurulmasına dair önerge.

İlk önergeyi okutuyorum ve akabinde de oylatacağım:

Dışişleri Komisyonu Başkanlığına

Komisyonumuza havale edilmiş bulunan (2/3961) esas numaralı Türkiye Cumhuriyeti, Pakistan İslam Cumhuriyeti ve Suudi Arabistan Krallığı Arasında Ortak Savunma İçin Mekke Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi'nin, Türkiye'nin ulusal güvenliğine ve savunma kapasitesine faydaları ya da zararlarının daha ayrıntılı değerlendirilebilmesini teminen görüşmelerinin ertelenmesini ve İç Tüzük'ün 34'üncü maddesine göre tali komisyon olan Millî Savunma Komisyonundan görüş alınmasını arz ve teklif ederiz.

Utku Çakırözer	Talih Özcan
Eskişehir	Düzce

BAŞKAN FUAT OKTAY - Söyleyeceğiniz ilave bir şey var mı Utku Bey?

UTKU ÇAKIRÖZER (Eskişehir) - Söylemiştim.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Tamam, teşekkür ediyorum.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Alt komisyon kurulmasıyla ilgili ikinci önergeyi okutuyorum:

Dışişleri Komisyonu Başkanlığına

Komisyonumuza havale edilmiş bulunan (2/3961) esas numaralı Türkiye Cumhuriyeti, Pakistan İslam Cumhuriyeti ve Suudi Arabistan Krallığı Arasında Ortak Savunma İçin Mekke Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi'nin daha ayrıntılı görüşülebilmesini teminen bir alt komisyon kurulmasını arz ve teklif ederiz.

Utku Çakırözer	Talih Özcan
Eskişehir	Düzce

BAŞKAN FUAT OKTAY - Önerge sahiplerimiz, söyleyeceğiniz şeyler varsa buyurun.

UTKU ÇAKIRÖZER (Eskişehir) - Teşekkür ederim Başkanım.

Tali komisyondan gelen yanıtı siz bizimle paylaştınız. Tabii, talihsizliktir tali komisyonun bu tavrı. Millî Savunma Komisyonunun böylesine bir anlaşma konusunda görüşme ihtiyacı hissetmemesi ve bunu yazılı olarak Meclis Başkanlığına ya da size bildirmiş olması gerçekten talihsizlik. Bu nedenle biz verdiğimiz bu önergeyle -alt komisyon kurulmasıyla ilgili- gerek Dışişleri Bakanlığı gerek Millî Savunma Bakanlığı gerek Savunma Sanayisinin uzmanlarını etraflıca dinleme ve anlaşmanın getirdiği risklerin

nasıl bertaraf edileceği noktasında hepimizin bilgilenme fırsatı sunacağı düşüncesiyle bunu gündeme getirdik. En azından tali komisyonun kaçırdığı bu fırsatı belki alt komisyonda biraz daha kapsamlı değerlendirme imkânıyla giderebiliriz diye düşündük.

Teşekkür ediyorum Başkanım.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Ben teşekkür ediyorum.

Önergeyle ilgili söz almak isteyen başka arkadaşımız var mı? Yok.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Ben Dışişleri Bakan Yardımcımıza da bilgilendirmeleri için teşekkür ediyorum.

Şimdi, tüm lehte ve aleyhte veya tüm ilgili anlaşma metni de dâhil konuyu...

METİN ERGUN (Muğla) - Sayın Başkanım...

BAŞKAN FUAT OKTAY - Buyurun lütfen.

METİN ERGUN (Muğla) - Yani hazır Dışişleri Bakan Yardımcımız burada iken bu kanuna geçmeden...

BAŞKAN FUAT OKTAY - Kanundan başka bir konuyla ilgili...

METİN ERGUN (Muğla) - Yani şöyle: Onu tamamlayıcı bir husus.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Buyurun lütfen.

METİN ERGUN (Muğla) - Acaba bizim bu iki ülkeyle ikili benzer anlaşmalarımız var mı? Yani buna ilaveten Suudi Arabistan'la ve Pakistan'la daha önce yaptığımız benzer anlaşmalar var mı acaba?

BAŞKAN FUAT OKTAY - Evet Levent Bey, buyurun.

DIŞİŞLERİ BAKAN YARDIMCISI ZEKİ LEVENT GÜMRÜKÇÜ - Sayın Vekilim, evet, Suudi Arabistan'la -şimdi arkadaşlarım herhâlde tam metinleri getireceklerdir ama- daha önce askerî iş birliği çerçeve anlaşmamız var. Onun dışında, Türkiye Cumhuriyeti ile Pakistan Cumhuriyeti arasında da aynı şekilde askerî eğitim iş birliği anlaşması var. Türkiye Cumhuriyeti ile Pakistan arasında tatbikatların icrasına ilişkin bir mutabakat muhtırası var. Yine, Türkiye ile Pakistan arasında bu tatbikatlara ilişkin muhtıranın uygulama protokolleri çerçevesinde çeşitli başka ortak tatbikatlar ve eğitim kurslarına yönelik, askerî alanda eğitim, teknik ve bilimsel iş birliğine yönelik bazı anlaşmalar var. Yine, Türkiye Cumhuriyeti ile Pakistan arasında -Genelkurmay Başkanlıkları arasında- daha spesifik tatbikatlara yönelik uygulama protokolü şeklinde, Efes Tatbikatı'na ilişkin bazı anlaşmalarımız var. Biraz önce bahsettiğim gibi, Türkiye Cumhuriyeti ile Suudi Arabistan Krallığı Hükûmeti arasında da 2012 yılında imzalanan askerî eğitim ve iş birliği anlaşması söz konusu. Yine, keza askerî alanda eğitim, teknik ve bilimsel iş birliği anlaşması 2010 yılından bu yana söz konusu. Yine, Türkiye Cumhuriyeti ile Suudi Arabistan Krallığı arasında savunma sanayisi iş birliği anlaşması var.

Şimdi, bu konuyla ilgili olabilecek daha çok askerî ve savunma sanayisi boyutu bulunan bu anlaşmaları çok rahatlıkla söyleyebilirim efendim.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Teşekkür ediyorum.

Şimdi teklifle ilgili söz almak isteyen arkadaşlarımıza söz vermek istiyorum.

Buyurun, söz sizde, sizinle devam edelim Metin Bey.

METİN ERGUN (Muğla) - Çok teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Dışişleri Bakan Yardımcımıza ve diğer yetkili arkadaşlara da hoş geldiniz diyorum. Verdikleri bilgiler için de teşekkür ederiz.

Açıkçası, genel gerekçe üzerinden gidersek, gerekçeyi birkaç defa okumama rağmen -sizin de açılış konuşmanızı ve Sayın Bakan Yardımcınızın sunumunu dinledim- ben Türkiye'nin bu anlaşmayla devlet olarak hangi savunma ihtiyacının karşılanacağını açıkçası anlayamadım, onu söyleyeyim. Yani Türkiye'nin bölgesel güvenlik politikası, ulusal çıkarları ve uzun vadeli stratejik öncelikleri bakımından çok boyutlu değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır, bu doğrudur, böyle de yapılması gerekir. Yetkililerin anlaşmanın savunma amacı taşıdığı yönündeki -üstelik Savunma Komisyonu rapor vermeyi bile gerekli görmüyor yani bu anlaşma baştan sona savunmayla alakalı bir anlaşma- açıklamalarına rağmen taraf devletlerin gelecekte karşı karşıya kalabileceği çatışmalar ve savunma yükümlülüklerinin farklı yorumlanma ihtimali Türkiye'nin istemediği bölgesel krizlere dâhil olma riskini beraberinde getirebilecek mahiyettedir. Dikkatli bir dil kullanmaya gayret sarf ediyorum, onun için yazılı söylemeye çalışıyorum. Yani bölgesel krizlere dâhil olma riskini beraberinde getirebilecek mahiyettedir. Özellikle İran'la ilişkiler, Yemen'deki çatışmalar, Körfez güvenliği ve Doğu Akdeniz'deki güç dengeleri birlikte ele alındığında anlaşmanın bölgesel istikrara katkısının yanı sıra yeni siyasi ve askerî kamplaşmaları derinleştirme ihtimalinin de dikkatle değerlendirilmesi gerekir diye düşünüyorum. Anlaşma kapsamında Türkiye'nin üstleneceği yükümlülükler ile elde edeceği somut siyasi, askerî, diplomatik kazanımlar arasındaki dengenin açık biçimde ortaya konulması, askerî taahhütlerin kapsamının, uygulanma koşullarının ve uyuşmazlık hâlinde izlenecek usullerin hukuki güvence altına alınması bu açıdan önem taşımaktadır.

Türk dış politikasının ve Türkiye'nin bölgesel güvenlik yaklaşımının temeli kurucumuz Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün "Yurtta sulh, cihanda sulh" anlayışıyla atılmıştır. Bu anlayış doğrultusunda atacağımız adımlarda askerî caydırıcılığımızı korurken diplomatik hareket alanlarımızın genişletilmesi, komşularımızla doğrudan veya dolaylı çatışma riskinin sınırlandırılması ve bölgesel sorunların çözümünde kapsayıcı diyalog mekanizmalarının öncelenmesi bulunmalıdır. Bu çerçevede, İran dâhil bölge ülkeleri arasında güven artırıcı tedbirlerin geliştirilmesi, Suudi Arabistan, Mısır ve Pakistan'la ilişkilerin mevcut iş birliği kanallarını güçlendirecek şekilde sürdürülmesi ve Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin stratejik konumunu etkileyebilecek gelişmelerin bütüncül bir perspektifle ele alınması gerekmektedir.

Sonuç itibarıyla, Mekke Anlaşması yalnızca kısa vadeli güvenlik ihtiyaçları veya müttefiklik ilişkileri çerçevesinde değil, Türkiye'nin uzun vadeli ulusal çıkarları, bölgesel barışın tesisi, karşılıklılık ilkesi ve stratejik özerkliği üzerindeki muhtemel etkileri bakımından ele alınmalıdır. Türkiye'nin temel hedefi, başka ülkelerin çatışmalarında askerî ve ekonomik maliyet üstlenen bir konuma sürüklenmek yerine, diplomatik etkinliğini ve caydırıcılığını koruyarak bölgesel istikrara katkı sağlayan, somut kazanımlar üreten ve bağımsız karar alma yeteneğini muhafaza eden bir dış politika izlemek olmalıdır diye düşünüyoruz. İşte bu bağlamda, bu anlaşmayla ilgili olarak bazı sorularımız var.

Şimdi, anlaşma, bildiğimiz kadarıyla 7 Ağustos tarihinde imzalandı. Bugüne kadar içeriğiyle ilgili -son haftaya kadar- kamuoyuna niçin tatmin edici bir açıklama yapılmamıştır?

Bir diğer sorumuz: Anayasa'mızın 90'ıncı maddesine göre uluslararası anlaşmaların onaylanması Türkiye Büyük Millet Meclisinin kanunla uygun bulmasına bağlıdır; bu, genel ilkemiz. İmza yürütmenin yetkisindedir, doğrudur ancak bağlayıcı etki ve iç hukukta yürürlük onay sürecinin tamamlanmasını gerektirir. Dolayısıyla, anlaşma Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanmadan anlaşma hükümlerine bağlı olarak bazı kurumsal yapılar oluşturulmuş ve bazı toplantılar yapılmıştır. Bildiğimiz kadarıyla 2 toplantı yapılmış, bu kurullar 2 toplantı yapmış daha onaylanmadan, Türkiye Büyük Millet Meclisine gelmeden. Oluşturulan ve faaliyetlerine başlayan bu kurumsal yapıların oluşturulması ve toplantılar gerçekleştirilmesi... Yine bildiğim kadarıyla, takip edebildiğimiz kadarıyla 31 Ağustos 2026'da İstanbul'da Stratejik Siyasi ve Savunma Komitesinin ilk toplantısını yapması, anlaşma kapsamında Riyad'da sekretarya kurulması ve başına da ilk Genel Sekreter olarak Pakistanlı emekli bir korgeneralin üç yıllığına atanması; hem hukuki açıdan hem de diplomatik teamüllerimize göre izahı nasıl yapılacak bu işin? Yani daha anlaşma yürürlüğe girmeden kurullar oluşturulmuş ve toplantılar yapılmış. Bunun hukuken ve diplomatik teamüllerimiz açısından açıkçası izah edilmesi gerekiyor, izaha muhtaç çünkü.

Başkanım, ben bir daha söz almamak için hepsini tamamlayayım istiyorum.

Bir diğer hadise, anlaşmanın 5'inci maddesinde taraf ülkeleri etkileyen terör saldırılarına ve tehditlerine karşı ortak tedbirlerin alınmasından bahsedilmektedir. Her ülkenin kendi terör tanımı, yaklaşımı ve pozisyonu farklıdır. Mesela bizim için bölücü terör örgütü olan PKK, Suudi Arabistan tarafından terör örgütü olarak sınıflandırılıyor mu? Sınıflandırılmıyor. Veya Suudi Arabistan için terör örgütü kabul edilen bir yapı, bir örgüt bizim için böyle bir kategoride değil. Nasıl işlevsellik kazanacak bu? Yani burada bir çelişki var gibi çünkü farklı bakıyoruz, örgütlere yaklaşımı farklı bu ülkelerin. Yani bu maddeyi uygulamak o kadar kolay bir hadise değil.

Bu anlaşma neredeyse NATO'ya yönelik taahhütlerimize eş değer bir anlaşma, hatta daha da aşan bir durum söz konusu. Bunun kapsamlı bir şekilde izah edilmesi gerekmektedir. Türkiye NATO üyesi iken bu tarz bir anlaşma Türkiye'nin sahip olmadığı hangi güvenlik açığını kapatacaktır? En çok merak edilen husus bu. Yani Türkiye'nin hangi güvenlik açığını biz bu Suudi Arabistan ve Pakistan'la yaptığımız anlaşmayla kapatacağız ya da Türkiye anlaşmaya taraf olan ülkelerin hangi güvenlik açığını ne şekilde kapatacaktır? Yoksa deniz ticaretiyle ilgili uluslararası açığı mı kapatacağız birilerinin çekilmesine bağlı olarak?

16'ncı maddede bu anlaşmadan on yıl boyunca çıkılamayacağı ifade edilmektedir. Bunun sebebi nedir? Yani on yıl boyunca çıkamayacaksınız ve çıkış için de en az üç ay önceden bilgi vermeniz gerekiyor ancak ondan sonra çıkılabiliyor. Bu durum Türkiye açısından ulusal çıkarlarını koruma konusunda sınırlayıcı bir mükellefiyet yaratmıyor mu? Bu durum son derece dinamik bir vaziyette olan uluslararası ilişkilerde Türkiye'nin hareket alanını kısıtlayabilir gibi geliyor.

Bir diğer husus: Bu anlaşma Suudi Arabistan'ın çatışma hâlinde olduğu Husilerin gerçekleştirdiği ve gerçekleştireceği saldırı ve tehditleri kapsıyor mu? Açıkça, somut olarak bunu soruyoruz. Yoksa, sadece taraf ülkelere başka devletlerden gelecek saldırıları mı kapsıyor? Yani terör örgütlerine yönelik, ilgili ülkelerin terör kapsamına aldığı örgütlere yönelik bir savunma şeklinde mi yoksa devletlere yönelik bir savunma şeklinde mi? Açıklanırsa memnun olurum.

Çok uzattım, kusura bakmayın.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Estağfurullah.

METİN ERGUN (Muğla) - Ama maddelerle ilgili sorularımıza maddelerde de cevap verebilirsiniz.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Evet, ben teşekkür ediyorum.

Bayağı, oldukça geniş bir soru listesi...

Sena Hanım'ın bir söz talebi var.

İsterseniz size de söz verelim, sonrasında Bakan Yardımcımız...

OĞUZ KAAN SALICI (İstanbul) - Diğer soruları da alsak, ondan sonra Bakan Yardımcımız cevaplasa.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Tamamını alalım mı? Olur, tamam, alalım yani soruların içerisinde kaybolmasınlar, aşama aşama diye düşünmüştüm; olur yani üyelerimizin taleplerine uyarız.

Buyurun lütfen Sena Hanım.

SENA NUR ÇELİK KANAT (İstanbul) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; görüşmekte olduğumuz Ortak Savunma için Mekke Anlaşması'na dair birkaç değerlendirmemi paylaşmak istiyorum.

Türkiye, Suudi Arabistan ve Pakistan Mekke Anlaşması'nı bölgemizin içinden geçtiği çalkantılı dönemde hem millî güvenliklerini güçlendirmek hem de bölgesel istikrara katkıda bulunmak amacıyla imzalamıştır. Böyle bir dönemde ülkelerin ortak sorumluluk üstlenmesini sağlayacak yapıcı girişimlere ihtiyaç duyuyoruz. Mekke Savunma İttifakı'nın kuruluşu bu ittifaka cevap veren bir iş birliği iradesini ortaya koyuyor. Anlaşma, savunma odaklıdır ve 3 ülkenin toprak bütünlüğüne, egemenliğine ve sınırlarının dokunulmazlığına yönelik dış kaynaklı bir silahlı saldırı hâlinde birbirlerine destek verme taahhüdünü içermektedir. Belirli bir tehdide veya ülkeye yönelik olmadığı da anlaşma metninde açıkça belirtilmiştir. Bu dayanışmanın sağlayacağı kolektif caydırıcılığın saldırganlığın önlenmesine ve barışın korunmasına hizmet etmesini bekliyoruz. Daha da önemlisi, Mekke Anlaşması dış politikamızın temel ilkelerinden biri olan bölgesel sahiplenme anlayışına dayanıyor. Ülkemiz bugüne kadar Karadeniz'de, Balkanlarda, Güney Kafkasya'da ve Orta Doğu'da bölgesel sorunlara bölgesel çözümler geliştirilmesi için birçok girişime öncülük etti. Bu anlaşma zor koşullarda da aynı ilkeye bağlı kalma kararlılığımızı yansıtmaktadır. Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın "Bölgenin geleceği bölge ülkelerinin iradesinden bağımsız olarak şekillendirilemez." ifadesi bu yaklaşımı ortaya koymaktadır. Bu anlayışın kalıcı sonuç vermesi için ülkelerin birbirlerinin güvenlik kaygılarını ciddiyetle ele almaları gerekiyor. Düzenli istişare ve karşılıklı güven, sorunların büyümeden çözülmesine ve yeni krizlerin önlenmesine yardımcı olacaktır. Anlaşmanın siyasi değerini bölgemizde böyle bir birlikte çalışma kültürüne ve ortak çözüm üretme kabiliyetine sağlayacağı katkıda görüyorum. Anlaşmanın aynı barışçı vizyonu paylaşan ve uluslararası hukuka saygı gösteren bütün bölge ülkelerinin katılımına açık olması da bu açıdan önemlidir. Egemen eşitlik,

toprak bütünlüğüne saygı ve iç işlerine karışmama ilkeleri bu iş birliğinin ortak zeminini oluşturuyor. 3 ülkenin başlattığı girişimin bu esaslar etrafında genişletilmesi bölge genelinde daha kapsamlı bir iş birliği ağının kurulmasına da imkân verecektir. Ülkemizin NATO üyeliğinden ve diğer uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan hak ve yükümlülükleri korunmaktadır. Bölgesel istikrarı güçlendirmeyi amaçlayan bu girişim, mevcut güvenlik mimarisini tamamlayan önemli bir nitelik taşımaktadır.

Değerli milletvekilleri, ülkemizin Pakistan ve Suudi Arabistan'la güçlü bağları ve bölgesel meselelerde süregelen istişareleri bulunmaktadır. Mekke Anlaşması bu birikime kurumsal bir boyut kazandırarak iş birliğinin sürekliliğini güçlendirecektir. Güvenlik alanında sağlanacak ilerlemenin ekonomik karşılığını da göz önünde bulundurmalıyız. Körfez'de istikrar, enerji arz güvenliğini, deniz yollarının emniyetini, ticaretin devamlılığını ve yatırımları doğrudan ilgilendiriyor. Bu nedenle, anlaşmanın sağlayacağı katkıları ekonomik menfaatlerimiz ve bölgemizin refahı açısından da değerlendirmemiz gerekir.

Bu düşüncelerle, teklifimizin Komisyonda kabulünü destekliyor, anlaşmanın ülkemiz, taraflar ve bölgemiz için hayırlı olmasını diliyorum.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Teşekkür ediyorum.

Talih Bey, Fethan Bey, Utku Bey ve Oğuz Bey, sonrasında devamla geleceğiz yine. Herkes istediği kadar söz alacak yani rahat olabilirsiniz. Bu, önemli bir anlaşma. Her boyutuyla, bence tüm detaylarıyla değerlendirmemizde hiçbir şey yok, bir sınırlamamız olmayacak.

Buyurun lütfen.

TALİH ÖZCAN (Düzce) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Değerli konuklar; hepinize hoş geldiniz diyorum.

Biz Türkiye'nin dostlarıyla güçlü ilişkiler kurmasını olumlu karşılıyoruz. Savunma sanayimizin gelişmesini destekliyoruz. Mekke Anlaşması'yla İHA, SİHA gibi yerli savunma ürünlerimizin satışı için yeni pazarlar açılabilir, savunma sanayimize ve ticaretimize katkı sağlayabilir ancak Türkiye açısından ciddi riskler vardır. Türk askeri Yemen'deki çatışmalara sürüklenebilir. Türkiye, İran'la karşı karşıya gelebilir. İran'la ilişkilerimiz bozulursa ticaretimiz ve gemi taşımacılığı olumsuz etkilenebilir. Mekke Anlaşması'ndan doğan yükümlülüklerimiz ile NATO yükümlülüklerimiz birbiriyle çelişki içinde olabilir. O nedenle, önceliğimiz asker göndermek olmamalıdır, diplomasi ve etkin iş birliği olmalıdır, Türkiye'nin uzun vadeli millî menfaatleri korunmalıdır.

Bu nedenle ben de soru sormak istiyorum: Bu anlaşmaya neden şimdi ihtiyaç duyuldu? Suudi Arabistan'a asker gönderme tezkeresi planlanmakta mıdır? Asker gönderilirse Türk askerinin görevi, süresi ve yetkileri ne olacak, kimin komutasında olacaktır?

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Evet, ben teşekkür ediyorum.

Notlarınızı alıyorsunuz değil mi arkadaşlar sorularla alakalı? Levent Bey, notlarınızı alıyorsunuz değil mi?

DIŞİŞLERİ BAKAN YARDIMCISI ZEKİ LEVENT GÜMRÜKÇÜ - Tabii efendim.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Buyurun lütfen Fethan Bey.

AHMET FETHAN BAYKOÇ (Ankara) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Komisyonumuzun çok kıymetli, değerli üyeleri; uluslararası sistemin derin bir dönüşümden geçtiği, küresel güç dengelerinin yeniden şekillendiği, uluslararası hukukun ve kurumların etkinliğinin ciddi bir biçimde sorgulandığı tarihî bir dönemden geçiyoruz. Dünyanın farklı coğrafyalarında yaşanan savaşlar, çatışmalar ve insani krizler bizlere önemli bir gerçeği bir kez daha göstermiştir. Güvenlik, yalnızca sahip olunan askerî güçle değil, kurulan stratejik ortaklıklarla, geliştirilen caydırıcılık kapasitesiyle ve krizler karşısında ortaya konulan müşterek iradeyle sağlanabilir. Bugün hiçbir devlet güvenliğini yalnızca kendi sınırları içerisinde değerlendiremez çünkü tehditler sınır tanımamakta, bölgesel istikrarsızlıklar kısa sürede küresel sonuçlar doğurabilmektedir. İşte, bugün görüştüğümüz Mekke Anlaşması böylesine önemli bir dönemde Türkiye'nin güvenlik anlayışına yeni bir stratejik boyut kazandıran, bölgesel iş birliğini kurumsal bir zemine taşıyan ve müşterek savunma iradesini güçlendiren önemli bir adımdır. Elbette anlaşma kapsamında sağlanacak desteğin kapsamı ve niteliği, tarafların kendi anayasal yükümlülükleri, millî mevzuatları ve müşterek değerlendirmeleri çerçevesinde belirlenecektir. Ancak burada asıl önemli olan, herhangi bir saldırganın, karşısında yalnızca tek bir devletin değil birlikte hareket etme iradesi ortaya koymuş üç devletin bulunabileceğini hesaba katacak olmasıdır. Çünkü caydırıcılık yalnızca savaşabilecek güce sahip olmak değildir; caydırıcılık, gerektiğinde kullanılabilecek gücün varlığını ve bu gücü kullanabilecek siyasi iradenin kararlarını muhataplarına kabul ettirmektir. Bu yönüyle Mekke Anlaşması; savaşı önleme, saldırganlığı caydırma ve barışı koruma iradesinin ifadesidir. Türkiye'nin savunma anlayışı da tam olarak budur. Bizim hedefimiz; çatışmaları büyütmek değil çatışmaların önüne geçmektir, güç kullanmayı teşvik etmek değil güç kullanma ihtiyacını ortadan kaldıracak bir caydırıcılık oluşturmaktır.

Türkiye'nin dış politika ve güvenlik anlayışını yalnızca karşı karşıya bulunduğumuz tehditler üzerinden değerlendirmek eksik olacaktır. Asıl mesele, Türkiye'nin gelecekte nasıl bir uluslararası düzen içerisinde yer alacağı ve bu düzenin şekillenmesinde ne ölçüde söz sahibi olacağıdır. Türkiye, kendisi hakkında alınan kararların sonuçlarına katlanan bir ülke değil, bölgesinin geleceğine ilişkin kararların oluşumunda irade ortaya koyan bir devlettir. Bu anlayış, Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğinde takip edilen çok boyutlu dış politikanın ve millî güvenlik yaklaşımının da temel unsurlarından biridir. Türkiye; tarihî birikimi, coğrafi konumu, diplomatik kapasitesi ve gelişen savunma sanayisiyle bölgesel güvenliğin önemli aktörlerinden biridir. Mekke Anlaşması da bu kapasitenin dost ve kardeş ülkelerle karşılıklı menfaat ve sorumluluk temelinde değerlendirilmesine imkân sunmaktadır.

Bizim için güçlü Türkiye, yalnızca kendi sınırlarını koruyabilen Türkiye değildir. Güçlü Türkiye; barışın tesisine katkı sunabilen, krizlerin çözümünde söz sahibi olan, uluslararası ortaklıklar geliştirebilen ve millî menfaatlerini kararlılıkla savunabilen Türkiye'dir.

Bu vesileyle, tarihî bir misyon yüklenen Komisyonumuzda görüşmekte olduğumuz Mekke Anlaşması'nın kabul edilmesini temenni ediyor, tüm Komisyon üyelerimize saygılarımı sunuyorum.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Evet, teşekkür ediyorum.

Utku Bey...

UTKU ÇAKIRÖZER (Eskişehir) - Teşekkür ederim.

Sayın Başkan, hem Dışişleri Bakanlığımızın hem Savunma Bakanlığı ve diğer kurumların yetkililerini, Değerli Komisyon üyesi arkadaşlarımızı, izleyen basın mensuplarını saygıyla selamlıyorum.

Sayın Bakan Yardımcısı da bahsetti; ben de şunu ifade edeyim ki onun bahsettiği gibi biz de Türkiye'nin hem Suudi Arabistan'la hem Pakistan'la ilişkilerinin her alanda geliştirilmesinden yanayız; buna savunma ve güvenlik alanları da tabii ki doğal olarak dâhildir. Ancak anlaşmayı bu hâliyle ülkemizi, Silahlı Kuvvetlerimizi riske atacak, ülkemiz açısından yeni güvenlik tehditleri yaratacak bir anlaşma niteliğinde görmekteyiz.

Önce usulden başlamak istiyorum. Bu anlaşma 7 Ağustosta imzalandı ve Meclisimize geldiği tarih 20 Ekim. Bunda bir sorun yok, doğaldır böyle bir şey ancak sorunlu alan şudur: Biz bunu burada konuşmadan, yüce Meclisimiz onaylanıp onaylanmayacağına karar vermeden, icrai kararlar alınarak yürürlüğe sokulmuştur. Kim tarafından? Bu iktidar tarafından. İşte Dışişleri Bakanlığı, işte Millî Savunma Bakanlığı yetkilileri orada; onlar tarafından. Stratejik Siyasi ve Savunma Komitesi önce İstanbul, sonra Riyad'da toplandı. Bu toplantılar dizisine Dışişleri Bakanı, Millî Savunma Bakanı ve Genelkurmay Başkanı gitti ve birçok karar alındı. "Suudi Arabistan'a askerî kuvvet konuşlandırılmasına hazırlık yapılması kararlaştırıldı." diye açıklama yapıldı; oysa buna karar verecek yer Gazi Meclisimizdir. Henüz biz anlaşmayı dahi görmeden, Pakistanlı bir generalin -bahsedildiği gibi- Genel Sekreter olarak ataması yapıldı. Bunların hepsi elinizde yetki olmadan yapıldığı için gayrimeşru değil midir? Mesela, dün Tahran'a hangi yetkiyle gitti bu paktın üyesi ülkelerin yetkilileri? Biz Meclis olarak onayladık mı? Hayır, daha yeni tartışıyoruz. Bu oldubittiyi yaratanlara 1 Mart tezkeresini hatırlatmak isterim. O gün AK PARTİ'nin çoğunluğu vardı ama bu Meclis Irak'ın işgaline cevaz veren tezkereye karşı onurlu bir direnç gösterdi. Gazi Meclis, Türkiye'nin Irak'ın işgaline ortak edilmesine izin vermedi; Meclis iradesinin ne kadar önemli olduğunu hepimize gösterdi. Dolayısıyla bugün de hiç kimse "Nasıl olsa Meclis onaylar." diyemez ama diyenler var. Saray'ın bürokratı "tweet" attı; onay sürecindeki çalışmaları, katkıları için milletvekillerine teşekkür ediyor.

Bir kez daha hatırlatmak isterim ki bu Meclis ve milletvekillerimizin iradesi -sadece biz muhalefetin değil siz iktidar partisindeki milletvekili arkadaşlarımızın da iradesi- saraylarda önceden alınmış kararların sorgusuz sualsiz tescil yeri değildir.

MUSTAFA CANBEY (Balıkesir) - Kim atmış?

UTKU ÇAKIRÖZER (Eskişehir) - Biz daha metnini dahi görmemişken -dediğim gibi işte, teşekkür ediliyor- âdeta bize istikamet gösteriliyor; bunlar kabul edilemez. Usul konusundaki hususu Sayın Başkana aktarmıştım tali komisyon meselesinde, ona girmeyeceğim.

İçerik konusuna gelince; bu anlaşma uyarınca taraflardan birine yönelik saldırı hepsine yönelik sayılacak ve diğerleri derhâl yardım edecektir. Burada güvenlik öncelikleri, risk ve tehdit değerlendirmeleri birbirinden farklı 3 ülkeden bahsediyoruz. Pakistan için bu tehdit Afganistan olabilir, Keşmir meselesi nedeniyle Hindistan olabilir. Suudi Arabistan için bu tehdit ve risk İran olabilir, İran destekli bölgedeki milisler olabilir, İsrail olabilir, Körfez'deki ülkeler olabilir. Türkiye için ise bu saydıklarımın yerine çok daha farklı risk ve tehdit analizleri yapılabilir, yapılmaktadır. Mesela Ukrayna savaşı nedeniyle Karadeniz'de gemilerimizin hedef alınması, şu anda balıkçılarımızın öldürülüyor olması, benzer şekilde Doğu Akdeniz'deki egemenlik haklarımız, KKTC'nin ve Kıbrıs Türkünün hakkı hukuku, terörle mücadele kapsamında Irak, Suriye ve İran başta olmak üzere komşu ülkelerde istikrarın korunması gibi önceliklerimiz var bizim; burada da defaatle işlediğimiz konular bunlar. Hâl böyleyken bu anlaşmayla biz Suudi Arabistan'ın, Pakistan'ın güvenlik risklerini üstlenmekteyiz. Türkiye'nin güvenlik önceliği bu değildir. Mesela Suudileri koruyacağız diye Husilerle mücadele için Yemen'e gideceğiz. Ne münasebet, ne işimiz var Yemen çöllerinde? Ya da İran gibi, Hindistan gibi önemli ülkeleri karşımıza alacağız ve tam da mücadele etmemiz gereken Türkiye karşıtı ittifaklara bu ülkelerin girmelerinin önünü kendi elimizle açacağız. Bunlar, bizim ulusal çıkarımıza olan işler değildir; Türkiye başkalarının savaşının tarafı hâline getirilmemelidir.

Soruyoruz: Bu pakt kime karşı kuruluyor? Böyle pakt antlaşmaları, barış zamanında güçleri birleştirmek, caydırıcılığı artırmak, savaşa mâni olmak, tarafların hiçbirinin savaşa muharip olmamasını temin etmek için yapılır. Ama burada savaştaki bir ülkeyle "Sana saldıran bana saldırmıştır." anlaşması yapmak ülkeyi doğrudan savaşa sokmaktır.

Konuşlanma kimin için? Suudi Arabistan'ın güvenliği için. Kime karşı? Husilerin saldırısına karşı. Husilerin arkasında kim var? İran var. Hatta İran'ın elde kalan tek faal vekil gücü. İran desteği sayesinde İsrail'i doğrudan hedef alan füze saldırılarını yapan işte bu Husiler. Bu durumda bunun, iktidara yakın yayın organlarında öyle anlatıldığı gibi İsrail'e karşı olmadığının, tam tersine en çok ABD ve İsrail'i sevindireceğinin farkında değil misiniz?

Değerli arkadaşlar, Türkiye'nin çıkarı, hangi yükümlülüğü neden üstlendiğini, bunun ülkemize ne getireceğini ve hangi riskleri doğuracağını bilerek hareket etmekten geçer. Bu anlaşmanın amacı; Suudi hanedanını, petrol tesislerini koruma anlaşmasıdır. Bunun karşılığında ise kendi bozduğunuz ekonomimize Suud finansmanı sağlamak, mümkün olursa savunma sanayisi projelerimize ortak etmektir. Ülkemize ama Suudi Arabistan'dan ama başka yerden yabancı sermaye gelmesini, savunma sanayimizin ama Suudlarla ama başka ülkelerle iş birliği yaparak gelişmesini, büyümesini burada istemeyen kimse yoktur. Ama bunlar olsun diye Yemen çöllerinde bir Mehmetçik'imizin tırnağına zarar gelecek bir risk üstleniyorsak işte biz buna karşıyız.

Değerli arkadaşlarım, bu ülke düzgün yönetildiğinde, bir demokrasi ve hukuk devleti olduğunda, hukuk güvencesinin hem yurttaşlarımızı hem de yabancı yatırımcıları kapsamasını sağladığımızda, her koşulda ülkemize yatırımı da buluruz, savunma sanayimizi de geliştiririz. Ve bunları askerimize güvenlik riski yaşatmadan yapabilecek yetenek ve donanıma da sahip insan yeteneğimiz -ama diplomat olsun, ama ekonomist olsun, ama asker olsun, ama siyasetçi olsun- vardır bu ülkede. Türkiye'nin dostları olabilir, müttefikleri olabilir, bölgesel iş birlikleri de yapılabilir ama Türkiye Cumhuriyeti'nin güvenlik politikası, başka ülkelerin güvenlik ihtiyaçları üzerinden şekillendirilemez.

Bir başka husus da anlaşmanın süresi. 16. maddesi diyor ki: "Anlaşma süresiz olacak; çekilme ancak yürürlüğe girişten on yıl sonra, üç ay önceden bildirimle mümkün." Oysa, işte biz Yeni Parti olarak, diğer muhalefet partileri -İYİ Parti, Saadet Partisi ve diğer partiler- Türkiye'de iktidara aday, yakında yapılacak seçimde biz inanıyoruz ki iktidar değişecek ama bu anlaşmayla siz gelecek cumhuriyet hükûmetlerinin iradesini on yıl boyunca ipotek altına almaktasınız; bu kabul edilemez. Başka anlaşmalarda ise böyle bir

süresiz bağlılık hiç umurunuzda değil, özellikle temel hak ve özgürlüklerle ilgili anlaşmalarda. Mesela, milyonlarca kadının yaşam hakkını güvence altına alan İstanbul Sözleşmesi'nden çıkarken "Türkiye'nin uluslararası alanda kendisini bağlamasını istemiyoruz." diyen anlayış, bugün Suudi Arabistan'ın, Suudi hanedanlığının güvenliğini korumak için ülkemizi on yıllık bir taahhütle risk altına rahatlıkla sokabiliyor. Bizim itirazımız tam olarak bunadır.

Mekke Paktı hükümlerinde terörle mücadele maddesi var. Evet ama terör örgütü kim? Eğer Husilere karşı bölgeye askerî güç sevk edersek bunu hangi gerekçeyle yapacağız? Mekke Paktı'nda Suudi Arabistan'a vermekle yükümlü olduğumuz destek gereği, örneğin Husileri ve onların siyasi partisi Ensarullahı terörsüz ilan edecek miyiz? Hükûmetin böyle bir planı var mı? Öyleyse, geçmişte bu Ensarullah için, Husiler için İsrail'e karşı tutum aldıklarında yaptığınız övgüleri nereye koyacaksınız?

Bu Yemen ve Husiler meselesini biraz daha açmak isterim çünkü bu iktidarın ve başındaki Sayın Erdoğan'ın gerek Suudi Arabistan'a gerekse Husilere bakışı bir rüzgargülü gibi bir yönden bir başka yöne savrulmaktadır. Bakın, 2015 yılı, Sayın Erdoğan konuşuyor: "Suudi Arabistan'ın Yemen'e müdahalesini destekliyoruz, lojistik ve istihbarat desteği vermeyi düşünebiliriz." Dört yıl sonra, 2019, yine Sayın Erdoğan ama bu kez farklı konuşuyor. Ne diyor? "Yemen de bu süreç nasıl başladı? İlk bombayı kim attı? Bunun cevabını bulursak gelinen noktanın tahrik olduğu kanaatine varırız." Başka? "Suudi Arabistan aynaya baksın. Yemen'i bu hâle kimler getirdi? Siz önce bunun hesabını verin." diyor. Bitiyor mu? Hayır. 2022'ye geliyoruz, aynı Erdoğan, Sayın Erdoğan yine konuşuyor, Husiler konusunda Suudi Arabistan'ın hassasiyetlerini bu kez paylaştığını ifade ediyor. 2023'te de Husileri hedef alan ortak bildiriyi bizzat imzalıyor ve şimdi de işte karşımızda Mekke Paktı'yla yine Husilere karşı Suudi Arabistan'ın korunması meselesine geliyoruz. Şimdi soruyorum değerli arkadaşlarım: Bu iktidarın ve başındaki Sayın Erdoğan'ın aynı konuda yüz seksen derece değişebilen görüşleri varken, ortadayken, böyle savrulmalar içindeyken biz şimdi nasıl bunlara güvenip de böylesine kendimizi bağlayıcı, süresiz, on yıl çıkamayacağımız bir askeri ittifaka gireceğiz, hem Mehmetçiğimizi hem diğer kurumlarımızı buna ortak edeceğiz, Husilere karşı Mehmetçik'i Yemen çöllerine göndereceğiz?

Değerli arkadaşlar, bir de kapsam maddesi var. Bu anlaşma, savaşta ve barışta konuşlanmadan, lojistik, silah, mühimmat yakıt desteğinden bahsediyor. Buradan çıkarımımız, Türk Silahlı Kuvvetleri unsurlarının daha önce Katar'da olduğu gibi şimdi de Suudi hanedanlığının korunması için konuşlanmasının zemininin hazırlandığı biçimindedir. Peki, neden, biz nasıl buraya geldik? Çünkü, ortada bir Trump planı vardır, densiz Büyükelçi Tom Barrack'ın planı vardır ve her Trump planı gibi, her Tom Barrack planı gibi Türkiye'nin ya da bölgemizin ya da İslam dünyasının çıkarını korumayı amaçlamaz; ABD'nin çıkarını, Trump'ın çıkarlarını, İsrail'in çıkarlarını korumayı öncelik sayar. AK PARTİ iktidarı, daha önce Trump'ın yine İsrail'le birlikte kurduğu ve Filistinlilerin, bırakın varlığı, adının bile anılmadığı Gazze Barış Kuruluna sorgusuz sualsiz girdiği gibi, o densiz açıklamaların yani o kurulun densiz açıklamalarının altına imzasını attığı gibi şimdi de bir başka Amerikan planının gönüllü taşeronu olmaktadır. Nitekim, dostunuz Trump büyük bir pişkinlikle "Ben söylediğimde Erdoğan, Yemen'e asker gönderir." diyecek rahatlığı, keyfiyeti kendinde bulabilmekte ve siz bu sözlere karşı ağzınız dahi açamamaktasınız. Bu şartlar altında biz, Mekke Paktı'nın Türkiye'den çok ABD çıkarlarını korumadığına, ABD'nin operasyon yapamayacağı Husilere karşı ateşi elle tutmak yerine maşayla tutmak istediğini fakat o maşanın biz olmadığımıza nasıl ikna olacağız? Olmayacağız çünkü Türk askerini Yemen'e göndermek Türkiye'nin planı, Türkiye'nin programı değildir; Trump'un planıdır, ABD ve İsrail'in çıkarlarına hizmet etmektedir.

Bu noktada bir hususu da sormakta fayda var. Bu anlaşma geçtiğinde ve bu, pakt hâline geldiğinde otomatik olarak... Daha önce, biliyorsunuz, tezkerelerle Türk Silahlı Kuvvetlerinin yurt dışına gönderilmesi sağlanmaktadır. Bu Mekke Paktı, aynı işte, bir uluslararasılaşma kazandığında, bir uluslararası ittifak hâline geldiğinde bundan sonra iktidar -aslında zaten yapmaya başladı askeri konuşlandırmayı Meclisin onayını almadan ama- bir daha asker gönderilmesi hususu gündeme geldiğinde Meclisin onayını alacak mıdır yoksa "Nasıl olsa bir pakt yaptık, biz bundan sonra bildiğimizi okuruz." gibi bir anlayış içine mi girilecektir? Bunu da sormak istiyorum.

Sonuç olarak -çok teşekkür ediyorum anlayışınız için- biz, yanlışa yanlış demek zorundayız. Dostluk, bir milletin iradesini devre dışı bırakarak kurulmaz. Güvenlik, başkalarının savaşını üstlenerek sağlanmaz. Türkiye'nin gücü; kendi sınırlarını, kendi halkının güvenliğini, istikrarını, kendi çıkarını gözeten bir akılla ölçülür. Biz, Türkiye'nin Suudi Arabistan ve Pakistan'la ilişkilerinin geliştirilmesine karşı değiliz, en ileri noktasına getirilmesinden yanayız ama Türkiye'yi gereksiz güvenlik riskleri altına sokan, barış döneminde dahi askeri yükümlülükler doğurabilecek, gelecek cumhuriyet hükûmetlerini on yıl boyunca bağlayacak ve üstelik Meclis iradesini daha en başından tartışmalı hâle getiren bu anlaşmaya bu hâliyle onay vermiyoruz. Bu nedenle, hem usule hem içeriğine ilişkin şerhimiz nedeniyle, itirazlarımız nedeniyle bu anlaşmaya "hayır" diyeceğiz.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Teşekkür ediyorum.

Oğuz Bey'e söz vereceğim ama onun öncesinde sadece bir konuyla ilgili bir düzeltme talebi var Mustafa Bey'in.

Buyurun.

MUSTAFA CANBEY (Balıkesir) - Evet, Utku Bey'e teşekkür ediyorum, gerçekten detaylı bir çalışma yapmış ama eğer kastettiği şey, saraydan "tweet" meselesi, İletişim Başkanlığımızın "tweet"i ise o "tweet"in sadece son bölümünü -uzunca bir "tweet" atmış- sizlerle paylaşmak isterim çünkü öyle bir şey yok yani milletvekillerine yol gösteren, milletvekillerini etkileyen, iradeyi sakatlayacakmış gibi maksadı aşan bir ifade kullandığını düşünüyorum Utku Bey'in.

İsterseniz sadece son bölümü okuyayım: "TBMM'deki onay sürecinin ülkemiz ve kardeş ülkelerimiz Suudi Arabistan ile Pakistan için hayırlı olmasını temenni ediyor, şimdiden emeği geçen tüm partilere ve milletvekillerine teşekkür ediyorum." Yani onay sürecinden bahsediyor, ne lehte ne aleyhte hiçbir şey söylemiyor. Sadece yapılacak çalışmanın hayırlı olması dileği var, burada iradeyi sakatlayan herhangi bir ifade yok.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Teşekkür ediyorum.

Oğuz Bey, buyurun.

OĞUZ KAAN SALICI (İstanbul) - Teşekkür ederim.

Sayın Başkan, tabii, önemli bir konuyu konuşuyoruz. Onun için, benden önceki konuşmacı arkadaşların söylediklerinin bir kısmıyla ilgili tekrara düşme ihtimali var. Tekrara düşmenin de iyi bir şey olduğu kanaatindeyim. Bakanlıktaki arkadaşlarımız bazı soruları görmezden gelme konusunda çok mahirler, belki tekrar not almaları ihtimalini ortaya koymuş oluruz, onlar da böyle değerlendirmiş olurlar.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Yok, ben de notlarımı alıyorum zaten sorularla alakalı, atlamamalarını özellikle rica ediyoruz.

Buyurun.

OĞUZ KAAN SALICI (İstanbul) - Teşekkür ederim, sağ olun.

Millî Savunma Komisyonuna sizin ortak savunma anlaşmasını göndermiş olmanız ve Millî Savunma Komisyonunun herhangi bir görüş ifade etmemiş olması bir skandal yani konunun başı da savunma sonu da savunma.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Ben hemen bir düzeltme yapayım orada; biz göndermiyoruz onu, Meclis Başkanlığı ilgili başkanlıklara gönderiyor.

OĞUZ KAAN SALICI (İstanbul) - Biliyorum, Meclis Başkanlığı gönderiyor ama siz görüş sormuşsunuz anladığım kadarıyla.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Yani biz oradan gelen yazıyı paylaştık.

Buyurun.

OĞUZ KAAN SALICI (İstanbul) - Yani skandalın boyutunu küçültür sadece bence, skandal olduğu bölümde sorun yok.

Şimdi, buradaki temel sıkıntı şu, bu anlaşmayla ilgili bence anlaşılması gereken nokta şu: Türkiye için nasıl bir güvenlik ihtiyacı böyle bir anlaşmayı zorunlu kıldı? Bunu anlarsak, bunu dört başı mamur bir şekilde anlarsak meseleyi günlük gelişmelerin dışında değerlendirme imkânına kavuşuruz çünkü doğal olarak şu anda Husiler ile Suudi Arabistan arasında yürüyen bir çatışma var ama aslında bu çatışma Temmuz 13'te başladı yani ondan önce ateşkes durumu vardı iki taraf arasında. Dolayısıyla, bu anlaşma da herhâlde 7 Ağustosta, Sayın Cumhurbaşkanı imzalamadan bir hafta önce kesinleşmemiştir, bunun bir hazırlık aşaması vardır. Bu tür anlaşmaların genelde geçmişe yönelik, bir iki sene süren hazırlık aşamaları olur, dolayısıyla muhtemelen doğrudan Husilerle alakalı değil ama neyle alakalı onu izah ederseniz biz de en azından o perspektifi doğru bir şekilde anlamış, ortaya koymuş oluruz.

Bu anlaşma imzalandıktan hemen sonra -arkadaşlarımız da bahsetti- Pakistan vatandaşı bir Genel Sekreter belirlendi, emekli bir general yani aslında anlaşma Türkiye Büyük Millet Meclisinden geçmeden bazı adımlar atılıyor. Peki, acaba, Suudi Arabistan ya da Pakistan tarafında anlaşmanın onay sürecine dair durum nedir, oralardan geçti mi? İkisinde de geçti mi? Tamam, ikisinden de geçti ama bizden geçmedi ama biz toplantılara katılım yapmaya ya da bu anlaşma geçecekmiş gibi davranmaya devam ediyoruz. Mesela, bununla ilgili bence bir açıklamaya ihtiyaç var.

Bir de bu on yıl meselesi gerçekten önemli, ben şimdiye kadar böyle bir süre sınırına şahit olmadım. Yani anlaşmaya giriyorsunuz ve on yıl boyunca iktidar da değişse, dünyada başka türlü gelişmeler de olsa anlaşma on yıl boyunca devam ediyor. Tamam, çıkmak için üç ay önceden bildirebilirsiniz, onun bir mekanizması olabilir ama bu on yıllık süre niye konuldu? Anladığım kadarıyla, bu tür çok taraflı savunma anlaşmalarında bu tür süreler yok ya da otomatik olarak uzuyor; belli bir süreliğine geçerli oluyor, on yıllığına geçerli oluyor da anlaşma, herhangi bir taraf çıkmak ya da iptal etmek istemezse otomatik olarak uzuyor. Fakat burada bu on yıllık süre meselesini bence doğru bir şekilde anlamak lazım.

Türkiye NATO'nun önemli üyelerinden bir tanesi, bizim bu üyeliğimiz devam ediyor ve gördüğümüz kadarıyla NATO'yla da iş birliği gayet iyi seviyede yürüyor. İkinci bir kolektif savunma düzenlemesine biz niye ihtiyaç duyduk? Yani bunu doğru anlarsak, geçmişte bir kötü CENTO deneyimi var, o CENTO deneyimiyle bugün yapmış olduğumuz Mekke Savunma Anlaşması'nın kıyaslaması ya da koşulların farklılığı konusunda da bir nokta oluşur diye düşünüyorum.

Çok tartışılan bir madde var taraflardan herhangi birine yönelik saldırıya diğer tarafların yardımcı olması ifade edilen. Benzer bir madde NATO anlaşmasında da var ama NATO'da aynı zamanda 4'üncü madde var; aslında yapılan saldırıya nasıl karşılık verilecekten çok, saldırının şeklini, şemailini inceleyen ve buna dair önerilerde bulunan, hazırlık yapılmasını gerektiren bir madde var ki burada öyle bir madde yok. Yani eğer ortak karşılık verme türünde bir madde varsa bu maddeyi değerlendiren başka bir maddenin olması gibi bir ihtiyaç yok mu?

Suudi Arabistan'a yönelik herhangi bir saldırı, askerî saldırı; bu konularla ilgili benden önceki konuşmacı arkadaşlar da ifade ettiler. Bir de bu Husilerle ilgili meselede şöyle bir şey var, şöyle bir durum söz konusu: Suudi Arabistan'a ve Yemen'e bu anlaşmadan hemen sonra... Az önce bahsettim, bu anlaşmanın muhtemelen birkaç yıllık bir geçmişi var, bir hazırlık aşaması var. Şu anda Suudi Arabistan'a ya da Yemen'e asker göndermeyle ilgili bir hazırlık var mı? Tamam, tezkere yok, tezkere Meclise gelmiş değil ama bir hazırlık var mı, böyle bir niyet var mı? Bunu, Mısır'ın asker gönderme kararıyla beraber değerlendirirsek nasıl olur? Çünkü Mısır da bu anlaşmanın dördüncü tarafı olarak konumlanan ülkelerden bir tanesi olarak sayılıyordu. Şu anda değil ama eğer Mısır anlaşmaya dâhil olmak isterse anlaşılan o ki anlaşmada ifade edildiği şekliyle çekirdek üyeler buna itiraz etmeyecekler.

Bunun dışında, terör meselesi önemli; şundan dolayı önemli: Biliyorsunuz, terör örgütü kimdir konusunda tartışma çok geniştir, Birleşmiş Milletlerde de bu böyledir, İslam İş Birliği Teşkilatında da böyledir yani bir örgütü terör örgütü sınıfına alıp almamak başlı başına bir tartışmadır, aldıktan sonra başka bir ülkeyle bu konuda uzlaşmak daha zor bir meseledir. Yani bir ortak terör örgütleri listesi var mı ya da Suudi Arabistan'ın, Pakistan'ın terör örgütü olarak gördüğü örgütleri biz de terör örgütü olarak görecek miyiz, görüyor muyuz? En azından Husileri, Ensarullah'ı terör örgütü olarak görüyor mu Türkiye? Bunlara dair görüşlerinizi açıkçası merak ediyorum.

Amerikan Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi'nden bir paragraf okuyayım, o biraz daha anlaşılır hâle getirecek meseleyi: "Orta Doğu'nun hem uzun vadeli planlamada hem de günlük uygulamada Amerikan dış politikasına hâkim olduğu günler neyse ki geride kalmıştır." diyen bir cümle; bunun başı da sonu da aslında bu cümleyi destekler nitelikte. Şimdi, görünen o ki 30 Eylül itibarıyla da Amerika Birleşik Devletleri, askerlerini Irak'tan çekti. Dolayısıyla, bölgede Amerikan askerleri ya da üsleri sayısında bir azalma var. Bundan sonrasına dair ya da Amerika bölgeden çekildikten sonrasına dair bir yeni güvenlik mimarisi kuruluş çabası mıdır bu Mekke Anlaşması? Ya da böyle bir güvenlik mimarisi çabası ise o güvenlik mimarisi nasıl tanımlıyorsunuz anlaşmanın ötesinde?

Evet, tabii, anlaşmanın ilginç noktalarından bir tanesi de şu: Bu anlaşma 7 Ağustosta ilan edildi, 10 Ağustosta İran'dan bir açıklama geldi "Biz bu anlaşmaya karşı değiliz." diye. Yani ortada kimseye karşı olmadığı söylenen bir anlaşma var, Amerika Birleşik Devletleri destekliyor, İran destekliyor -bölgede en çok karşı çıkacağı düşünülen ülkelerden bir tanesi- İsrail de sessiz. Bu bölgesel denklemi nereye koyuyorsunuz? İran böyle bir anlaşmayı hangi gerekçelerle destekliyor? Kendi yaptıkları açıklamada çok detaylı bir yaklaşım yok ama özellikle dünkü toplantıdan sonra bunun bence anlaşılmasına ihtiyaç var.

Bedir Mutabakatı yapıldı bu arada; Katar, Endonezya, Pakistan ve Türkiye arasında. Mekke Ortak Savunma Anlaşması ile Bedir Mutabakatı arasında bir devamlılık ilişkisi var mı? Bunu yine ortak güvenlik mimarisi bağlamında soruyorum aynı zamanda.

Bir de iktidar medyasının bahsetmekten çok hoşlandığı bir şey var, 7 Ağustostan hemen sonra ortaya çıktı: Bu 3 ülke bir araya geldi, bu 3 ülkenin muhtelif avantajları var; bu avantajlar sayılırken Türkiye ve Suudi Arabistan'a atfedilen avantajlar da var ama Pakistan söz konusu olduğunda nükleer şemsiye devreye giriyor, nükleer silah devreye giriyor. Bu anlaşmanın maddelerinde yok fakat Pakistan'ın bu anlaşmaya taraf olan ülkelere bir nükleer şemsiye, nükleer güvenlik şemsiyesi sağlayacağına dair bir şey var mı ortada, bir yaklaşım var mı açıkçası?

Bir de bizim Pakistan'la ortaklaşmamızın, Suudi Arabistan'la ortaklaşmamızın Hindistan açısından ya da İran-Hindistan ilişkileri açısından güvenlik dengesini bozma riskini görüyor musunuz? Çünkü biliyorsunuz, yakın zamanda Pakistan ile Hindistan havada bir altı gün savaşı yaşadı ve ilişkiler hâlâ gergin, ilişkiler bundan önce de gergindi. Bu anlaşmadan sonra Türkiye ile Hindistan arasındaki ilişkilerde ya da Hindistan-İran veya bölgeye dair ilişkilerde bir gerginlik ya da mevcut dengeyi bozma yönünde bir şey düşünüyor musunuz?

Teşekkür ederim.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Teşekkür ediyorum.

Sadece bilgi amacıyla bir şeyi paylaşmak istiyorum süreyle alakalı; "Başka hiçbir anlaşmada yok." denildi. Kuzey Atlantik Antlaşması (NATO) Madde 13 "Anlaşmanın yürürlüğe girmesinden yirmi yıl sonra herhangi bir taraf fesih bildirimini Amerika Birleşik Devletleri Hükûmetine verdikten bir yıl sonra taraflılıktan çekilebilir. Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti her bir fesih bildiriminin teslim edildiğini diğer tarafların hükûmetlerine bildirecektir." diyor.

NATO'yla ilgili, Kuzey Atlantik Anlaşması'yla ilgili ifade ediyorum, bir başka konu da madde 12'ye göre ola ki bir gözden geçirme ihtiyacı olursa o da "On yıl sonrasında..." diye...

Teşekkür ediyorum.

Buyurun Ziya Bey.

ZİYA ALTUNYALDIZ (Konya) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Oğuz Kaan Bey'in ifadesiyle, ben de bazı hususları tekrar etmiş olabilirim ama zannediyorum burada bu deyiş geçerli olan bir deyiştir "Et-tekrârü ahsen velev kâne yüz seksen." O yüzden tekrarda bir sakınca olmayacağını söyleyerek birkaç hususun altını çizeceğim.

Evet, küresel düzlem çok değişti, Türkiye'nin tarihsel duruşu, pozisyonu, bölge meselelerine bakışı gelişti. Aslında "değişti" demek doğru değil, gelişti. Dolayısıyla Ortak Savunma İçin Mekke Anlaşması, bölgemizde giderek artan ve daha karmaşık bir hâl alan sınamalar karşısında güvenlik ve istikrara en çok ihtiyaç duyulan bir dönemde imzalanmış bulunuyor. Bölgemizde yaşanan krizlerin etkileri hepimizin malumu olduğu üzere artık küresel ölçekte hiç olmadığı kadar hissedilmekte, giderek daha büyük bir sıkıntılar yumağına dönüşmektedir. İşte böyle bir durumda bölgemizdeki birçok sorun yıllarca dışarıdan müdahalelerle çözülmeye çalışılmış -bunun özellikle altını çiziyorum- ancak bölgenin gerçeklerini ve ihtiyaçlarını bilmeden yapılan bu tür girişimlerin kalıcı çözümler sağlayamadığı çok açık ve net bir şekilde ortaya çıkmıştır. Aslında tekrar eden sorunlar, tekrar eden bölge dışı müdahaleler ama aynı sorunların defaatle yaşanması.

Mekke Anlaşması, bu kapsamda bölge meselelerine bölge içinden çözüm arayışının bir yansıması olarak çok değerli bir girişimdir. Anlaşmanın, bölgesel sahiplenme, iş birliğine dayalı güvenlik ve kapsayıcılık ilkelerini temel alan yapısıyla bölgemizdeki ihtiyaç duyulan güvenlik mimarisinin oluşturulması sürecinde tarihî bir adım teşkil ettiğini düşünmekteyim. Anlaşmayla ortaya konulan kolektif caydırıcılık ve iş birliğini esas alan stratejik vizyon Orta Doğu'da uzun yıllardır ihtiyacı hissedilen istikrar ve öngörülebilirliğin inşasına çok büyük katkı sağlayacaktır. Geride bırakılması artık bir zorunluluk teşkil eden sorunlara ortak sorumluluk anlayışıyla sürdürülebilir çözümler bulunması için yeni bir iş birliği zemini hazırlanmasına imkân tanıyacaktır. Anlaşmanın uygulanması bağlamında sağlayacağımız başarının sadece bölgemizde değil bölge ötesinde de olumlu yansımaları olacağını değerlendirmekteyim. Anlaşmanın onaylanması, aynı zamanda bölgesindeki sorunlara hiçbir zaman kayıtsız kalmayan Türkiye'nin -sözlerimin başında belirttiğim gibi- sorunların çözümüne proaktif yaklaşımıyla katkıda bulunma iradesinin de bir başka yansıması olacaktır.

Sözlerimi burada tamamlarken birkaç hususu ifade etmek istiyorum. Utku Bey "İran ve İsrail'e karşı mı yapılmıştır bu anlaşma?" dedi ve aslında öyle olduğuna dair de bir iması olduğunu düşünüyorum; eğer yanlışsa düzeltsin. Oğuz Kaan Bey de tam tezat demiyorum ama bunu yadsıyan ifadeler kullandı. Benim de sorum şu: Bu anlaşma gerçekten İran ve İsrail'e karşı yapılmış bir anlaşma mıdır ve İran ve İsrail'in bu anlaşma karşısındaki tutumu nedir?

İkinci sorum: Gerçekten aynı döneme denk gelmesi itibarıyla Bedir Mutabakatı ve Mekke Anlaşması arasında bir korelasyon, bir bağlantı, bir organik ilişki var mıdır? Çünkü her iki anlaşmanın iki ülkesi ortak ülkelerdir, Pakistan ve Türkiye. Dolayısıyla, bu iki anlaşmayı hangi bağlamda değerlendirmek gerekir?

Üçüncü sorum da bu bölgedeki aslında anlaşmanın niteliği ve karakteri itibarıyla yeni katılımlara açık olduğu çok belli ve açıkça ifade ediliyor. Bu kapsamda Mısır'ın katılma pozisyonu nedir? Mısır'ın olmadığı bu anlaşma Orta Doğu'daki kapsayıcı barışı temin edecek düzeyde olur mu? Bir de bunun altını çizmek istiyorum.

Teşekkür ederim, sağ olun.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Ben teşekkür ediyorum.

Sayın Karal, buyurun.

HASAN KARAL (İstanbul) - Çok teşekkür ediyorum Değerli Başkanım.

Ben de bu vesileyle düşüncelerimi biraz tafsilatlı da olsa aktarmak istiyorum.

Değerli Başkanım, Kıymetli Komisyon üyelerimiz; öncelikle şunu ifade etmek isterim ki İslam ülkelerinin güvenlik ve savunma alanında dayanışmasını artırmasını çok önemsiyoruz. Türkiye'nin bu alanda öncü bir rol üstlenebilecek askerî gücü, savunma sanayisi kapasitesi ve diplomatik birikimi var. 3 ülke arasında kurulacak ortaklığın bölgesel güvenliğe ve caydırıcılığa katkı sağlayabilecek yönlerini de görüyoruz. Ancak, görüşmekte olduğumuz anlaşma mevcut askerî iş birliğinin ötesine geçerek karşılıklı savunma yükümlülükleri getiriyor. Bu yükümlülüklerin hangi şartlarda doğacağını, nasıl yerine getirileceğini ve ülkemize ne tür sorumluluklar yükleyeceğini açıklığa kavuşturmamız gerekiyor. Bu ittifakın uzun vadeli faydası tarafların ortak güvenlik çıkarları etrafında ne ölçüde buluşabildiğine bağlı olacaktır. İslam ülkeleri arasındaki yakınlaşmanın yeni ayrışmalara yol açmamasına da özen göstermeliyiz. Bizim bu anlaşmayı değerlendirirken esas aldığımız yaklaşım budur.

Değerli arkadaşlar, ilk olarak tarafların mevcut güvenlik koşullarını dikkate almalıyız. Suudi Arabistan, Yemen'de uzun yıllardır devam eden çatışmanın tarafı; son dönemde kendi topraklarına yönelen saldırılarla da karşı karşıya kalmıştır. Hava savunmasının güçlendirilmesi ve mühimmat ikmalinin sürdürülebilirliği Riyad açısından önemli ihtiyaçlar hâline geldi. Pakistan ise Afganistan'la silahlı çatışmalar yaşıyor, Hindistan'la ilişkilerinde de uzun süredir devam eden ciddi güvenlik sorunları bulunuyor. Her iki ülkenin güvenlik kaygılarını anlıyoruz ancak bu ülkelerin karşı karşıya olduğu tehditler ile Türkiye'nin güvenlik öncelikleri her konuda örtüşmeyebilir. Bu nedenle ilk sorumuz şu olmalı: Türkiye, bu ittifaka hangi somut katkıları sağlayacak ve bu iş birliğinden ne gibi kazanımlar elde edecektir? Örneğin, Türkiye'nin güney sınırında, Ege'de veya Doğu Akdeniz'de bir güvenlik krizi ortaya çıktığında Riyad ve İslamabad'dan ne tür askerî destek bekleyebiliriz? Ortaklarımızın bu desteği sağlayabilecek imkânları nelerdir? İttifakın karşılıklı olması, tarafların aynı askerî imkânlara sahip olduğu anlamına gelmiyor. Burada önemli olan, üstlenilen sorumlulukların ve sağlanabilecek katkıların gerçekçi biçimde değerlendirilmesidir. Dolayısıyla, bu yönde hazırlanmış bir karşılaştırmalı analizin Komisyonumuzla paylaşılması gerektiğini düşünüyoruz. Teklifin tali komisyonu olan Millî Savunma Komisyonunun değerlendirmesinin alınması da bu bağlamda yararlı olacaktır.

Değerli milletvekilleri, anlaşmanın 1'inci ve 2'nci maddeleri üzerinde ayrıca durmak istiyorum. 1'inci madde, taraflardan birinin egemenliği, toprak bütünlüğü veya uluslararası alanda tanınmış sınırları tehdit edildiğinde gerekli bütün yöntemlere başvurulmasını öngörüyor. 2'nci madde ise dış kaynaklı silahlı saldırı hâlinde karşılıklı yardım yükümlülüğü getiriyor. Bu iki madde farklı durumları düzenliyor fakat uygulamada aralarındaki sınırın açık olması gerekiyor. Silahlı saldırı henüz gerçekleşmeden hangi tedbirler alınabilecek? Bir tehdidin varlığına kim karar verecek? 2'nci maddede öngörülen yardımın kapsamını belirleyecek objektif değerlendirme hangi makamlarca ve hangi ölçütlere göre yapılacak? Üstelik 2'nci maddede yardımın derhâl sağlanacağı belirtiliyor.

Kanun teklifinin genel gerekçesinde ise ortak savunma hükmünün kendiliğinden uygulanmayacağı, askerî katkıya tarafların kendi anayasal usulleri çerçevesinde istişare ve mutabakatla karar verileceği açıklanıyor. Bizler bu açıklamayı önemli buluyoruz ancak derhâl yardım yükümlülüğü ile ulusal karar süreçlerinin uygulamada nasıl bağdaştırılacağını da öğrenmek istiyoruz.

Genel gerekçede ortaya konulan güvencelerin diğer taraflarca da aynı şekilde anlaşılması önemlidir. Bu hususların taraflar arasında mutabık kalınacak bir uygulama düzenlemesiyle açıklığa kavuşturulması değerlendirilebilir. Ayrıca, bütün bu hükümler Birleşmiş Milletler Şartı'nın güç kullanımına ve meşru müdafaaya ilişkin kuralları çerçevesinde uygulanmalıdır. Anlaşma, herhangi bir tarafın meşru müdafaa sınırlarını aşan askerî girişimleri için peşin destek anlamına gelmemelidir.

Sayın Başkan, değerli milletvekillerimiz; bir diğer önemli konu, askerî kararların hangi usulle alınacağı ve Meclisimizin bu süreçteki rolüdür. Anlaşmanın 8'inci maddesi, Stratejik Siyasi ve Savunma Komitesini oluşturuyor. Bu komitenin görevleri arasında ortak savunmaya yön verilmesi ve iş birliğinin geliştirilmesi bulunuyor. 5 Ekimde Riyad'da yapılan toplantının ardından üzerinde mutabık kalınan askerî kuvvet ve kabiliyetlerin Suudi Arabistan'a sağlanması ve konuşlandırılmasına yönelik tedbirler alınacağı açıklandı. Millî Savunma Bakanlığı da 15 Ekimde anlaşmanın Meclisimiz tarafından uygun bulunması ve asker gönderilmesine ilişkin gerekli yetkilendirme süreçlerinin tamamlanması gerektiğini belirtti. Bu açıklamaların uygulamada nasıl karşılık bulacağını bilmemiz gerekiyor.

Anayasa'nın 92'nci maddesi, Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası anlaşmaların gerektirdiği hâlleri Meclisin asker gönderme izni yetkisine ilişkin genel kuralın dışında tutuyor. Bu istisnanın Mekke Anlaşması kapsamında hangi görevlendirmelere uygulanacağı açıkça ortaya konulmalıdır. Hangi durumlarda Cumhurbaşkanı kararı yeterli görülecek, hangi durumlarda ayrıca Meclisimizin iznine başvurulacaktır? Geçmişte Kosova ve Afganistan'daki askerî görevlendirmeler için Meclisten izin alınmış olması da bu konudaki parlamenter hassasiyetin önemini gösteriyor.

Ayrıca, ortak askerî faaliyetlerin komuta ve kontrol düzenlemeleri, görevlendirilecek birliklerin sorumlulukları ve angajman kuralları önceden belirlenmelidir. Özellikle bir savunma görevinin kapsamının genişletilmesi veya saldırı faaliyetine geçilmesi hâlinde hangi makamların karar vereceği açıklanmalıdır. Bu konularda sonradan ortaya çıkabilecek tereddütleri önlemek hepimizin sorumluluğudur.

Değerli Komisyon üyelerimiz, anlaşmanın Yemen'deki gelişmelerle ilişkisini de doğru değerlendirmeliyiz. Türkiye, Yemen'in toprak bütünlüğünü ve siyasi birliğini savunuyor, krizin diyalog yoluyla çözülmesini destekliyor ve Yemen halkına insani yardım sağlamayı sürdürüyor. Ülkemizin bu tutumunu bölgedeki diplomatik imkânlarımız bakımından önemli görüyoruz. Suudi Arabistan'ın kendi topraklarına yönelik saldırılar karşısındaki meşru müdafaa ihtiyaçları ile Yemen'in iç siyasi düzenini şekillendirmeye yönelik askerî girişimleri birbirinden ayırmamız gerekiyor. Türkiye'nin sağlayacağı olası savunma desteğinin ülkemizi Yemen'deki çatışmaların bir parçası hâline getirip getirmeyeceği açıkça ortaya konulmalıdır. Aynı hassasiyet, Pakistan bakımından da geçerlidir; Afganistan'la yaşanan çatışmalarda hangi gelişmelerin anlaşmanın 2'nci maddesi kapsamında değerlendirilebileceği belli olmalıdır. Anlaşma yürürlüğe girmeden meydana gelmiş saldırıların kendiliğinden geçmişe dönük yükümlülük doğurduğu varsayılamaz.

Şu hususu özellikle vurgulamak istiyorum: Türkiye'nin atacağı adımların nihai hedefi barış olmalıdır. Ülkemiz, bölge ülkeleriyle savunma alanındaki dayanışmasını güçlendirirken ilkeli ve güvenilir bir ara bulucu olma imkânını da korumalıdır. Bir güvenlik iş birliğinin başarısı yalnızca kriz anında sağlayacağı askerî destekle ölçülmez; gerilimlerin büyümesini önleyebilmesi de son derece önemlidir.

Değerli milletvekilleri, anlaşmanın savunma, sanayi ve lojistik destek boyutuna da kısaca değinmek istiyorum. 7'nci madde ortak üretim ve teknoloji geliştirmeyi, 9'uncu madde istihbarat paylaşımını, 10'uncu madde ise mevcut imkânlar ölçüsünde silah, mühimmat, yakıt ve diğer lojistik malzemenin sağlanmasını düzenliyor; kuşkusuz ki bunlar önemli iş birliği alanlarıdır. Türkiye'nin Suudi Arabistan ve Pakistan'la savunma sanayisi ilişkileri zaten uzun yıllardır gelişiyor ancak yeni anlaşmanın mevcut ortaklıklara ne tür ilave imkânlar sağlayacağı da somut olarak ortaya konulmalıdır. Özellikle ortak üretimde fikrî mülkiyet haklarının, üçüncü ülkelere ihracat izinlerinin ve gizlilik dereceli bilgilerin korunmasının nasıl düzenleneceği önem taşıyor. 13'üncü maddedeki gizlilik hükümlerinin ilgili projelere etkisi de özellikle değerlendirilmelidir. Aynı şekilde, bir kriz sırasında müttefiklere sağlanacak mühimmat ve lojistik destek ile Türk Silahlı Kuvvetlerinin kendi ihtiyaçları arasındaki önceliklerin nasıl belirleneceğini bilmeliyiz. Askerî desteğin sürdürülebilirliği de en az ilk konuşlandırma kararı kadar önemlidir. Gönderilecek unsurların korunması, mühimmat ikmali, görev süresi ve gerektiğinde geri çekilme usulleri önceden planlanmalıdır.

Anlaşmanın NATO yükümlülüklerimizle ilişkisi bakımından ise 12'nci maddeyi önemli görüyoruz. Bu madde, tarafların daha önce yaptıkları uluslararası anlaşmalardan doğan hak ve yükümlülüklerini saklı tutuyor. Bununla birlikte farklı güvenlik taahhütlerinin uygulamada nasıl uyumlaştırılacağı da dikkate alınmalıdır.

Son olarak iki konuya da kısaca değinmek istiyorum. 8'inci madde yeni ülkelerin ittifaka katılımına imkân tanıyor. Biz de iş birliğinin zaman içinde daha geniş bir katılıma açılmasını arzu ediyoruz ancak kurucu taraflar ile sonradan katılacak ülkelerin karar mekanizmalarındaki statüsü ve yeni katılımların Türkiye bakımından hangi anayasal usullere tabi olacağı da açıklanmalıdır. 16'ncı madde ise anlaşmanın süresiz yürürlükte kalmasını ve olağan çekilme hakkının ancak ilk on yılın ardından kullanılabilmesini öngörüyor. Böylesine uzun vadeli bir taahhüdün kapsamını baştan doğru değerlendirmek zorunda olduğumuzu vurgulamak istiyorum.

Sayın Başkan, Değerli Komisyon üyeleri; bu değerlendirmelerimizi anlaşmanın temsil ettiği iş birliği iradesine karşı çıkmak için yapmıyoruz. Türkiye'nin güvenliğine ve bölgesel istikrara katkı sağlayabilecek bir ortaklığın sağlam temeller üzerinde ilerlemesini istiyoruz. Bu nedenle, Hükûmet temsilcilerinden, karşılıklı savunmanın uygulama şartlarına, Türkiye'nin askerî katkısına, anayasal yetkilendirme süreçlerine, yeni üyeliklerin usulüne ve savunma sanayisi yükümlülüklerine ilişkin sorularımızı cevaplandırmalarını bekliyoruz. Verilecek cevapların Komisyon raporuna geçirilmesini ve gerekli açıklamaların değerlendirmemize esas alınmasını önemsiyoruz. Nihai tutumumuzu da bu bilgiler ışığında belirleyeceğiz.

Teşekkür ediyor, Komisyonumuzu saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Teşekkür ediyorum.

Şimdi sözü Sayın Derya Bakbak'a vereceğim; akabinde de Sayın Gökalp ve Sayın Güzelmansur'a söz vereceğim.

Buyurun lütfen.

DERYA BAKBAK (Gaziantep) - Sayın Başkan, Değerli Komisyon üyeleri; bugün Türkiye'nin bölgesindeki yerini güçlendiren tarihî bir anlaşmayı görüşüyoruz. Mekke Ortak Savunma Anlaşması yeni bir dönemin kapısını aralıyor. Bu dönemde Türkiye de masanın kurucusu olarak yer alıyor.

Dünya köklü bir dönüşümden geçiyor, yeni dengeler kuruluyor. Önümüzdeki yıllar, bölgesel güçlerin ve bölgesel iş birliklerinin belirleyici olacağı yıllardır. Türkiye olarak da bu yeni döneme hazırlıklı giriyoruz. Bu coğrafyada Osmanlı'nın bölgeden çekilmesinden bu yana istikrarsızlıklar oldu, haritaları başkaları çizmeye çalıştı; bedelini bu topraklarda yaşayan insanlar ödedi. Bölgemiz istikrarı kalıcı kılacak güçlü bir kurumsal altyapıya ihtiyaç duyuyordu. Bu anlaşma, o ihtiyaca güçlü bir cevaptır. Artık bölgenin kaderini bölgenin ülkeleri sahipleniyor. Bölgenin sorunlarına bölge içinden çözüm üretmek Türkiye'nin köklü bir ilkesidir. Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Balkan Antantı ve Sadabat Paktı'yla bu anlayışın temelini atmıştı. Karadeniz'de mayın tehdidine karşı yürüttüğümüz bölgesel iş birliği de bu anlayışın canlı bir örneğidir. Bugün aynı devlet aklı Türkiye Yüzyılı vizyonuyla yeniden sahnede.

Değerli arkadaşlar, Türkiye bugün dört bir yanında güçlü iş birlikleri kuruyor. Doğuda kardeş Azerbaycan'la Şuşa Beyannamesi var. Türk Devletleri Teşkilatıyla, Türk dünyasıyla aynı yolda yürüyoruz. Batıda NATO'nun güçlü ve köklü bir üyesiyiz. Kuzeyde Ukrayna'yla, Rusya'yla da ayrı ayrı dostluklar sürdürüyoruz. Güneyde ise Mekke Ortak Savunma Anlaşması'yla yeni bir sayfa açıyoruz. Bu tablo, Türkiye'nin liderliğini gösteriyor. Her yönde güven veren her masada söz sahibi bir Türkiye var. Bu iş birlikleri birbirini tamamlıyor. Bölgemizde sağlanacak istikrar müttefiklerimizin güvenliğine de güç katıyor.

Bu anlaşmanın temelinde güvenlik, kapsayıcılık ve bölgesel sahiplenme var. Ülkelerin egemenliğine ve toprak bütünlüğüne saygı bu yapının ana omurgasıdır. Bu anlaşmanın amacı barıştır. Bu ittifak, bölgemizde huzuru korumak için kuruldu. Caydırıcılık, barışın en güçlü teminatıdır. Güçlü bir ittifak, karşısındakine gücünü sınamanın bedelini hatırlatır. Huzurun hâkim olduğu coğrafyada kalkınma hız kazanır, şiddetin ve gözyaşının yerini üretim alır. Bu yapıda Türkiye'nin imzası belirleyici bir imzadır. NATO'daki köklü tecrübemiz bu ittifaka güç katıyor. Yerli ve millî savunma sanayimiz bu ortaklıkta yeni ufuklara yürüyor. Kardeş Pakistan'la köklü dostluğumuz, Suudi Arabistan'la güçlenen ilişkilerimiz yeni bir düzeye ulaşıyor. Orta Doğu'dan Güney Asya'ya uzanan geniş bir coğrafyada yeni bir denge kuruluyor. Türkiye bu dengenin en güçlü ayağıdır. Üreten bir ülke sükûnet ister, istikrar ister, ürününü güvenle ulaştırabileceği bir bölge ister. Türkiye, bugün, bölgesinde barışı ve huzuru büyütmek için çalışıyor. Bu anlaşma da bu büyük hedefin önemli bir adımıdır.

Gaziantep Milletvekiliyim. O dönemde, Suriye'den gelen yaralıların olduğu dönemleri gördük ve sınırdan günlük olarak gıda ihtiyacının karşılandığı dönemleri yaşadık ve sonrasındaki ticari dönemde... Tabii, onlar çok daha öncelikliydi, bir yaşam mücadelesi vardı. Gaziantep bir üretim şehri, fabrikalarımız çalışıyor, sanayicimiz ürettiği ürünü dünyanın dört bir yanına ulaştırmak için emek veriyor ve en doğal pazarımız ise yanı başımızdaki güney komşularımızdır. Suriye'deki karışıklık yıllarca bu pazarı daralttı, sanayicimizin güneye açılan yolunu zorlaştırdı. Biz bunları yakinen gördük ve yaşadık.

Benim kafama takılan ve sormak istediğim birkaç konu var. Biraz önce soran vekillerimiz de oldu ama genişlemeyle ilgili burada görüşülen başka ülkeler var mı, merak ediyorum. Bir de 1'inci maddedeki "tehdit", 2'nci maddedeki "tehlike" kavramları için buradaki eşik nedir, buradaki kapsam nedir; onu da öğrenmek isterim.

Değerli vekillerimiz, değerli arkadaşlar; AK PARTİ iktidarıyla Türkiye, bölgesinde söz sahibi, dünyada saygın bir ülke hâline geldi. Krizlerin ortasında barışın ve diyalogun adresi olduk. Cumhurbaşkanımızın uzun soluklu liderliği dış politikada ülkemize büyük

bir strateji ve güç kazandırdı. Bugün bölgemizin dört bir yanında bu liderliğe güven duyuluyor, Mekke Anlaşması da bu güçlü liderliğin eseridir. Mekke hepimizin gönlünde müstesna bir yere sahiptir, bu anlaşma o mübarek şehrin adını taşıyor. Güçlü Türkiye, bölgesinde barışın teminatıdır.

Anlaşmanın, milletimize ve bütün bölgemize de hayırlı olmasını diliyorum.

Saygılarımı sunuyorum.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Teşekkür ediyorum.

Sayın Gökalp, buyurun lütfen.

SEMRA ÇAĞLAR GÖKALP (Bitlis) - Teşekkürler Sayın Başkan.

Şimdi, öncelikle bütün katılımcıları, Bakanlıktan gelen yetkilileri de selamlıyorum.

Sayın Başkan, değerli Komisyon üyeleri; önümüzdeki anlaşmayı yalnızca 3 ülke arasında savunma iş birliği olarak değerlendiremeyiz. Burada, Türkiye'nin hangi çatışmalarda hangi yükümlülükleri üstleneceğine karar veriyoruz. Dolayısıyla sorularımız açık. Bu anlaşma halkların güvenliğini mi arttıracak, yoksa Türkiye'yi başka ülkelerin savaşlarına bağlayan yeni sorumlulukları mı doğuracak? DEM PARTİ olarak yaklaşımımız nettir; bölgesel sorunların çözümünü askerî ittifaklarda ve silahlanmada arayan güvenlikçi dış politikayı doğru bulmuyoruz ve eleştiriyoruz bu yaklaşımı çünkü bir tarafın güvenlik adına attığı adım diğer tarafta tehdit olarak algılanabiliyor, ardından karşı silahlanma, karşı ittifaklar ve yeni gerilimler geliyor ve iktidarlar güvenlik ararken bölge halkları daha güvensiz bir geleceğe sürükleniyor. Bölgenin ihtiyacı çatışmaları birbirine bağlayan yeni askerî taahhütler değil, bu çatışmaları birbirinden ayırarak çözebilecek bir barış diplomasisidir esasında.

Suudi Arabistan'ın Yemen'deki rolünü hatırlayalım. Suudi Arabistan, Yemen çatışmasının yalnızca saldırılara maruz kalan tarafı değildir, Yemen Cumhurbaşkanı Hadi'nin talebi üzerine 26 Mart 2015'te Husilere karşı askerî müdahaleyi başlatan koalisyona liderlik etmiştir. Yıllarca süren hava harekâtları ve kısıtlamalar Yemen halkının yaşadığı yıkımın önemli unsurlarıdır. Elbette, Suudi Arabistan'daki sivillere yönelik saldırılara da karşıyız ancak Suudi topraklarını korumak ile Yemen'deki askerî faaliyetlere destek vermek arasındaki sınırı açıkça çizmek zorundayız, "savunma amaçlı" demek sivil kayıpları ortadan kaldırmıyor ne yazık ki. Pakistan bakımından da farklı bir çatışma alanı var, onu da dikkatle değerlendirmek gerekiyor. Hindistan'da Keşmir sorunu, Afganistan sınırındaki gerilimler ve silahlı gruplarla çatışmalar söz konusu, "Türkiye'nin bu sorunlar karşısında üstleneceği sorumluluğun sınırı nedir?" diye sormak istiyoruz. Ortak ekonomik çıkarların bulunması bütün tehdit değerlendirmelerinin de ortak olduğu anlamına gelmiyor.

Değerli üyeler, genel gerekçede ortak savunmaların kendiliğinden işlemeyeceği, istişare ve mutabakata dayanacağı söyleniyor ancak 2'nci maddede "derhâl yardım" yükümlülüğü kuruluyor. 1'inci ve 4'üncü maddelerde ise, "tehdit" "tehlike" ve "hayati çıkarlar" gibi geniş kavramlar kullanılıyor. Burada açıklık istiyoruz, tehdidi kim tanımlayacak, yardımın kapsamını kim belirleyecek, Türkiye belirli bir operasyona katılmayı reddedebilecek mi? Taraflardan birinin kendi eylemleriyle büyüttüğü çatışma, diğerleri için nasıl bir yükümlülük doğuracak? Diğer maddelere gelince değerlendirmeleri ekstradan -ayrıca- yapacağız, o yüzden çok detaylı girmek istemiyorum, oralara dönük de değerlendirmelerimiz ve sorularımız olacak.

Sayın Başkan, aynı zamanda bu anlaşmanın ekonomik boyutunu da konuşalım istiyoruz çünkü ortak üretim, teknoloji paylaşımı ve savunma sanayisine pazar açılması hedefleniyor. Peki, "Şirketlerin elde edeceği kazanç ile devletin üstleneceği maliyet ayrı ayrı hesaplandı mı? Konuşlanmanın, lojistiğin, silah ve mühimmat desteğinin bedelini kim ödeyecek?" diye sormak istiyoruz. Ekonomik krize dış finansman ve silah ihracatı üzerinden cevap ararken halkın geleceğini uzun vadeli askerî taahhütlere bağlayamazsınız, ticaret koridorlarında söz sahibi olmanın bedeli başka savaşların riskini üstlenmek olmamalıdır. Trump'ın bu anlaşmayı desteklemesi de bağımsız bölgesel güvenlik söylemini sorgulamayı gerektiriyor. Sorun yalnızca anlaşmayı kimin desteklediği değildir, uygulamada kimin güvenlik yükünü üstleneceğimiz, kimin stratejik hedeflerine hizmet edeceğinizdir. Üstelik, anlaşma süresiz, olağan çekilme yolu ilk on yılı kapalı, çekilmek de devam eden faaliyetleri kendiliğinden bitirmiyor yani bizim gördüğümüz biraz o. "Bugünkü iktidarın tercihiyle gelecek hükûmetlerin ve meclislerin iradesini neden böylesi bir bağlamda devam ettireceksiniz, neden böylesi bir şeye bağlıyorsunuz?" diye de sormak istiyoruz ayrıca. Biz, Türkiye'nin Yemen'de ateşkesi, insani erişimi ve kapsayıcı müzakereleri güçlendirmesini istiyoruz. İran-Suudi Arabistan hattında gerilimi düşüren, Pakistan-Afganistan sorunlarında diyaloğu destekleyen bir rol üstlenmesini savunuyoruz. Türkiye halkları başka çıkar hesaplarının savaş yükünü taşımak zorunda değildir. Bölgenin bütün halkları için barışı savunuyoruz, bütün bölge halkları için bu savunu hattını güçlendirme noktasında Türkiye'nin de bu rolü tamamıyla yerine getirmesi gerektiğini düşünüyoruz. Bu nedenle, bölgesel kutuplaşmayı derinleştiren, belirsiz askerî yükümlülükler getiren, demokratik denetimi yeterince güvenceye almayan bu anlaşmanın onaylanmasını doğru bulmuyoruz ve bu antlaşmanın kendisine dair bir şerhimiz olduğunu ifade edip tekrardan saygılarımı sunuyorum.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Teşekkür ediyorum.

Sayın Güzelmansur, akabinde de Sayın Öztürk size ve Sayın Saki, size söz vereceğim.

Buyurun.

MEHMET GÜZELMANSUR (Hatay) - Sayın Başkan, değerli milletvekili arkadaşlarım, değerli Bakan Yardımcım, değerli komutanlarımız, bürokratlarımız; öncelikle hepinizi sevgiyle, saygıyla selamlıyorum.

Öncelikle şunu ifade etmek isterim ki Türkiye'nin savunma kapasitesini güçlendirmesine, dost ülkelerle iş birliği geliştirmesine, savunma sanayisinde yeni imkânlar yaratmasına ve bölgemizde barışın korunmasına yönelik girişimlere karşı değiliz. Devletler arasındaki anlaşmaların gerçek değeri yalnızca imzalandıkları gün ortaya koydukları siyasi mesajla değil, yıllar boyunca Türkiye'ye yükleyecekleri sorumlulukla ölçülür; bizim görevimiz de tam olarak budur, bu anlaşmanın Türkiye'ye ne kazandıracağını, hangi sorumlulukları getireceğini, hangi riskleri barındırdığını ve milletimizin egemenlik haklarını nasıl koruyacağını sorgulamaktır çünkü söz konusu olan sıradan bir diplomatik iş birliği değildir, söz konusu olan Türkiye'nin güvenliği, Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanımına ilişkin kararlar, dış politikamızın bağımsızlığı ve gelecek kuşaklara bırakacağımız stratejik mirastır. Bu nedenle, sorularımızı açıkça sormak, yanıtlarını da somut biçimde almak zorundayız.

Birinci sorum: Türkiye, hangi şartlarda askerî yükümlülük üstlenecek?

Sayın Başkan, anlaşmanın 2'nci maddesi son derece önemli bir hüküm içeriyor, taraflardan herhangi birine yönelik dış kaynaklı bir silahlı saldırı, bütün taraflara yönelik bir silahlı saldırı kabul ediliyor, tarafların saldırıya uğrayan ülkeye derhâl yardım etmesi öngörülüyor. Burada sorulması gereken temel soru şudur: Bir ülkeye yönelik saldırı hangi koşullarda Türkiye'nin doğrudan güvenlik meselesi hâline gelecektir? Diyelim ki Pakistan ile başka bir devlet arasında askerî çatışma çıktı, diyelim ki Suudi Arabistan bölgesel bir kriz nedeniyle askerî saldırıya uğradı, Türkiye'nin nasıl bir tutum alacağı, hangi desteği sağlayacağı ve bu desteğin sınırlarının ne olacağı nasıl belirlenecek? Anlaşma yardımının kapsam ve niteliğinin objektif değerlendirme sonrasında belirleneceği söyleniyor, bu önemli bir hüküm ancak objektif değerlendirmenin hangi ölçülere dayanacağı açıklanmıyor. Saldırının niteliğini kim belirleyecek? Bir saldırının savunma yükümlülüğünü harekete geçirip geçirmediğine hangi mekanizma karar verecek? Tarafların tehdit değerlendirmesi birbirinden farklı olursa nasıl olacak? Daha da önemlisi Türkiye'nin askerî destek sağlaması gerektiği düşünülen bir durumda ülkemizin anayasal karar süreçleri nasıl işletilecek? Anayasa'mızın 92'nci maddesi, savaş hâli ilanı ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesi konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisinin yetkisi düzenlenmektedir. Bu yetkinin kapsamı, somut olayın koşulları ve uluslararası yükümlülükler çerçevesinde değerlendirilmelidir. Bizim isteğimiz açıktır: Türkiye'nin askerî yükümlülükleri ile anayasal ilkeler arasındaki ilişkinin hiçbir tereddüde yer bırakmayacak biçimde ortaya konulması.

İkinci sorum: Bu anlaşma Türkiye'nin bağımsız dış politikasını nasıl koruyacak?

Değerli Komisyon üyeleri, Türkiye'nin güvenlik öncelikleri ile Pakistan'ın ve Suudi Arabistan'ın güvenlik öncelikleri her zaman aynı olmayabilir. Pakistan'ın güvenlik politikalarında Hindistan'la ilişkilerinin önemli bir yeri vardır. Suudi Arabistan'ın güvenlik hesaplarında ise, Körfez bölgesindeki güç dengeleri ve İran'la ilişkiler belirleyici olabilir. Türkiye'nin ise öncelikleri farklıdır, bizim sınır güvenliğimiz, terörle mücadelemiz var; Ege ve Doğu Akdeniz'deki haklarımız var; Kıbrıs meselemiz, Karadeniz'deki güvenlik dengelerimiz ve bölgemizdeki gelişmelerden kaynaklanan kendimize özgü sorumluluklarımız var. Bu 3 ülkenin çıkarları çatıştığında ne olacak? Türkiye, kendi ulusal çıkarlarını mı esas alacak yoksa ittifakın ortak tutumunu korumak adına kendi önceliklerinden ödün vermek zorunda mı kalacak? Elbette her uluslararası ortaklıkta çıkarların örtüşmediği durumlar yaşanabilir; önemli olan, bu durumlarda her ülkenin bağımsız karar alma yetkisinin korunmasıdır. Bu nedenle, anlaşmanın uygulanmasında Türkiye'nin ulusal güvenlik değerlendirmesini bağımsız biçimde yapma hakkı açıkça güvence altına alınmalıdır. Bizim dış politika anlayışımız Atatürk'ün ortaya koyduğu "Yurtta sulh, cihanda sulh." ilkesini esas almalıdır. Bu ilke, Türkiye'nin dünyadan uzak durması anlamına gelmez; tam tersine, güçlü bir ordumuzun, etkili bir diplomasinin ve bağımsız karar alma kapasitesinin barışın korunması için birlikte kullanılmasını gerektirir. Türkiye, başka devletlerle iş birliği yaparken kendi iradesini korumalıdır; dostluk, karşılıklı çıkar ve dayanışma önemlidir ancak hiçbir ortaklık Türkiye'nin kendi ulusal çıkarlarını değerlendirme hakkını ortadan kaldırmamalıdır.

Anlaşmanın 1'inci ve 4'üncü maddeleri egemenliğe ve toprak bütünlüğüne yönelik tehditlerden, ulusal güvenliğe karşı tehlikelerden ve bunları ortadan kaldırmak için alınacak tedbirlerden söz ediyor ancak burada önemli belirsizlik bulunuyor. Bir ülkenin topraklarına yönelik silahlı saldırı ile diplomatik baskı, ekonomik yaptırım veya siyasi gerilim aynı şey değildir. Peki, hangi gelişmeler ortak savunma değerlendirmesine konu edilecek? Hangi tehditler askerî tedbir gerektirecek? Tehdit değerlendirmesinde kullanılacak ortak ölçüler nelerdir?

Anlaşmanın 8'inci maddesi Stratejik Siyasi ve Savunma Komitesi kurulmasını ve bu komiteye hizmet verecek sekretaryanın Suudi Arabistan'da faaliyet göstermesini öngörüyor. Sekretarya kuruldu, ilk Genel Sekreter belirlendi; sekretaryanın bütçesi nasıl oluşturulacak, personel yapısı nasıl belirlenecek, 3 ülkenin idari ve stratejik ağırlığı hangi esaslara göre hesaplanıp dengelenecek? Anlaşmada kararların oydaşmayla alınacağı belirtiliyor. Peki, oydaşma sağlanmadığında ne olacak? Taraflardan birinin ulusal çıkarı diğer iki tarafın yaklaşımıyla çelişirse hangi yöntem izlenecek? Bu soruların cevapları sekretaryanın işleyişine ilişkin düzenlemeler hazırlanırken ortaya konulmalıdır.

Sayın Başkanım, anlaşmanın olumlu sonuçlar doğurma potansiyeli taşıyan alanlarından biri savunma sanayisi iş birliğidir. Ortak üretim, araştırma ve geliştirme projeleri, teknolojinin geliştirilmesi ve nitelikli insan kaynağının yetiştirilmesi Türkiye'ye yeni imkânlar sağlayabilir ancak burada ayrıntılara ihtiyacımız var. Anlaşmanın 7'nci maddesi teknoloji paylaşımını, ortak AR-GE projelerini ve ortak üretimi öngörüyor fakat hangi teknolojinin paylaşılacağı, fikrî mülkiyet haklarının nasıl korunacağı ve geliştirilen ürünlerin ihracat koşullarının nasıl belirleneceği açıkça düzenlenmiyor. Türkiye'nin geliştirdiği kritik teknolojilerin kontrolü kimde olacak? Ortak projelerde patent, üretim hakkı ve ihracat geliri nasıl paylaşılacak? Türkiye'nin savunma sanayisi kuruluşları bu ortaklıktan hangi somut ekonomik ve teknolojik kazanımları elde edecek? Bu nedenle, ortak projelerin kapsamı, fikrî mülkiyet hükümleri, ihracat kuralları ve ulusal güvenlik bakımından hassas teknolojilerin korunması konusunda açık güvenceler oluşturulmasını gerekli gördüğümü belirtmek istiyorum.

Anlaşmanın 9'uncu maddesi istihbarat paylaşımını, 10'uncu maddesi de askerî lojistik desteği düzenliyor. İstihbarat paylaşımı terörle mücadele ve ortak güvenlik tehditlerinin değerlendirilmesi bakımından yararlıdır, lojistik iş birliği de savunma kapasitesini güçlendirir ancak istihbaratın hangi amaçlarla kullanılacağı, hassas bilgilerin nasıl korunacağı ve paylaşılan bilgilerin hangi operasyon kanallarını kullanabileceği önemlidir. Aynı şekilde, silah, mühimmat, yakıt ve yedek parça desteği özellikle savaş koşullarında ciddi sonuçlar doğurabilir. Türkiye'nin sağladığı lojistik desteğin kullanım amacı nasıl denetlenecek? Bu desteğin kapsamı ve maliyeti hangi usulle belirlenecek? Ortaklık kapsamında edinilen bilgilerin üçüncü taraflarla paylaşılmasını önlemek için hangi güvenceler uygulanacak? Anlaşmada gizlilik hükümleri bulunması gereklidir ancak gizlilik parlamenter denetimin yerini alamaz.

Değerli Komisyon üyeleri, Değerli Başkanım; anlaşmanın 16'ncı maddesi süresiz yürürlük öngörüyor, tarafların herhangi bir anlaşmadan çekilme hakkını kullanabilmesi ise yürürlüğe giriş tarihinden itibaren on yıl geçmesi şartına bağlanıyor; bu hüküm üzerinde özellikle durulması gerektiğini düşünüyorum. Uluslararası ilişkiler değişir, bölgesel dengeler değişir, tehdit algıları değişir, bugün "ortak çıkar" olarak değerlendirilen bir konu gelecekte aynı niteliği taşımayabilir. Peki, on yıl içinde Türkiye'nin stratejik öncelikleri değişirse ne olacak? Türkiye'nin ulusal güvenlik değerlendirmesi ile anlaşmanın uygulanması arasında ciddi bir uyuşmazlık ortaya çıkarsa nasıl bir yol izlenecek?

Değerli Başkanım, Değerli Komisyon üyeleri; bizim yaklaşımımız uluslararası iş birliğini reddetmek değildir. Türkiye'nin savunma kapasitesini güçlendiren, güvenliğini artıran ve bölgesel barışa katkıda bulunan iş birliklerinin ülkemize sağlayacağı

imkânları elbette değerlendirmeliyiz ancak bir anlaşmayı değerlendirirken yalnızca hedeflere değil hükümlerine ve olası sonuçlarına da bakmak zorundayız. Bu nedenle, Dışişleri Komisyonunda şu hususların açıklığa kavuşturulmasını talep ediyoruz:

1) Türkiye'nin ortak savunma yükümlülüklerinin hangi somut koşullarda devreye gireceği açıklanmalıdır.

2) Askerî destek, lojistik yardım ve istihbarat paylaşımının kapsamı ile karar alma usulleri belirginleştirilmelidir.

3) Türkiye'nin anayasal etkileri ve bağımsız dış politika kararları güvence altına alınmalıdır.

4) Savunma sanayisi iş birliğinde teknoloji güvenliği, fikrî mülkiyet ve ekonomik kazanımlar somut biçimde ortaya konulmalıdır.

5) Sekretaryanın işleyişi, karar alma mekanizması, bütçesi ve denetimi açıklığa kavuşturulmalıdır.

6) Anlaşmanın uzun vadeli yükümlülükleri, gözden geçirme imkânları ve çekilmenin sonuçları ayrıntılı biçimde değerlendirilmelidir.

Son olarak, bütün bu soruların yanıtları Komisyon tutanaklarına geçirilmeli, gerektiğinde ilgili kurumların temsilcilerinden ayrıntılı bilgi alınmalıdır.

Türkiye Cumhuriyeti uluslararası ilişkilerinde kendi çıkarlarını esas alan, barışı savunan, güçlü ordumuzla caydırıcılığını koruyan ve diplomasiye yön veren bir devlet olmalıdır. Atatürk'ün "Yurtta sulh, cihanda sulh." ilkesi ulusal egemenliğimizden vazgeçmek değil ülkemizin güvenliğini bağımsız irademizle korumak demektir. Bizim için esas olan, Türkiye'nin yalnızca bir ittifakın üyesi olması değil, o ittifakın içinde kendi kararlarını özgürce alabilmesidir.

Bu anlayışla, anlaşmanın bütün boyutlarının açıkça tartışılmasını, sorularımızın somut biçimde yanıtlanmasını ve Türkiye'nin ulusal çıkarlarını koruyacak güvencelerin ortaya konulmasını istiyorum. Anlaşmanın da Türkiye'ye ve bölge ülkelerine hayırlı olmasını diliyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Ben teşekkür ediyorum.

Sözü İsmail Bey'e vermeden önce hatırlatmak isterim, Özgül Hanım'dan sonra Bakanlığa bir ara değerlendirme, sorulara cevap alsak mı diye... Sorular bayağı arttı, onun için...

CEYLAN AKÇA CUPOLO (Diyarbakır) - Ama aynı sorular, bence hepsini alalım, öyle komple cevaplasınlar.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Peki, hepsini alalım yani Bakanlığımızın işini kolaylaştırıyor arkadaşlar.

Peki, o zaman devam ediyoruz.

Buyurun İsmail Bey.

İSMAİL ÖZDEMİR (Kayseri) - Teşekkür ederim.

Sayın Başkanım, çok saygıdeğer Komisyon üyelerimiz, milletvekilleri, Dışişleri Bakanlığımızın, Millî Savunma Bakanlığımızın ve diğer resmî kurumlarımızın temsilcileri; sizleri de saygıyla selamlıyorum.

En son söyleyeceğimi en başta söyleyerek başlamak isterim: Milliyetçi Hareket Partisi olarak bu anlaşmayı, Dışişleri Komisyonumuzun gündeminde bulunan bu konu başlığını desteklediğimizi ifade etmek isterim.

Tabii, Mecliste grubu bulunan pek çok siyasi parti üyelerimiz ve aynı zamanda burada Dışişleri Komisyonu üyesi olan milletvekillerimiz kendi kişisel görüşlerini paylaşmakla beraber, genel çerçevede nereden, nasıl bu noktaya gelindiği hususunun ve buna dikkat kesilmenin önemli olduğunu düşünüyoruz. İçerisinde bulunduğumuz şartlarda dünya giderek bölgeselleşen ve aynı zamanda yeni tedarik zincirlerini ve bunların ikmal güzergâhlarını arayan ve buna dayalı yeni bir küresel denge ve güç merkezleri odağında bulunacak çevrelerin birbirleriyle olan rekabetine tanık olduğu dönemi yaşıyor. Böylesi bir dönemde -dikkat buyurulursa- mevcut durumda "küresel güç" olarak kabul edilen ülkeler dahi kendi bölgelerinde ve mücavir alanlarında huzuru ve güvenliği kendi perspektifleriyle beraber sağlama uğraşı ve arayışındalar.

Türkiye Cumhuriyeti devleti sadece yüz yıllık, yüz iki yıllık, yüz üç yıllık bir devlet değildir; binlerce yıllık köklü bir mirasa sahip olan bir önceki döneminde, bir önceki zamanında üç kıtada, yedi iklimde hâkim olmuş ve hâkim olduğu coğrafyalarda barışı, huzuru, güvenliği sağlamış bir ülkedir ve bu tecrübemizle beraber bu aklımız bizde mevcuttur.

21'inci yüzyıl şartlarında Türkiye Cumhuriyeti devletinin kendi egemenlik sahasıyla beraber iş birliği içerisinde olduğu, aynı zamanda müttefiklik yaptığı ülkelere sağlamış olduğu ana taahhüt de hiç kuşku yok ki hem bölgesel barışın hem de küresel barışın ve aynı zamanda istikrarın tesisi ve teminidir. Dolayısıyla, gündemimizde bulunan anlaşma Komisyonumuzda yapılan değerlendirmeler çerçevesinde -bir eksikliği gördüğüm için bunu özellikle ifade etmek istiyorum- ısrarla savaş isteyen, bir tarafı hedef alan, bir tarafın durumunu gözeten anlaşma olmaktan ziyade, savaş isteyen bir anlaşma olmaktan ziyade "Ben bulunduğum bölgede beraber hareket ettiğim ülkelerle barış istiyorum ve bu barışı istemem sebebiyle de bu caydırıcı gücümü ortaya koyuyorum." iradesinin temel yansımasıdır. Dolayısıyla bunun altının kalın bir şekilde çizilmesi lazım. Bu, barış isteyen çevrelerin, barış isteyen ülkelerin, barış isteyen odakların birlikte hareket ederek beraberce bölgeye -ki bu bölgenin kapsamını ve tanımını da doğru çizmek lazım; aynı anda Kızıldeniz, Basra, Hint Okyanusu, Hazar ve Akdeniz havzasında- yani "Benim mücavir alanımda herhangi bir çatışma, herhangi bir savaş, herhangi bir huzursuzluk istemiyorum, bu anlamda da beraber hareket ettiğim ülkelerle beraber bu irademi ortaya koyuyorum." demektir. Milliyetçi Hareket Partisi olarak biz bu anlayışımızı Sayın Genel Başkanımız Orta Doğu'da ilk defa İsrail'in bölgesel saldırganlığıyla başlayan, Gazze'yi hedef alan, sonra adım adım diğer bölgelere yayılan çatışma ve savaş şartlarında gözetilen durum paralelinde Kudüs paktı önerimizle beraber ortaya koymuştuk. Her ne kadar bu anlaşmayla beraber ve duruşumuzla herhangi bir ülkeyi hedef almasa da barış istediğimiz gerçeğinden hareketle MHP olarak bizim temel görüşümüz bu anlaşmanın mümkün olduğu kadar İslam dünyasının tamamını içerisine alabilecek ve aynı zamanda 57 İslam ülkesini de kuşatabilecek kararlılık ve kapsama da evrilebilmesidir. Ki baktığınız vakit, 20'nci yüzyılın son dönemleriyle beraber ve 21'inci yüzyılın başlarında da bütün kan, gözyaşı, işgal girişimlerinin tamamı ne yazık ki İslam coğrafyalarında görülmüş, istikrarsızlığın hâkim kılındığı ve bundan mütevellit de ülkemizin de ağırlıklı olarak hem güvenlik paralelinde hem de diğer alanlarda etkilendiği sahalarda bu sıkıntıların ve sorunların geldiğini göz önünde bulundurursak, temennimiz ve hedefimiz bu anlaşmanın İslam dünyasının tamamını kapsamasıdır. Birinci nokta burasıdır.

İkinci nokta, saygıdeğer Komisyon üyeleri, değerli milletvekilleri; Türk milletinin millî devlet geleneğinde var olan değerler üç beş günde oluşmamıştır. Şimdi, anlaşmayı konuşurken ısrarla Suudi Arabistan konuşuluyor, ısrarla evet, Suudi Arabistan'ın var olduğu, içerisinde bulunduğu bazı sıkıntılar konuşuluyor ama burayı konuşuyorsak bile bizim nazarımızda değeri ve kıymeti büyük olan bazı meselelerin de altını çizmemiz lazım. Yavuz Sultan Selim Han Mercidabık Savaşı'ndan sonra Mekke, Medine gibi hem İslam dünyası hem Türk milleti için kutsal olarak atfedilen bölgeleri egemenliği altına aldığında okuttuğu hutbesinde "hâkim-ül-harameyn" sıfatını kendisine atfeden hutbeye itiraz etmiş "Hayır, biz hâkim-ül-harameyn değil, hâdim-ül-harameyniz." yani "Kutsal toprakların, değer verdiğimiz toprakların, Peygamber Efendimiz'in kabrinin bulunduğu toprakların biz hizmetkârıyız." anlayışını benimsemiştir. Her ne kadar sonraki dönemde farklı gelişmeler olmuşsa da Medine müdafaası ve Türk askerinin "Mehmetçik" sıfatını alması da Sevgili Peygamber'imizin kabrinin yanı başında verdiği şanlı mücadelelerle şekillenmiştir. Sonraki döneme bakıyorsunuz, her ne kadar yine bu alanlar Suudi Arabistan'ın egemenliği altında olsa da zaman zaman bilhassa Peygamber Efendimiz'in kabrine yönelik bazı girişim ve gelişmeler dikkate alındığında Türkiye Cumhuriyeti devletinin banisi Mustafa Kemal Atatürk'ün de hangi duruşu sergilediğini tarih kayıtları ve bizler çok net bir şekilde biliyoruz. O yüzden, açık ve net bir tabirde ve tarifte bulunacağım: İster İsrail'den gelsin ister Husilerden gelsin ister başka birinden isterse üçüncü bir ülkeden gelsin, ismi ne olursa olsun; Türk milleti için, İslam âlemi için kutsal olan toprakları hedef alan her saldırının karşısında olmak Türk milletinin imanından gelen, inancından gelen vazifesi olarak kabul edilir ve bu anlamda da bu toprakların müdafaası için, kutsal saydığımız alanların müdafaası için yapılması gereken ne varsa bunu yapmak da Türk devletinin hem imparatorluk döneminde hem cumhuriyet döneminde kendisine vazife bildiği değer ve yaklaşımlardan bir tanesi olmuştur.

Üçüncü olarak, saygıdeğer milletvekilleri, kıymetli Komisyon üyelerimiz; atladığımız bir alan var, o da her ne kadar İran ve Amerika Birleşik Devletleri arasında yaşanan savaş sebebiyle ve İsrail'in de Amerika Birleşik Devletleri'yle beraber İran'a yönelik mütecaviz eylemleri sebebiyle Basra Körfezi'ni ve Hürmüz Boğazı'nı konuşuyorsak da içerisinde bulunduğumuz dönemde sorun olarak karşımıza çıkan ve hem millî güvenliğimizi hem de millî çıkarlarımızı doğrudan etkileyen bir başka saha var ki o saha da Kızıldeniz ve Babülmendep Boğazı'dır. Dikkat buyurursanız, Babülmendep'in hemen yanı başında Türkiye Cumhuriyeti devletinin stratejik bazı yatırımları vardır. Somali'yle beraber yaptığımız ikili anlaşmalar çerçevesinde bu ülkede kuracağımız uzay üssümüz Türkiye'nin 21'inci yüzyıldaki stratejik sahalarının, stratejik yaklaşımlarının başında geliyor. Dolayısıyla buranın emniyet ve güvenliği de doğrudan bizim açımızdan bir egemenlik meselesidir ama aynı zamanda küresel ticaretimizde önemli bir yer teşkil eden, önemli bir alan teşkil eden Babülmendep Boğazı'nın da uluslararası ticarete, uluslararası taşımacılığa açık olması bizim için küresel yaklaşımımızda, hem egemenlik haklarımız hem millî çıkarlarımız anlamında önem taşıyan sahaların, konuların başında geliyor.

Ben bu gerekçelerle, daha evvel yine Milliyetçi Hareket Partisinin zaman zaman kamuoyuyla da paylaşmış olduğu Sayın Genel Başkanımızın görüşleri çerçevesinde Komisyonumuzun gündeminde bulunan anlaşmaya olumlu yönde oy vereceğimizi özellikle belirtmek istiyorum.

Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Teşekkür ediyorum.

Sayın Saki, buyurun lütfen.

Akabinde de Sayın Cupolo, size ve Sayın Canbey, size söz vereceğim.

Buyurun lütfen.

ÖZGÜL SAKİ (İstanbul) - Teşekkürler.

Evet, çok önemli bir anlaşmayı konuşuyoruz, Mekke Anlaşması ve gerçekten bütün dikkatler, toplumun çeşitli kesimleri bu anlaşmanın tartışmalarına odaklanmış vaziyette ve biz bu anlamda bu sorumlulukla çok somut konuşmalıyız bu anlaşmayı. Mesela, anlaşmanın isminden başlayalım: Mekke Ortak Savunma Anlaşması. Savunma anlaşması ise belli ki bir saldırı öngörülüyor. Zaten madde 1'de bu söyleniyor. "Egemenlik, toprak bütünlüğüne karşı tehditlere..." Şimdi, belli ki bu var. Şimdi, bütün bu metinde, yine geliyoruz, diyor ki madde 1'de: "Bunların tehlikeye düşmesi durumunda gerekli tüm yöntemler uygulanır." Nedir bu gerekli tüm yöntemler? Bunların somut somut anlaşılması lazım çünkü bu, gençler üzerinde, işçiler üzerinde, kadınlar üzerinde, bu topraklarda, bu ülkede yaşayanların gündelik yaşamına doğrudan etki eden durumlar yaratacak. O yüzden çok somut konuşmak gerekiyor. "Tehdit ve tehlike" meselesi ısrarla bütün maddelere sinmişken buradaki konuşmalarda "Bu, hiçbir ülkeye karşı değil. Bu, aslında hiçbir çatışmalı sürece karşı değil." gibi ifadeler inandırıcılıktan uzak ifadeler oluyor. O yüzden daha somut konuşmalıyız. Ve sonra bu 3 ülkenin anlaşması, Mekke Anlaşması etrafında çeşitli anlaşmalarla bütünleniyor ve bu bütünleme uzun süredir bize bölgesel sahiplenme, bölgesel güvenlik mimarisi diye anlatılıyor. Nedir bu bölgesel sahiplenme, kim kimi sahipleniyor? Ve en önemlisi, bu "bölgesel"in altı çiziliyor. Yalnız, yeni gelişmelere baktığımızda, bu anlaşmalardaki gelişmelere baktığımızda bu, bölgesel, sanki özerk ve diğer emperyalist odaklardan -öyle diyeyim ben- bağımsızmış gibi bize anlatılıyor ama hemen bakıyoruz bu anlaşmanın yarattığı duruma ve değerlendirmelere dış basında da, Trump'ın açıklamasını görmüşsünüzdür: "Çok büyük bir memnuniyet duyuyorum, çok güzel oldu bu çünkü bu iki ülke Suudi Arabistan'a gerekli tüm desteği verecekler." Yani "Bana, benim politikama verecekler." demek istiyor. Şimdi, bu yokmuş gibi tartışamayız biz. Dış politikada, üstelik de hani kendimizi "güçlü Türkiye" diye anlatırken buradaki -ne bileyim- konuşmacılar, iktidardakiler özellikle, şunun özellikle altını çizmek gerekir: Bu güçlülük bir ülkenin, İsrail'in ya da Trump'ın iki dudağı arasında bir güçlülük. Ne oldu mesela hemen son dönemde? Azerbaycan istedi, görevden alındı Cumhurbaşkanı Yardımcısı, bir sürü insanı istenmeyen ilan etti, insanlar gözaltına alınıyor. Şimdi, bunlar yokmuş gibi tartışmanın biraz şey olduğunu düşünüyorum... Ve bu Mekke Anlaşması'nı anlatırken, özellikle basına da baktığımızda, işte, mesela "KAAN savaş uçaklarında iş birliği yapılıyor, ek yöntemle Endonezya'yla..." Sonra "Yeni ticari iş birliklerine kapı aralanıyor." deniyor, enerji koridorlarını destekleme meselesi. Şimdi, bunlara baktığımızda ve bunun gibi anlatılan tüm politikalara baktığımızda bölgede her bu tür söylem yeni çatışma alanları doğurmuştur ve bu da yeni çatışma alanları doğuracaktır. Nasıl?

Şimdi Pakistan'ın nükleer gücü var ve Hindistan'la çatışmalı hâlde. Şimdi bu çatışmanın içine Türkiye herhangi bir gerekçe yokken bodoslama dalmış oluyor. Kimin talebiyle daldı? Bu önemli bir soru. Niye böyle dalındı böylesi bir anlaşmaya? Sonra, Suudi Arabistan'ın zaten hâlihazırda nasıl çatışmalar içinde olduğu biliniyor ve memnun olanları da göz önüne getirdiğimizde yeni

çatışmaları tetikleyecek bir zemin inşa oluyor bu anlaşmayla birlikte. Ayrıca basına baktığımızda, mesela Anadolu Haber Ajansı'nda, iktidara yakın basında "Yeniden kutsal toprakları Türkiye savunuyor. Yeniden kutsal topraklarımızı geri alacağız." ifadelerinin altı sürekli çiziliyor. Bu, yeni mezhep çatışmalarının zeminini hazırlamak demek yani "güvenlik" dediğiniz şey bir çatışma, savaş hâlinin zeminini hazırlayan bir anlaşma hâlinde önümüze geliyor.

Sonra, bütün bunlara baktığımızda herhangi bir anlaşmada asla iç politika ile dış politika birbirinden koparılarak tartışılamaz. Şimdi, böylesi bodoslama, üstelik de aslında Trump'ın ve İsrail'in ortak arzusuyla -nasıl Gazze Kurulunda şimdi hiçbir problem yokmuş gibi devam ediliyor- bu anlaşmayla birlikte de aslında "Trump işte Ortadoğu'dan çekiliyor, boşluklar oluştu." Askerî olarak çekilmek ABD'nin Orta Doğu'dan çekildiği anlamına gelmiyor; politikalarıyla tamamen orada olacak ve kendine yeni vekil güçler inşa etmeye çalışıyor ve o yüzden de bu anlaşmadan çok çok mutlu. O yüzden burada bize hani bunu bağımsız bir şeymiş gibi anlatmak gerçekten inandırıcılıktan uzak bir hâle geliyor.

İç politika ile dış politikanın birlikte tartışılması dedim. Mesela hangi ihtiyaç böylesi bir ittifakı önümüze getirdi dendiğinde biraz iç politikaya da bakmak gerekir. Ekonomik kriz derinleşmiş vaziyette, fon kriziyle birlikte üstelik de inanılmaz bir mali kayıp var ve şimdi gençlerin ölümü pahasına yeni anlaşmalarla "...gerekli tüm yöntemler kullanılarak, gerekirse asker göndererek" diye ifade ediliyor ve bu asker gönderme meselesi de hani öyle göz ardı edilebilecek bir şey değil. Daha yeni Trump sosyal medya hesabından "Çok iyi anlaşıyoruz. Yemen'e askerî kara harekâtı lazım. Biz kara harekâtına katılamayız. O yüzden bu anlaşma çok önemlidir." diyor mesela. Bunları yok mu sayacağız? Bunlar yokmuş gibi tartışmak gerçekten inandırıcılıktan çok uzak oluyor. Sonra bu tür gerilimlerin ortasına bodoslama dalındığında, bu son dönemlerde, bütün çatışmalı dönemlerde gördüğümüz gibi, AKP-MHP iktidarının içeriye baskı olarak döndüğü bir iç politika oluyor. Ne demek istiyorum? Mesela grev yasakları oluyor çatışmalı bölgeler deyince, işçilerin en basit talepleri yok sayılıyor. Sonra gençler basit sosyal medya paylaşımıyla "savaşa hayır" dediğinde bile gözaltına alınabiliyor ve bu çatışmalı süreçlerden en fazla etkilenen kadınlar... Kadınların yine ülkenin bekası için bakım emeğinden sonsuza kadar faydalanmak...

BAŞKAN FUAT OKTAY - Anlaşma çerçevesinde kalabilirseniz memnun olurum, öbür taraflara girdiğimizde... Güzel bir tartışma devam ediyor yani konsantrasyonu dağıtmayalım lütfen.

ÖZGÜL SAKİ (İstanbul) - Hemen bitiriyorum.

Ve en mühimi, yeni göçleri tetikleyen ve göçmenleri bu tür diplomasi masalarında bir pazarlık kozu olarak kullanma şeklinde cereyan ediyor, 2020'de bunu yaşadık mesela.

Dolayısıyla, bu anlaşmanın hiçbir şekilde istikrar, işte, güvenlik gibi bir kaygısının olmadığı zaten metnin kendisinde açıklanıyor. Buradaki konuşmalar ve tartışmalar da bunu söylüyor. Bu anlaşmanın hele bir de usulsüz bir şekilde fiilen yürürlüğe girmiş gibi yapılması da ayrıca çok büyük bir problem. Bu anlamda bu anlaşmanın reddedilmesi gerekiyor ve etkilenen herkesin, tüm toplumsal kesimlerin talepleriyle birlikte bir barış, halkların ortak taleplerinin inşa olduğu bir barış perspektifinde kolektif bir tartışma gerekiyor diyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Teşekkür ediyorum.

Sayın Cupolo, buyurun.

CEYLAN AKÇA CUPOLO (Diyarbakır) - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Aslında Özgül Vekilin bıraktığı o mülteci meselesiyle ilgili bir şey ekleyeceğim. Burada, paktın metninde halklar arası kardeşlikten bahsediyor ama Türkiye, yanılmıyorsam 2024'tü, 173 tane charter uçuşuyla Pakistanlı mültecileri Pakistan'a gönderdi yani çok da kardeşliğe denk düşmeyen şeyler.

Bu anlaşma imzalandığından beri her birimiz bütün kaynaklardan metni bulmaya çalışıyorduk "Tam olarak neye imza atıldı? Bizi neyin altına soktular?" diye anlamaya çalışıyorduk. Ben de Fuat Başkanı darladım epeyce mesajlarımla fakat yanıt alamadım. Neyse ki sonunda anlaşma metnini gördük ama o kadar hızlandırılmış ilerledi ki her şey, yetmiş dört gün boyunca hiçbir şey duymadık, ardından önce Middle East Eye duydu ne olduğunu, gördü metni, ondan sonra biz gördük. Bir kere bu usulü reddettiğimizi, kabul etmediğimizi söylememiz gerekiyor.

Bir diğer şey, yine bu Parlamentoda 5 Ağustosta bir komisyon kurulmuştu, Millî Dayanışma Komisyonu. Mesela o Komisyonun müthiş bir raporu var. Biz bir yıldır o raporun uygulanmasını bekliyoruz. Bu pakta gösterilen hız ve azmin bir kısmını yürüyen süreç için görmüş olsaydık şu anda kurulmuş olan kurullar -Cevdet Bey'in de Başkanlığını ettiği kurullar- çalışıyor olurdu. Yani kendi barışına ayak sürüyen Türkiye başkasının savaşına koşa koşa gitmeye çalışıyor. Bunu reddediyoruz.

Yine bu Komisyonda Kırgızistan'ın 58 milyon dolarlık borcunun affı için bir araya gelmiştik. O zaman neredeyse her bir iktidar vekili bana "Ya, yazıktır, fakirdirler; 58 milyon dolar, affedelim, ne olur." falan demişlerdi, biz de haklısınız, evet, altyapı projeleri için kullanılırsa neden olmasın, tabii ki de affedebiliriz dedik. Sonra bir baktım, Kırgızistan bu aftan çok kısa süre önce Türkiye'den 34 milyon dolarlık silah satın almış. Silaha parası olan bir devletin biz borcunu affettik ve sonra o borcu Türkiye'de vergi ödeyen, mesela asgari ücretle çalışan insanlar ödedi. Şimdi yine bu anlaşmada da bir silah satma niyeti gözlüyoruz ve bunu da reddediyoruz. Bu silah satma ve asker gönderme kisvesinin altında bunu perdelemek için kutsal toprakların buna alet edilmesini de kabul etmiyoruz.

MHP'li Vekilimiz Somali'den bahsetti, sanırım ağız birliği başlamış çünkü dün Anadolu Ajansı'nın bir röportajı vardı, Yemen Dışişleri Bakanıyla yapmışlardı. O da herhâlde bu anlatıyı takip ediyor olmalı ki Türkiye'nin Yemen'de stratejik bir rol oynayabileceğini söylüyor ve Yemen'deki Husilerin kalkıp El Şebab'ı yani Somali'deki bu silahlı güçleri eğitebileceğini, Türkiye'nin oradaki stratejik çıkarları için de bir risk teşkil edebileceğini söylemiş. Bu anlatının şimdiden yaygınlaştığını görmek gerçekten şok edici.

Bir tane veri vereceğim ve bu anlaşmanın neden uygulanmaması gerektiğine bu verinin biraz zemin edilmesini rica ederim. Seksen yılın savaş verisi incelenmiş son dönemde ve bu savaş verisinde şu tespit edilmiş: Yüzde 20'den azı askerî başarıyla sonuçlanıyor, başlayan savaşların yüzde 20'den çok daha azı askeri başarıyla, yüzde 20'den yine çok azı müzakereyle ve yüzde 80'i ise "soğuk barış" dediğimiz hiçbir şeyin olmadığı, hiçbir durumun ilerlemediği bir sonuçla nihayete eriyor yani eğer ki biz bu Mekke Anlaşması'yla bir savaşın içine sürüklenirsek savaşın içinde kalma ihtimalimiz yüzde 80 daha fazla.

Yine, Pakistan geçen sene eylül ayında Suudi Arabistan'la zaten bir anlaşma yapmış ve bu anlaşmanın bir parçası olarak 8 bin asker göndermişti. Mısır dün ilan etti, oraya destek vereceğini söyledi. Suriye'nin, her ne kadar reddetse de, 10 ila 20 bin arası asker göndereceğine dair raporlar görüyoruz. Yine, Suudi Arabistan'ın Körfez İşbirliği Konseyiyle bir savunma anlaşması var aslında, yine ABD'nin üsleri var. Şimdi, bu kadar şeyden caydırıcılık üretemeyen bir Suudi Arabistan'a Türkiye nasıl bir caydırıcılık vadedecek, bunu öğrenmek istiyoruz çünkü eğer Pakistan -ki buna kapıyı kapattığını söyledi- nükleer şemsiyesini paylaşmayacaksa bu durumda Türkiye neyi caydıracak, nasıl caydıracak, neyiyle caydıracak?

"Bölgesel sahiplenme" söylemi herhâlde son günlerin en popüler kelime öbeği ama bölgesel taşeronluğa benziyor. Mesela geçen sene Suudi Arabistan'ın Veliaht Prensi ABD'ye gitmişti, orada 1 trilyon dolarlık bir anlaşma yaptı, sonra 620 milyon dolarlık biraz daha silah aldı. Şimdi Suudi Arabistan ABD'ye sipariş verdi, "Benim korumaya ihtiyacım var." dedi yani aradığımız ABD'ye ulaşılamadı, hâliyle ABD de dedi ki... "Bölgesel sahiplenme" diyor onlar ama "Ben size bölgesel taşeronumu göndereceğim ve benim adıma size orada savunma sağlayacak bir kuvvet gönderiyorum." dedi.

Yine, en problemli gördüğümüz noktalardan biri istihbarat paylaşımı. Bunu hem soru olarak soruyorum hem de bir beyan olarak söyleyeceğim. Türkiye ile İsrail istihbarat paylaşıyor mu? Bize göre yani duyduğumuz Gazze söylemleri, anlatısına göre paylaşmıyor olması gerekiyor, değil mi? Türkiye ile İsrail istihbarat paylaşımı yapıyor mu? Çünkü bazı açık bilgiler var, bu açık bilgilere bakalım. 27 Eylül tarihinde Netanyahu ve eşi Birleşik Arap Emirlikleri'ne gidiyor ve orada işte Emirle görüşüyorlar. Sonra 28 Eylülde Dışişleri Bakanımız Hakan Fidan da gidiyor, çok tesadüfi, art arda gelen ziyaretler ve yine İsrail'in Suudi Arabistan'a bu devam eden saldırılar süresince istihbarat paylaşmak istediğine açık olduğunu ve bunun için her tür çabaya, destek çabasına hazır olduğunu söylemişti ve yine CENTCOM'un öncülüğüyle Almanya'da çok yakın zamanda yapılan bir toplantıya yine İsrail'in katıldığını, Suudilerin katıldığını, Pakistanlıların katıldığını yani aslında Mekke Anlaşması'na taraf herkesin katıldığını görüyoruz. Şimdi, buna baktığımızda meydanda bir Gazze anlatısı var, Gazze'de yürüyen soykırımla ilgili bir anlatı var, bir taraftan da İsrail'le kapalı kapılar arkasında yürüyen bir anlatı var. Atlar arabanın önünde koşuyor, bir barış anlatısı ayıp olmasın diye herhalde koymuşlar -"barış" kelimesi bir defa, iki defa geçiyordu- ama burada bu paktta bulunan barış anlatısının altının boş olduğunu, dolmadıkça da buna asla kabul vermeyeceğimizi söylüyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Teşekkür ederim.

Mustafa Bey, buyurun lütfen.

MUSTAFA CANBEY (Balıkesir) - Evet, çok teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Konu bayağı teferruatlı bir şekilde tartışıldı. Ben de kısa, meramımı anlatıp konuşmamı tamamlayacağım.

Tabii, bu Ortak Savunma İçin Mekke Anlaşması'nı değerlendirirken öncelikle dünyanın ve yakın coğrafyamızın içinden geçtiği güvenlik şartlarını göz önünde bulundurmamız gerekiyor. Bugün bölgemizde silahlı çatışmalar, sınırı aşan tehditler, enerji ve ticaret yollarına ilişkin riskler, ülkelerin güvenlik politikalarını daha yakın bir iş birliği anlayışıyla ele almasını gerekli kılmaktadır. 7 Ağustos 2026'da Türkiye, Suudi Arabistan ve Pakistan tarafından imzalanan bu anlaşma böylesi bir ortamda ortaya çıkan ortak güvenlik arayışının bir sonucu. Bu adımı yalnızca yeni bir askerî anlaşma olarak değil, ülkeler arasında gelişen uzun soluklu ilişkilerin kurumsal düzeye taşınması olarak okumalıyız. Burada en önemli husus şudur: Anlaşmanın ilan edilen temel amacı saldırı değil savunma, caydırıcılık ve bölgesel istikrarın güçlendirilmesidir. Ülkelerden birine yönelik dış kaynaklı silahlı saldırının bütün taraflara yapılmış kabul edilmesi kolektif savunma ilkesinin özünü oluşturuyor. Bununla birlikte, sağlanacak desteğin kapsamı ve niteliği, somut ihtiyaçlar ile mevcut imkânlar değerlendirilerek belirleniyor.

Tabii, burada, az önce de çok sık ifade edilen "bölgesel sahiplenme" anlayışı; bu, çok açık ve net bir şekilde anlaşmada da ifade ediliyor ki bölgenin huzur ve barışı burada öncelikli temel amaç. Bölgenin meselelerine çözüm üretilirken bölge ülkelerinin inisiyatif alması, uluslararası hukuka, diplomasiye ve diyaloğa bağlılığın sürdürülmesi esas alınmakta.

Anlaşmanın dikkat çekici bir diğer yönü, savunma sanayisi, teknoloji paylaşımı, ortak AR-GE, eğitim, tatbikat, istihbarat ve lojistik gibi alanlarda da iş birliği imkânı tanımasıdır. Yani bu metin güvenliği yalnızca askerî müdahale üzerinden değil, savunma kapasitesinin barış zamanında geliştirilmesi üzerinden ele alıyor.

Elbette, böyle bir anlaşmanın Meclis boyutu da son derece önemli. 21 Ekimde TBMM'ye sunulan uygun bulma kanun teklifi Komisyon sürecinde, bugün bizler burada da görüşüyoruz. Anlaşmanın yürürlüğe girmesine ilişkin adımlar ile olası askerî görevlendirmeler kendi hukuki çerçeveleri içinde değerlendirilmelidir.

Türkiye'nin güvenliği, milletimizin huzuru ve bölgemizin istikrarı her zaman temel önceliklerimizdir. Diplomasi kanallarının açık tutulması, sorunların barışçıl yollarla çözülmesi ve güçlü bir savunma kapasitesiyle caydırıcılığın desteklenmesi birbirinin alternatifi değildir, aksine birbirini tamamlamaktadır.

Özetle, Mekke Anlaşması doğru uygulandığında bölgesel güvenlik ve iş birliği bakımından yeni imkânlar sunabilecek bir adımdır. Asıl belirleyici olan, bu iradenin uluslararası hukuka, Meclis denetimine ve Türkiye'nin millî menfaatlerine uygun biçimde hayata geçirilmesidir.

Burada benim de birkaç tane sorum olacak, aslında ortak sorularımız da oldu ama ben de bir iki soru sorarak konuşmamı tamamlamak istiyorum. Özellikle bu Yemen, İran ve Suudi Arabistan çerçevesinde konu çok fazla değerlendirildi. Buralarda olası bir çatışma durumunda Türkiye otomatik olarak savaşa giriyor mu, böyle bir şey var mı bu anlaşmada? Sorunun cevabını mümkünse almak istiyorum. Yine, NATO'yla ilişkilerimiz çok fazla konuşulan konular arasında. NATO'ya alternatif bir blok mu kuruluyor, bu anlaşma NATO'yla ilişkilerimiz bağlamında ne anlama geliyor? Bir başka sorum da bu anlaşma bölgemizde ya da dünyada herhangi bir ülkeyi hedef alıyor mu? Bu sorunun da cevabını verirseniz memnun olurum.

Çok teşekkür ediyorum.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Evet, ben teşekkür ediyorum.

DERYA AYAYDIN (İstanbul) - Maddeler üzerinde konuşacağız zaten ama bir iki soru ben de sorabilir miyim?

BAŞKAN FUAT OKTAY - Lütfen, buyurun.

DERYA AYAYDIN (İstanbul) - Teşekkür ediyorum Başkanım.

Maddeler üzerinde zaten konuşacağız ama ondan önce ben de bir iki soru sormak istiyordum.

3 ülkenin ortak karar mekanizması nasıl işleyecek? Taraflar arasında görüş ayrılığı olursa nasıl bir yöntem izlenecektir?

İkinci soru: Türkiye'ye sağlayacağı somut stratejik kazanımlar nelerdir? Hangi yeni imkânlar oluşacaktır bu durumda?

Ve son olarak da bu antlaşmaya yeni bir ülke katılımı olabilecek mi? Olabilecekse de hukuki olarak nasıl olacaktır?

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Ben teşekkür ediyorum.

Derya Hanım, ben sadece bir hatırlatmada bulunmak istiyorum, Bu birkaç defa gündeme getirildiği için konuşmacılarımız tarafından da hatipler tarafından da "Anlaşma maddelerine geçtiğimizde de maddeler üzerinde konuşacağız." şeklinde. Bizimki uygun bulma kanun teklifi olduğu için, aslında maddelerle ilgili görüşü olan arkadaşlarımızın da madde boyutuna bu genel görüşme çerçevesinde girmelerini öneririm. Ayrıca, tek tek, madde 1, madde 2, madde 3 şeklinde 16 maddenin ayrı ayrı üzerinden geçme şeklinde bir usulümüz olmayacak. Zaten birçok arkadaşımız maddelere de girmiş durumda.

ZİYA ALTUNYALDIZ (Konya) - Başkanım, müsaadenizle, önerinizi destekliyoruz.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Evet, teşekkür ediyorum.

Sadece bir hatırlatmada bulunmak istedim.

Siz de söz istemiş miydiniz?

SEDA GÖREN (İstanbul) - İstedim Başkanım ama sonra da alabiliriz.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Berdan Bey, Kamil Bey, akabinde de size söz vereyim.

Buyurun lütfen.

BERDAN ÖZTÜRK (Diyarbakır) - Teşekkürler Sayın Başkan.

Ben de sizleri, Komisyon üyelerimizi ve konuklarımızı selamlıyorum.

Çok şey söylendi gerçekten niçin kabul edilmemesiyle ilgili bu anlaşmanın. Aslında sizin de başta belirttiğiniz, bölgesel anlamda, küresel anlamda ciddi çatışmaların ve çatışma olasılıklarının olduğu bir süreçten geçiyoruz. Bu, bölge açısından yeni değil. Burada aslında biz belli bir süreden beri dış politika açısından ciddi sorunlar yaşıyoruz çünkü iç politikayla iç içe götürülünce aslında kurulan -kurulacak olan, şu an bu anlaşmadaki gibi- ittifakların ne bölgeye ne küresel anlamda bir gelişmeye fayda sağlayabileceğini söylemek mümkün değildir.

Bakınız, bugün Rusya-Ukrayna savaşından dolayı Avrupa'da İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan Konseyin yani insanlığın ortak ilkelerinden, güvenlik kaygılarından dolayı uzaklaşma durumları söz konusu oluyor. Bazı şeyler görmezden geliniyor. Bir yerde bir taviz verdiniz mi, bir geriye adım atıldı mı, bunun nerede duracağını, nasıl duracağını, sonuçlarının ne olacağını tarihe bakarak... Aslında biz bunları tarihte yaşadık, tekrar yaşamamak adına, Türkiye'deki dış politikanın da dış ilişkilerin de halklar arasında, hele hele binlerce yıldır bir arada yaşayan, inançları, mezhepleri ne olursa olsun, etnisiteleri ne olursa olsun, binlerce yıldır beraber yaşamış halklar arasında da tabii ki dayanışmayı, ortaklaşmayı, diyaloğu artırmaları, barışı ve diyaloğu ön plana çıkarmaları ve özgürlükleri, bu coğrafyadaki halkların özgürlüğünü ön plana çıkaran, dayanışmayı artıran politikalar izlenmesi gerektiğini burada sizin vesilenizle tekrar da olsa tarihe not düşmek adına, sorumluluk olarak gördüğüm için söz aldım.

Teşekkür ediyorum Başkanım.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Ben teşekkür ediyorum.

Kamil Bey, buyurun.

KAMİL AYDIN (Erzurum) - Seda Hanım...

BAŞKAN FUAT OKTAY - Kamil Bey "Ben centilmenlik hakkımı kullanıyorum." diyor.

KAMİL AYDIN (Erzurum) - Hayır, Seda Hanım daha önce söz isteği için.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Seda Hanım, buyurun lütfen.

SEDA GÖREN (İstanbul) - Ben de hoca olarak aslında hakkımı devredebilirdim.

KAMİL AYDIN (Erzurum) - Buyurun.

SEDA GÖREN (İstanbul) - Ama uzatırım diye şimdi endişe ediyorum.

KAMİL AYDIN (Erzurum) - Benimki de uzun olacak biraz.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Lütfen rahat olun.

Yani ben özellikle teşekkür ediyorum aslında; son derece seviyeli, içeriği oldukça zengin bir tartışma yani Komisyonumuzun da saygınlığını yansıtır bir müzakere devam ediyor. Çok çok teşekkür ediyorum ben her birinize.

SEDA GÖREN (İstanbul) - Biz teşekkür ediyoruz Başkanım, sağ olun.

Evet, yani on birden beri konuşuyoruz, aynı şeyleri tekrar etme ihtimalimiz var ama önemli olan kısmı tabii şu: Burada herkes karşılıklı olarak, biraz önce de Başkanımızın belirttiği gibi görüşlerini çok etkin ve nitelikli şekilde ifade etti, ben de biraz katkı sunmak istiyorum. Hatta Başkanım "Maddeler üzerinden de gidebilirsiniz." dediği için biraz maddeler üzerinden de gitmek istiyorum uygun olursa.

Bu anlaşma -hepimiz biliyoruz yani- bir günde ortaya çıkmadı; böyle birdenbire bir araya gelindi ve 3 ülke buna karar vermedi. Şimdi, bu coğrafyada yaşayanların hepsi -yani bu masada bulunan, bu salonda bulunan herkes için söyleyebilirim- bölgenin ortak bir savunma ve güvenlik mimarisine her zaman ihtiyaç duyduğunu biliyor ve söylüyor da. Hatta en büyük eleştiriler oradan geldi. İşte "Birilerinin taşeronu mu olacağız, bu işte böyle bir anlaşma mı?"

Bir kere ben, bu devletin yasama organının bir parçası olarak Türkiye Cumhuriyeti devletinin hiçbir zaman bir ülkenin taşeronu olmadığını ifade etmek isterim. Bundan sonra da olmayacağının en büyük güvencesi ve garantisi, bence bu masanın etrafında oturan bütün partilerdir, Türkiye Büyük Millet Meclisidir, Türkiye Cumhuriyeti devletidir. Çok önemli bunu tekrar tekrar ifade etmemiz.

Geçmişten günümüze tam da bunu sağlamak için, bu etkili mimariyi yani işleyen sistemi hayata geçirmek -hiçbir zaman kolay olmadı- birçok üyeli yapı kurulmuş -hepimiz tanık olduk- ağırlıklı olarak işte bu 2023'ün Ekiminden sonra tanık olduğumuz, soykırım başladıktan sonra tanık olduğumuz en önemli şey de şu: Bu yapılar sorunları çözecek kapasiteyi çoğu zaman üretememiş, bir kınama kararı çıkarmak için bile neredeyse onlarca ülkenin ortak mutabakatına ihtiyaç duyulmuş ve bu kınama kararları alınamadan o toplantılar bitmiş.

Şimdi, Türkiye için bence iktidar-muhalefet herkesin kabul ettiği ortak bir şey var: Biz artık tıkandığını söylediğimiz ve düşündüğümüz uluslararası sistemin bir tanığı değiliz, izleyeni değiliz. Biz bu sistemi kuran baş bir aktörüz ve eğer siz bu sistemi kurmaya talip olan bir aktörseniz de sürecin, evet, hızlı ilerlemesi gerekiyor. Sürecin yavaş yavaş ilerlemesi bir şekilde, birçok noktada önünü tıkayan bir şeydir. Tabii ki Bakanlığımız buna cevap verecektir; işte, bazı kurulların öncesinde görüşülmesi, toplantıların yapılması vesaire noktasında, orada eminim bir cevap gelecektir ama bunlar zaten Meclis anlaşmayı onaylamadan kesinleşecek bir sistem ve bir yapı olmadığı için bizim de önce Komisyondan, sonra Meclisten çıkacak anlaşma sonucuna, o "ratifikasyon" dediğimiz sürece bakmamız lazım. Bunu özellikle söyleyelim.

Tabii, son konuşmacılardan olunca şöyle de oluyor: Bazen cevap niteliğinde de geliyor bazı şeyler. İşte "Bölgede olan her savaş Türkiye'yi etkiler mi?" Evet, bölgede olan her savaş Türkiye'nin güvenliğine açık ve doğrudan bir tehdittir ve buna karşılık vermek, bununla ilgili inisiyatif almak da bizim yapmamız gereken bir şeydir.

Orta Doğu'nun neredeyse tüm devletlerini içine çeken, toplumsal kırılganlıkları derinleştiren savaşlar ve krizler yaşanıyorsa eğer biz de burada bu savaşların bir parçası olan ya da bu savaşlarda bir taraf olan ve belirli noktalarda güçlerinden faydalanacağımız ülkelerle pakt kurmak durumundayız. Bu yıllar yıllar önce NATO'yla olmuş, bugün... Çünkü her ülkenin karşı karşıya kaldığı tehditler günden güne değişmekte, hiçbir tehdit aynı kalmıyor, hiçbir sistem aynı kalmıyor.

Bizim özellikle şunu söylememiz gerekiyor: Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğinde Türkiye, biraz önce de konuşulan bu bölgesel sahiplenme anlayışıyla normalleşme adımlarını hızlandırıyoruz aslında. Israrla Cumhurbaşkanımız etrafımızda barış, istikrar ve refah kuşağı kurmaktan söz etti. Libya'da, Karabağ'da, Suriye'de, Karadeniz'de ortaya koyduğumuz kapasite, Türkiye'yi sözü etkili, gücü tesirli bir konuma taşıdı. Bu anlaşmalarda tam olarak, bu güvenle Türkiye, bölge ülkelerine yılların deneyimini dostane bir dille hatırlatmıştır. Sorunlarını birbiriyle konuşarak çözmeyen ülkelerin işine dışarıdan gelen hegemonik aktörler müdahil olur ve bölgenin istikrarsızlığı bu aktörlerin nüfuz mücadelesine dönüşür. Bu anlaşma aslında bölgede birçok belirsizliği ortadan kaldıracak ve istikrarı oluşturacak bir anlaşmadır.

Bizim için şu ayrıca önemli: İttifak -zaten anlaşmanın maddelerinde de görüyoruz- genişlemek üzerine kurulmuş bir ittifak. Yani bu anlaşmanın onaylanması, bu sistemin kurulması, bu kurulların oluşması da bu genişlemenin doğrudan kurumsal bir yapıyla ilerlemesini sağlayacaktır. Ama temel olan, kurucu olan tabii ki bu 3 ülkedir; bundan sonraki süreçte de bu devam edecektir.

Ben biraz da bu bakış açısıyla, mevcut anlaşmanın işleyişini, hukuki sınırlarını ve güvencelerini belirleyen maddelere odaklanmak istiyorum. Birçok madde konuşuldu ama burada benim için önemli olan, aslında ittifakın istihbarat boyutunu ele alan 9'uncu maddedir; bilgi güvenliği, verilerin korunması ve gizlilik kurallarına riayet edilerek taraflar arasında güvenli kanallardan istihbarat paylaşımını öngörüyor. Bu hüküm kâğıt üzerinde kalacak bir ibare değil, somut bir ihtiyaca cevap veriyor. Biraz önce bazı milletvekillerimizin de dile getirdiği eleştiriler var, onlara da uluslararası hukuk açısından elimden geldiğince cevap vermeye çalışacağım. Tabii ki Bakanlığımız daha detaylı bilgi verecektir ama ben de bir katkı sunmak istiyorum bu noktada.

Şimdi, örnek veriyorum, müttefikimiz Pakistan yıllardır terör tehditlerine maruz kalıyor, bir diğer müttefikimiz Suudi Arabistan füze ve İHA saldırılarının hedefi oluyor, ülkemizde DEAŞ gibi veya farklı isimlerle faaliyet gösteren bölgesel ve küresel terör hatlarına karşı yıllardır kararlı bir mücadele yürütülüyor. Bu tehditler sınır tanımıyor; bu tehditler, bu şiddet eylemleri bir ülkede örgütleniyor, başka bir ülkede eyleme dönüşüyor. Eminim burada hepimiz hatırlıyoruz, 28 Ocak 2024'te Santa Maria Kilisesi'ne yönelik menfur bir DEAŞ saldırısı gerçekleştirilmişti. Bu örgütün hattı Afganistan-Pakistan bölgesinden geçiyordu. Kamuoyuna yansıyan haberlere göre de Millî İstihbarat Teşkilatımız bu yapının Türkiye sorumlusunu 2025'te Pakistan istihbaratıyla iş birliği içinde sınır hattında yakaladı. Aynı bölgede Aralık 2025'te intihar eylemi için görevlendirilen M.G. ve Haziran 2026'da A.K. MİT'in operasyonlarıyla yine ele geçirildi.

Bu örnekler de bize aslında açıkça gösteriyor ki zinciri tek bir ülkenin istihbarat servisinin yalnız başına koparması yüksek maliyetlidir. Anlık ve güvenli veri paylaşımı ise çoklu tehditleri hem kendi topraklarımızda hem de anlaşmaya taraf olan diğer ülkelerde etkisiz hâle getirmeyi kolaylaştıracak. MİT'in geçmişte ve bugün bölge servisleriyle yürüttüğü başarılı eş güdümler, bu paylaşımın hayati önemini defalarca kanıtladı. Uzun ve yüksek maliyetli askerî harekâtlara gerek kalmadan, tehditlerin nokta atışı operasyonlarla etkisiz hâle getirilmesine imkân tanıyan en etkin barış zamanı mekanizması da budur. Aslında istihbarat paylaşımı da bu anlaşma neden bir barış antlaşması aslında, neden barışı sağlayacak bir anlaşma kısmında da tam olarak bu devreye giriyor. İstihbaratı paylaştığınızda askerî harekatlara gerek kalmaksızın tehditlerin nokta atışı diyebileceğimiz operasyonlarla bertaraf edilmesine imkân tanıyorsa bu tam olarak en etkin barış zamanı mekanizmasıdır.

Şimdi, bir eleştiri de şuydu: Türkiye'nin uluslararası ittifaklarla çelişeceği iddiası. Bu iddia 12'nci maddeyle beraber aslında tamamen temelden yoksun olduğunu da gösteriyor. Bu hususu çok net bir şekilde hüküm altına almış 12'nci, madde uyarınca ülkemizin Kuzey Atlantik Antlaşması'ndan ve BM şartından doğan tüm uluslararası taahhütleri ve müttefiklik ilişkileri tamamen saklı kalıyor.

Paylaşılan hassas verilerin güvenliği konusunda, yine biraz önce de konuşuldu, işte "Nasıl olacak bu? Oradan paylaşılan öteki devletle paylaşılır mı?" gibi. Şimdi, uluslararası hukukun çok net bir sistemi vardır; beğeniriz beğenmeyiz, uygulanır uygulanmaz ama verilere erişim yalnızca bilmesi gereken yani "need to know" prensibi çerçevesinde uygun güvenlik yetkisine sahip yetkililerle sınırlı kalır. Bu anlaşmada da bu var. Bu hüküm, uluslararası istihbarat hukukundaki üçüncü taraf yasağının tam karşılığıdır. Türkiye'nin millî güvenliği, ve KVKK ve 2937 sayılı Kanun hükümleri bu düzenlemeyle eksiksiz biçimde korunmaktadır.

Anlaşmanın uygulamasından doğabilecek görüş ayrılıkları konusunu da -bu da çok önemli bir başlık anlaşmayı değerlendirmek ve analiz etmek açısından- 14'üncü madde net bir şekilde bunu da karara bağlıyor. Bu hüküm de aslında tarafların,

bu paktın tarafı olan 3 ülkenin egemenlik haklarına saygının bir gereği. Olası uyuşmazlıkların uluslararası yargı organlarına taşınmaksızın Stratejik Siyasi ve Savunma Komitesi bünyesinde doğrudan istişare ve müzakere kanallarıyla çözülmesi krizin dış müdahalelere kapalı bir şekilde yönetilmesini sağlayacaktır. Bu ittifak genişlediğinde bu maddenin önemi bizim için daha anlaşılır olacaktır zaten. Nitekim, NATO'da da benzer bir mekanizma, verimliliği ve sistemin hızlı işlemesini arttırmıştır.

Daha devam etmek istiyorum ama çok daha fazla hak, hukuka girmek istemiyorum ama önemli olan tabii şu: Türkiye işte savaşa mı sürükleniyor? Meclisin yetkileri mi kısıtlanıyor?

BAŞKAN FUAT OKTAY - Varsa devam edebilirsiniz.

SEDA GÖREN (İstanbul) - Teşekkür ederim Başkanım, çok kısa, belki bir iki dakika daha devam edebilirim.

Anlaşmanın 2'nci maddesi, yardımı BM şartının 51'inci maddesi çerçevesinde ele alıyor. 11'inci ve 12'nci maddeler de -biraz önce de 12'nci maddeyi zaten söyledim- iç hukukumuzu ve uluslararası anlaşmalarımızı koruyor. Çok temel şeyler bunlar. Anayasa'mızın 92'nci maddesi uyarınca da silahlı kuvvet gönderilmesi münhasıran bu Meclisin yetkisindedir. Bu zaten belirtilmiştir, vardır, işte konuşuyoruz deminden beri, Anayasa'mızın bu konudaki birçok maddesine atıf yapıldı, öyle kalmaya da devam edecektir. Hani, bunu Dışişleri Bakanımızın söyleminden de ele alarak bir örneklendirme yapabilirim. Sayın Hakan Fidan da net bir şekilde bunu ifade etmişti, o cümleyi de bire bir söylemek isterim: "Bu bir saldırı antlaşması değil, Türkiye başka bir ülke toprağına asker gönderip orada bir saldırı yapmayacak." Bu cümle Dışişleri Bakanımızın ekim ayında Riyad'da düzenlenen toplantıda kullandığı ifadedir. Özellikle bunu da ifade etmek istiyorum.

Suudi Arabistan'ın mali ve hava gücü, Pakistan'ın konvansiyonel kapasitesi, bizim operasyonel tecrübemiz, savunma sanayisindeki atılımlarımız, uluslararası alanda da her zaman Cumhurbaşkanımızın teveccüh edilen ve güvenilen güçlü liderliği ve ara buluculukla birleştiğinde Hürmüz'den Kızıldeniz'e, hatta Karadeniz'e uzanan bir barış ve istikrar kuşağı bu anlaşmayla inşallah daha da güç kazanacaktır. Bu ittifakın kimseye karşı kurulmadığını zaten Cumhurbaşkanımız da ifade etti, kurucu ülkeler de bunu açıkça ifade etti. Bunun zaten somut göstergesi Tahran'da da görüldü.

Ben teşekkür ediyorum tekrar bu tartışma ortamının bu kadar sağlıklı bir şekilde yürütülmesinden dolayı. Yine ara ara devreye girmek isteriz Başkanım.

Sağ olun.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Ben teşekkür ediyorum.

Kamil Hocam, buyurun lütfen.

KAMİL AYDIN (Erzurum) - Sayın Başkanım, teşekkür ediyorum

Çok Kıymetli komisyon üyesi arkadaşlar ve çok Kıymetli Bakanımız, Bakanlığımızın çok değerli temsilcileri; ben şöyle kısa bir değerlendirme yapacağım, bunu yaparken, tabii, okuz yıllık akademik hayatım ve on yıllık uluslararası ilişkiler bağlamında parlamenter diplomaside edindiğim izlenimler ışığında bir kısa değerlendirme yapıp sonra düşüncelerimi ifade edeceğim. Ama sözlerimin hemen başında tavrımı çok net bir şekilde... Bu tecrübeler ışığında şunu diyorum ki: Uluslararası ilişkilerde şüpheden çok biraz güveni esas almak lazım ya da güven olamıyorsa dahi biraz tedbirli olmayı öncelenmekte yarar var. Dolayısıyla, ben bu Mekke Anlaşması konusunda da muhalefet liderlerimizin açıklamalarını da kendime bir bakıma rehber edinerek şöyle dedim: Şüpheyi esas değil de biraz güveni, hatta yapamıyorsak tedbiri ki... Bunu niye böyle söylüyorum? Çünkü bunu söylememiz için yeterince bir müktesebatımız var; iki bin beş yüz yıllık bir devlet olma, devlet etme geleneğimiz var, iki yüz yılı aşkın bir hariciye kültürümüz var. Dolayısıyla bugüne kadarki gelişimimize baktığımızda, Allah'a şükür öyle çok da boşa düşecek, büyük gaflara, büyük hatalara deruhte olacak bir uygulamamız çok fazla görülmedi. Sağ olsunlar, gerçekten Türkiye'de hemen hemen her kesim, özellikle ben Parlamento adına şunu ifade etmek isterim ki -duydum çünkü- söz konusu uluslararası ilişkiler olunca, hariciyemizin, diplomasimizin faaliyetleri olunca herkes siyasi mülahazasını birazcık öteleyip çok rahat bir şekilde "Önce Türkiye" demeyi çok -rahat bir şekilde- içselleştirmişler; ben bunu iki muhalefet liderinin ifadelerinde açıkça gördüm.

Şimdi, tabii, Batılılar "binary opposition" diyorlar, ikili zıtlık, biz "Her şey zıddıyla kaimdir." deriz. Şimdi, bazen kavramları çok savaştırıyoruz. Evet, siyah ile beyaz zıt gibi görünür ama bazen birbirlerini tamamlarlar. "Savaş" ile "barış" kavramını da ben öyle görüyorum. Şimdi, niye? Bakıyorum, Romalı Renatus bizden çok önce 5'inci, 6'ncı yüzyıllarda demiş ki: "Barışı temin etmek için savaş kaçınılmazdır." Hadi ondan öncesine biraz gideyim; sanatta, edebiyatta, hukukta, demokraside, diplomaside, bilimde çok öncül olarak addettiğimiz Aristoteles'e de bakıyoruz, o da diyor ki: "Barış içinde yaşamak için savaşmak gerekir." Daha sonra tabii, bu bize de geçmiş "İstiyorsan sulhusalah hazır ol cenge." Sanki bunları böyle birbiriyle vuruşturuyormuşuz gibi; değil aslında yani ikisi de birbirini çok net bir şekilde etkileyen kavramlar. Dolayısıyla, şimdi, 21'inci yüzyılın diplomatik sanatını biraz okumaya çalıştığımızda, bugüne kadar yaşadıklarımız, özellikle bölgede yaşadığımız krizler ışığında bunu söylüyorum, çünkü her ne kadar küresel kriz deseler de ağırlıklı olarak her iki büyük küresel kriz de aslında bölgesel kriz bizim açımızdan yani biri kuzeyimizde, Karadeniz'imizde vuku bulan bir savaş, biri de hemen Orta Doğu'da güney sınırlarımıza yakın bir coğrafyada. Şimdi, bunların her ikisinden de edindiğimiz dersler, artık kitapların yazdığı o klasik, böyle cepheleşme, kutuplaşma, büyük organizasyonlarla sonuca gitme argümanları bana göre biraz geçerliliğini kaybetti Değerli Başkanım. Niye kaybetti? Çünkü biz bunun çok acı tecrübelerini yaşadık. Birleşmiş Milletlerin Minsk Grubu oluşturup da Karabağ sorununu otuz yılın üzerinde ötelediğine tanıklık ettik, hiçbir zaman çözülmedi ya da herhangi başka bir kriz de yine "büyük çatı" dediğimiz Birleşmiş Milletler gibi ya da NATO gibi ya da Avrupa Konseyi gibi yapılar bazen gerçekten bölgesel krizleri çok dikkate almayıp bütüncül bakarak, kendi düşüncelerini empoze etme yoluna giderek krizin daha da büyümesine, daha da çözümsüz hâle gelmesine vesile olabiliyorlar. Ama aynı zamanda biz biliyoruz ki 21'inci yüzyılın okumalarına baktığımızda, sorun nerede ise çözüm de orada. Bunu gerçekten, biz özellikle Güney Kafkasya'da yaşananlar ışığında yaşadık, gördük, tecrübe ettik, dedik ki: Bu sorun burada yaşanıyor, buradaki insanlar buna bedel ödüyorlar dolayısıyla bunu uluslararası boyuta, geniş bir platforma taşıyıp da çözüme ulaştırmak çok zor. Ne yapmak lazım? İkiliyse sorun ikiliyi masaya getirmek, üçlüyse üçlüyü ya da bölgeselse bölgesel aktörleri bir araya getirmek lazım. İşte, bu bağlamda bir Güney Kafkasya Platformu oluşturuldu mu? Oluşturuldu. İçinde ne var? Azerbaycan var, Gürcistan var, Ermenistan var ve Türkiye var ve şu ana kadar geldiğimiz mesafeye bir bakın Allah aşkına, barış adına, sulh adına katedilen mesafe çok olumlu Başkanım, açık ve net bir şekilde bunu gördük. Biz bunu

Rusya-Ukrayna meselesinde de yapmaya çalıştık, epey bir kapı aralandı ama sonradan yine o büyük aktörler, o küresel aktörler devreye girmeye çalışınca akamete uğradı. Hatırlarsanız, savaşın ilk günleriydi, Antalya'da iki Dışişleri Bakanı, savaşan iki gücün Dışişleri Bakanı bir araya getirildi ve gerçekten olumlu bir süreç başlatıldı. Devamında tahıl koridorları, esirlerin takası falan filan, dedik ki çözülüyor yani sanki ama daha sonra yine akamete uğratıldı. Yani biz şimdi, tabii ki büyük barışlar, büyük organizasyonlar, anlaşmalar ya kriz sonrası olur -edindiğimiz tecrübeler ışığında- ya da kriz anında olur. Birinci Dünya Harbi'ne bakarsınız akabinde Milletler Cemiyeti kurulmuştu, İkinci Dünya Harbi'ne bakarız akabinde Birleşmiş Milletler kurulmuştur. Avrupa'da kan gövdeyi götürmüştür ama işte, bir Kömür ve Çelik anlaşması, daha sonra AET'ye dönüştü, sonra Avrupa Birliği. O zaman ya tam zamanı yani Mekke Anlaşması'nın zamanlaması bana göre -bütün bu açıklamaların ışığında söylüyorum yani bir sebep-sonuç ilişkisi kurarak söylüyorum- gerçekten çok anlamlı. Eğer birazcık gecikseydi belki amaca matuf bir şey elde edilmeyecekti.

Şimdi, bölgede kriz var, Allah korusun, bu krizin büyümesi, bu ateş topunun başka yerlere de sıçraması olasılığı çok yüksek. Dolayısıyla biz aynen bölge aktörlerini bir araya getirip mikro, birtakım küçük anlaşmaları, büyüğe mugayir olmadan -ki bizimki NATO'yla hiçbir zaman çelişmemekte, ona mugayir olmadan-bu tür anlaşmaları çok rahat bir şekilde yapabiliriz, büyük afetlerin, felaketlerin, kaosların, krizlerin, hatta savaşların önlenmesi adına.

Dolayısıyla bu anlaşmanın gerçekten amaca matuf olduğunu çok açık ve net bir şekilde söylüyoruz. Allah'a şükür, şüphe edecek, endişeye düşecek... Ben hatırlıyorum, Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsünden tezkerelerde aynı psikolojiyi yaşadık ama Allah'a şükür, ne Libya ne Irak ne Suriye bataklık oldu ne de efendim, Fizan'a böyle, gönüllü ölecek insanları gönderdik. Bir Mehmetçik'imizin de burnu kanamadı ama orada sulhusalah gerçekleşti diyorum.

Ben bu anlaşmanın hayırlı olmasını temenni ediyorum.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Çok teşekkür ediyorum Değerli Hocam.

Sayın Sırakaya, buyurun lütfen.

ZAFER SIRAKAYA (İstanbul) - Çok teşekkür ediyorum Sayın Başkanım. Ben de sizleri ve kıymetli Dışişleri Komisyonumuzun heyetini saygıyla selamlıyorum.

Tabii, bu yüzyılın başında, Birinci Dünya Savaşı'nda 20 milyona yakın, İkinci Dünya Savaşı'nda da 80 milyona yakın insanın hayatını kaybetmiş olduğu iki büyük cihan harbine şahitlik ettik. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurala dayalı bir sistemin kurulabilmesi üzerine Birleşmiş Milletler tahkim edildi ve akabinde NATO kuruldu. Bugün gelmiş olduğumuz noktada, kurala dayalı bir sistemin ciddi anlamda sorgulandığı, Birleşmiş Milletlerin belki de bu anlamda biraz daha işlevsiz hâle gelmiş olduğu bir süreci hep beraber gözlemliyoruz. Tabii, etrafımıza biraz baktığımız zaman bölgeselleşme ile küreselleşmenin de birbiriyle atbaşı gittiği bir sürece şahitlik ediyoruz. Yani bugün bölgeselleşme ile küreselleşmenin birbirinin zıddı olduğunu ifade edebilmek mümkün değil. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulmuş olan Avrupa Ekonomik Topluluğu ekonomik bir toplulukken sonra Avrupa Birliği bir siyasi topluluğa dönüştü. Bugün de SAFE (Security Action For Europe) olarak ifade edilen noktada da esasında güvenlik noktasında yani hem ekonomik hem siyasi hem de güvenlik paktının aynı anda işlemiş olduğu bir sürece de şahitlik ediyoruz. Dolayısıyla bugün Mekke Anlaşması'nı konuşuyor olmamız... Etrafımıza şöyle bir göz attığımız zaman, tabii, Türkiye'nin çevresi bir çiçek bahçesi değil. Bazı milletvekillerimiz konuşmasında durumu izah ederken olaya sadece Suudi Arabistan ve sadece Pakistan boyutundan baktılar ama sanki bizim bu anlamdaki var olan komşularımız İsviçre, Polonya, İsveç veyahut da Federal Almanya'ymış gibi bir konuşma gerçekleştirildiğine şahit oldum. Esasında baktığınız zaman etrafımızın bir ateş sarmalı olduğunu da ifade etmemiz lazım. Dolayısıyla buradaki yapılan konuşmada tabii "Kimi sahipleniyorsunuz?" gibi bir ifadeye de rastladım. Esasında kimsenin birbirini sahiplendiği değil, birlikte bölgenin sorununu sahiplenmiş olduğu bir süreci ifade etmeye çalışıyoruz. Bugüne kadar bölgesel sorunları sahiplenmeye çalışan dış güçlerin esasında sadece kendi çıkarlarını sahiplendiklerini, bölge ülkelerinin çıkarlarını sahiplenmediklerini; bunu da İngilizcede "proxy war" belki bu anlamda Türkçede de "vekâlet savaşı" olarak adlandırdığımızı da hep beraber zaten gözlemliyoruz.

Şimdi, dünyada Birleşmiş Milletlerin içerisinin boşaltıldığını ifade ettiğimiz anlamda dünyadaki diplomasi merkezinin neresi olduğuna baktığınız zaman, esasında Türkiye'nin varlığını görüyorsunuz. Yani biz bugün etrafımızda Rusya-Ukrayna Savaşı devam ederken hem Rusya'yla hem Ukrayna'yla konuşan ülkenin Türkiye olduğunu gözlemliyoruz. Öbür taraftan baktığımız zaman, Gazze konusuyla ilgili olarak Türkiye'nin bütün bu soykırımın tamamlanması ve bitirilmesi noktasında büyük bir sorumluluk üstlendiğini gözlemliyoruz. İsrail'in yapmış olduğu soykırım noktasında, dünyanın vicdanı noktasında sorumluluk alan ülkenin Türkiye olduğunu görüyoruz. Amerika Birleşik Devletleri ve İsrail'in İran'a yönelik başlatmış olduğu savaşın diplomatik kanallarla tamamlanması konusunda sorumluluk alan ülkenin yine Türkiye olduğunu gözlemliyoruz. Dolayısıyla diplomasiyi önceleyen ve diplomatik kanalların tamamını açık tutan bir ülkenin, Türkiye'nin Mekke Anlaşması'yla... Milletvekili arkadaşlarımızın endişelerini anlıyorum ama bunu bir komplo teorisine dönüştürerek son rahleyi sanki ilk rahleymiş gibi, ilk ihtimalmiş gibi konuşmasını açıkçası ben... Libya'daki konuyla ilgili olarak, özellikle bu Libya'daki deniz yetki anlaşmaları noktasında, sınırlarının belirlenmesi noktasındaki süreci de düşündüğüm zaman bir dejavu yaşadığımı da ifade etmem lazım. Yani ben o zamanki süreçte de "Savaşa giriyoruz efendim, bunun bize getirebileceği ciddi maliyetler..." şeklindeki noktaları gayet iyi hatırlıyorum. Bir diğer dejavum da Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı, Barış Pınarı Harekâtı'nda da ben bunların hepsini duymuş olduğumu hatırlıyorum. Dolayısıyla, Türkiye bugün gelmiş olduğumuz noktada hem Trablusgarp'la hem de baktığımız zaman Tobruk'la... İşte Temsilciler Meclisinde de bu anlaşma zaten paraf edildi. Bu konuyla ilgili olarak muhalefet partisinden Kıymetli Genel Başkanların da zaten bu konunun Türkiye'nin bir kazanımı olduğunu ifade etmiş oldukları noktada ben öyle tahmin ediyorum ki bu Mekke Anlaşması'nın da getirmiş olduğu kazanımları birkaç sene sonra muhalefet partisinin Kıymetli Genel Başkanlarının da takdir edeceği bir düzleme doğru gideceğimiz noktasında olduğumu ifade etmek isterim.

Tabii, bir diğer husus, bugün biz sadece bir savunma anlaşmasını da konuşmuyoruz. Yani bu savunma anlaşmasına baktığımız zaman, bu olayın bir askerî eğitim boyutu var, bu olayın bir istihbarat boyutu var, bu olayın bir siber güvenlik boyutu var, bu olayın bir ticaret yollarının güvenliğinin sağlanması boyutu var. Dolayısıyla olayı sadece bir savunma boyutuyla değerlendirmenin de kadük bir yorum şekli olacağını da ifade etmek isterim.

Bütün bunlara baktığımız zaman, tabii ki günün sonunda birbirimize karşı duymuş olduğumuz güven ve hepimizin buradaki ortak amacı elbette ki Türkiye'mizin çıkarlarını korumak. Dolayısıyla birbirimizi referans almamız gereken yerlerde arkadaşlarımızdan bazılarının yabancı devlet adamlarının söylemiş oldukları ifadeleri referans alarak burada, bunun üzerinden bir yorumda bulunmuş olmalarını da çok doğru bir sonuca yönelik olmadığı kanaatimi de ifade ederek teşekkür etmek istiyorum efendim.

Sağ olun.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Ben teşekkür ediyorum.

Ceyda Hanım ve akabinde de Oğuz Bey'in söz talebi var. Sizlere de söz verdikten sonra bir yemek molası veya bir ara verelim istiyoruz. Bu vesileyle de burada salonda bulunan tüm arkadaşlarımızı bu binanın alt zemin katındaki milletvekilleri restoranına davet ediyoruz.

Buyurun.

CEYDA BÖLÜNMEZ ÇANKIRI (İzmir) - Sayın Başkan, değerli Komisyon üyelerimiz; dünyamız ve özellikle yakın coğrafyamız tarihin en türbülanslı güvenlik krizlerinden birini yaşamaktadır. Uluslararası kurumların yetersiz kaldığı, küresel güvenlik mimarisinin de işlevsizleştiği bu vasatta Türkiye, Sayın Cumhurbaşkanımızın liderliğinde ön alıcı, proaktif ve barışı ihya eden bir dış politika izlemektedir. Mekke Anlaşması ise bu vizyonun, bölgesel sahiplenme anlayışının somut bir nişanesidir. Coğrafyamızın kaderini dış aktörlerin inisiyatifine bırakmamak yerine, bölgenin köklü ve güçlü ülkesi, kolektif caydırıcılık temelinde barışı ihya eden bir politika izleyerek bu temelde bir araya gelmiştir. Kamuoyunda yürütülen bazı eksik ve saptırıcı fikirlere Komisyonumuz çatısı altında da açıklık getirilmesi için bugün burada toplandığımızda görmüş olduğumuz bazı eksiklikler, bizlerin de duymuş olduğu aynı şekildeki kaygılardan bir tanesi olan tabii ki bu anlaşmanın millî egemenliğimizin ve Gazi Meclisimizin iradesinin tam bir tecellisi olmasıdır. Bugün sizler tarafından da sunulan Meclisten habersiz asker gönderme veya kontrolsüz yükümlülük altına girme iddiaları da tamamen gerçek dışıdır. Ben 3 dönemdir milletvekilliği yapıyorum. Burada, Türkiye Büyük Millet Meclisinde Anayasa'mızın 92'nci maddesi olan Meclisin iradesi ve millî egemenlik ilkelerimiz doğrultusunda gerçekleşmiştir. Bundan sonrasında da hiçbir şekilde izinsiz, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayı olmadan gitmeyeceğini ve bu anlaşmanın da Anayasa'mızın 90'ıncı maddesinin bütün gereklerini yerine getireceğinin altını özellikle çizmek istiyorum.

İkincisi, bu anlaşma bir eksen kayması ya da NATO'ya bir alternatif kesinlikle değildir. Anlaşmanın 12'nci maddesinde de gayet nettir ki Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalardan doğan hak ve yükümlülükler tamamen saklıdır. Mekke Anlaşması küresel güvenlik mimarisinin tamamlayıcı da bir mekanizmasıdır.

Bu metin en son olarak da sadece askerî bir dayanışma değil, aynı zamanda yerli, millî savunma sanayimizin küresel gücünü de pekiştirecek, teknoloji transferi ve ortak üretimi sağlayacak stratejik bir kazançtır. Bölgesel barışa, istikrara, ülkemize, millî güvenliğe doğrudan katkı sağlayacak olan bu anlaşmanın uygun bulunduğuna dair kanunumuzu bizler de hep birlikte burada destekliyoruz.

Aynı kaygıları, soruları tekrardan sormamak adına, mükerrere düşmemek adına sorularımızı sormayacağım, zaten soruldu Başkanım.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Çok teşekkür diyorum.

Oğuz Bey, buyurun lütfen.

OĞUZ ÜÇÜNCÜ (İstanbul) - Değerli Başkanım, değerli heyet; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Özellikle geç katılmış olmamdan hareketle aynı şeyleri söylememiş olmayı umuyorum ama herhâlde bunun bir çaresi de yok. Özellikle beraber olduğumuz ve tartıştığımız Mekke Ortak Savunma Anlaşması'yla ilgili kamuoyunda yapılan tartışmalarla ilgili argümanları bir yana bırakmak suretiyle özellikle muhalefetten olan milletvekili arkadaşlarımızı rasyonel bir değerlendirme yapmaya ve barış temettüsüne artık razı olmayan ABD yönetiminin bölgede açacağı açıklığa ne tür cevap verilmesi gerektiğine dair bir değerlendirme de yapmaları gerektiğine şahsen inanıyorum. Bu Mekke Ortak Savunma Anlaşması'yla ilgili yürütülen tartışma sadece bu bölgeye ve bu coğrafyaya ait bir tartışma değil. Aynı tartışma şu an Indo-Pasifik'te yürütülüyor. Avustralya, Yeni Zelanda, Japonya, Güney Kore, ABD'nin artık bölgedeki angajmanıyla ilgili endişe duymasından hareketle yeni savunma iş birliklerinin çerçevesini belirliyor, paradigmalarını değiştiriyor ve dolayısıyla orada yapılan tartışmaları, ABD'nin caydırıcılığının ortadan kalkmasıyla birlikte bunun ne manaya geldiğini değerlendiren ülkeler yeni savunma konseptleriyle iş birlikleri geliştiriyor. Orta Doğu bölgesinde, bu şekilde tanımlanan bölgede ABD caydırıcılığının ortadan kalkmasıyla birlikte doğan boşluğu doldurmasına yönelik bir cevap olduğuna inandığımız Mekke Ortak Savunma Anlaşması'nın bu minval üzerine değerlendirilmesini ve bölgede sağlayacağı istikrarın da hesaba katılması gerektiğine ben şahsen inanıyorum. Dün yapılan ziyaretten hareketle, bunun herhangi bir ülkeye karşı değil, özellikle bölgede istikrarı ve barışı sağlamaya yönelik bir çerçeve olduğuna şahsen inanıyorum.

Benim itiraz edilecekse kişisel kanaatimi burada paylaşmak istiyorum. Şehir artık Mekke olduğu için o ismi almıştır ama implikasyonlarla birlikte tartışmalara yol açtığı için isimle ilgili bir tartışma başlatamıyoruz artık. Anlaşmanın ismi bu şekilde verildi ama gayesi ve içeriğiyle ilgili, özellikle savunmaya yönelik bir amaçla kurulmuş olmasına dair hem anlaşma metninin hem genel çerçevenin değerlendirilmesi gerektiğine şahsen inanıyorum. Bu bölge kendi hâline -tırnak içerisinde- bırakılmayacak kadar değerli ve eğer bir çerçeve konulacaksa da ülkemizin öncülük ettiği bir çerçevenin burada önemli olduğuna şahsen inanıyorum.

Yine "çekirdek ülke" tabiri var Değerli Başkanım. Bu, özellikle Cumhurbaşkanımızın "Dünya 5'ten büyüktür." düşüncesinden hareketle "Burada 3 ülke için özel bir konum mu öngörülüyor?"la ilgili bir tartışma olabilir. En nihayetinde bu, bir mutabakatla karar alınacağı için veto olarak algılanabilir. Bununla ilgili bazen tartışmalar kamuoyunda oluşabilir ancak maksadıyla ilgili, öngörülen stratejiyle ilgili, bu bölgeye ihtiyacıyla ilgili ve yeryüzündeki gelişmelerle ilgili tam zamanında doğru bir cevap olduğuna şahsen inanıyorum.

Heyeti saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Tekrar çok çok teşekkür ediyorum.

Toplantımıza katılan hemen hemen tüm vekillerimizin, Komisyon üyemiz ve üye olmayan tüm arkadaşlarımızın söz alarak görüşlerini dile getirdiği bir seans oldu. Ben her birinize tekraren çok çok teşekkür ediyorum. Son derece saygı çerçevesinde ve içeriği zengin bir şekilde görüşlerin dile getirilmesi... Oldukça da fazla soru var tabii ki.

Şimdi bir ara verelim; hem de Bakanlığımıza, ilgili kurumlarımıza bu vesileyle bir süre tanımış oluruz.

Dönüşte saat 15.00 gibi tekrardan başlayalım ve Bakanlığımızın cevaplarıyla, sorulara ilişkin cevaplarıyla doğrudan başlamış oluruz.

Kapanma Saati: 14.18

İKİNCİ OTURUM
Açılma Saati: 15.13
BAŞKAN: Fuat OKTAY (Ankara)
BAŞKAN VEKİLİ: Mustafa CANBEY (Balıkesir)
SÖZCÜ: Ceyda BÖLÜNMEZ ÇANKIRI (İzmir)
KÂTİP: Derya BAKBAK (Gaziantep)
----- 0 -----

BAŞKAN FUAT OKTAY - Dışişleri Komisyonunun 24'üncü Toplantısının İkinci Oturumunu açıyorum.

Yeterli çoğunluğumuz mevcuttur.

Sabahki bölümde tüm üye arkadaşlarımız, tüm milletvekillerimiz söz almışlardı. Öğleden sonraki ikinci bölümümüzde de Bakanlığımıza ve ilgili kurumlarımıza sorularla ilgili hem cevaplaması boyutunda hem de görüş ve önerilerini varsa ifade etmeleriyle ilgili söz vereceğim.

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI (Devam)

4.- Komisyon Başkanı Fuat Oktay'ın, annesini kaybeden Kahramanmaraş Milletvekili Ali Öztunç'a başsağlığı dilediğine ilişkin açıklaması

BAŞKAN FUAT OKTAY - Onun öncesinde, Kahramanmaraş Milletvekilimiz Ali Öztunç kıymetli validelerini kaybettiler, ben bir kez daha kendilerine şahsım ve tüm Komisyon üyesi arkadaşlarımız adına başsağlığı dileklerimi iletiyorum. Allah rahmet eylesin.

ALİ ÖZTUNÇ (Kahramanmaraş) - Allah razı olsun Başkanım, sağ olun.

IV.- KANUN TEKLİFLERİ VE DİĞER İŞLER (Devam)

A) Kanun Teklifleri (Devam)

1.- İstanbul Milletvekili Numan Kurtulmuş'un, Türkiye Cumhuriyeti, Pakistan İslam Cumhuriyeti ve Suudi Arabistan Krallığı Arasında Ortak Savunma İçin Mekke Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/3961) (Devam)

BAŞKAN FUAT OKTAY - Sayın Bakan Yardımcım, buyurun lütfen, söz sizde.

DIŞİŞLERİ BAKAN YARDIMCISI ZEKİ LEVENT GÜMRÜKÇÜ - Sayın Başkanım, çok teşekkür ediyorum.

Öncelikle verdiğiniz ara ve bizi heyetimizle beraber Sayın Meclisimizde ağırladığınız için çok teşekkür ediyorum ama tabii, daha önemlisi, sabahki oturum sırasında Komisyonumuzun tüm değerli üyeleri tarafından dile getirilen yorumlar, görüşler ve sorular için de teşekkür ediyoruz. Hepsini dikkatle not aldık, hepsi bizim için çok değerli. Bundan sonraki çalışmalarımızda da emin olun, hepsini göz önünde tutacağız.

Şimdi, esasında, yapılan tartışma sırasında birçok soruya, yoruma karşılıklı cevaplar da geldi diye düşünüyoruz ama ben de kısaca bazı eklemeler yapmak ve görüşlerimizi ortaya koymak istiyorum. Tek tek milletvekillerimize cevap vermekten ziyade, belirli bazı konu başlıkları çerçevesinde toplandı sorular ve yorumlar, izin verirseniz efendim, o çerçevede konu başlıkları üzerinden ilerleyeceğim.

Öncelikle teknik hususlardan başlayayım. Bir defa, anlaşma imzalandıktan sonra kamuoyumuza anlaşmanın içeriği ve işleyişiyle ilgili yapılan açıklamalara dair bir soru vardı. Tekrardan arkadaşlarımızla kontrol ettik. Sayın Bakanımızın 7 Ağustosta anlaşmanın imzalanmasından hemen sonra 8 Ağustosta bir televizyon programında, esasında bu konuda kapsamlı bazı açıklamaları oldu ama onu takiben beş ayrı ortamda daha gene Mekke Anlaşması içeriği ve işleyişiyle ilgili olarak kamuoyuna gerekli açıklamaları yapma imkânı oldu. Tabiatıyla, Sayın Millî Savunma Bakanımızın da bu iki buçuk aylık süre içerisinde bu konuyla ilgili çeşitli açıklamaları var.

Onaya gönderme konusunda ise tabii ki Türkiye Büyük Millet Meclisinin yeni yasama dönemi için, ekim ayı başında açılmasından hemen sonra resmî onay sürecini başlattık ve onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun teklifini en kısa süre içerisinde Meclisimize gönderdik.

İkincisi ve birçok milletvekillerimiz tarafından dile getirilen husus, henüz Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanmadan toplantılara veya Mekke Anlaşması çerçevesinde düzenlenen çeşitli etkinliklere katılımımızla ilgiliydi. Öncelikle şunu ifade etmek isterim ki bugüne kadar katıldığımız tüm toplantılar ve bu çerçevede atılan tüm adımlar istişari nitelikte ve hazırlık amaçlı olup ülkemiz bakımından insan kaynağı, hukuki veya mali bir yükümlülük oluşturmamaktadır. Bu çerçevede, Genel Sekreterin atanmasına ilişkin bazı hususlar dile getirildi ki Genel Sekreterin atanması ve ilk genel sekreterin Pakistan'dan olacağı anlaşmanın kendi içerisinde, 8'inci maddenin (6)'ncı fıkrasında zaten yer alan bir hususdu. O çerçevede, biz sadece bir itirazımızı dile getirmedik. Kaldı ki biz taraf olmasak da uluslararası uygulamada yaygın olarak dikkate alınan ve kabul edilen Viyana Anlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin 24'üncü maddesi (4)'üncü fıkrası uyarınca özellikle -tüm maddi okumayacağım gerçi ama- "...depoziter makamının işlevleri ve andlaşmanın yürürlüğe girmesinden önce zorunlu olarak ortaya çıkan diğer meseleleri düzenleyen hükümleri, andlaşma metninin kabulü -yani imzalanması- anından itibaren uygulanır." diye genel bir uluslararası hukuk prensibi de var. Nitekim, bu prensip çerçevesinde de en son mesela kısa adı "BBNJ" olarak adlandırılan ama Birleşmiş Milletlerin Deniz Biyoçeşitliliğin Korunması ve Sürdürülebilir Kullanımı Anlaşması bakımından da bu yöntem uygulanmıştı. Anlaşmaya imzaya açık olduğu dönem dâhilinde imzalayarak taraf olan ülkeler, anlaşmanın resmen yürürlüğe girmesine kadarki dönemde yapılan hazırlık toplantılarına doğrudan

katılma ve bu suretle taraflar konferansı öncesinde idari yapıların, bütçe kurullarının ve komitelerinin nasıl şekilleneceği konusunda masada yer alma ve belirleyici olma imkânına sahip olmuşlardı. Biz de bu süreç içerisinde en azından bu anlaşmanın -en son örnek olarak dile getiriyorum bunu- tüm toplantılarına katılmıştık.

Bir başka husus, on yıl boyunca hiçbir ülkenin bu Mekke Anlaşması'ndan çekilemeyecek olması ve süresiz olması. Esasen bu tür anlaşmalar uluslararası teamül uyarınca genelde süresiz olarak yapılıyor, kaleme alınıyor ve belirli bazı çekilme sürelerine ilişkin de kriterler getiriliyor. Mekke Anlaşması'nda bu on yıl olarak belirlenmiş olmakla beraber, Sayın Başkanım, siz, tabii, Kuzey Atlantik Anlaşması'nın, NATO'yla ilgili anlaşmanın 12 ve 13'üncü maddelerinden bahsettiniz; bir ilave daha yapabilirim, Montrö Anlaşması'nda, Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nde -ki bizim için çok kurucu sözleşmelerden bir tanesidir- bu süre yirmi yıl olarak belirlenmiştir. O bakımdan da uluslararası hukukta hiç emsali olmayan bir unsur değildir.

Yeni üyelerin kabulüne ilişkin olarak bazı sorular soruldu. Evet, dediğimiz gibi, belki birazdan tekrardan biraz daha ayrıntılı ifade edebilirim. Yeni üyelerin kabulüne açık bir anlaşma. İttifak önümüzdeki dönemde genişlemeyi öngörüyor. Yeni üyelerin kabulü tabii ki bu 3 ülkenin ortak kararıyla, onayıyla söz konusu olacaktır ancak bizim için ve Meclisimiz için önemli olan, nasıl ki NATO genişlerken her yeni ülkenin NATO'ya katılımı Meclisimizin onayından geçtiyse, burada da benzer bir yöntem izlenecek ve Mekke İttifakı'na yeni bir üyenin katılması söz konusu olduğu zaman bu da tabii ki Meclisimizin onayına sunulacaktır.

Yine, Sekretaryanın işleyişine ilişkin olarak bazı ayrıntılar olmakla beraber Sekretaryanın işleyişi yine anlaşmanın kendi içerisinde de var. Biz de şu anda bazı istişare toplantılarına katılmakla beraber, anlaşmanın 3 ülke tarafından onaylanmasını müteakip bilahare taraflar arasında yapılacak danışmalar ve istişareler şeklinde şekillenecektir. Bu aşamada Sekretaryanın yapısına ilişkin hiçbir bağlayıcı karar da henüz alınmamıştır.

Şimdi, bu teknik hususlardan sonra belki en önemli -birçok sayın milletvekilimizin dile getirdiği- husus, bu anlaşmayla hangi güvenlik açığımızı kapadığımız, bu anlaşmanın nasıl bir şekilde çıkarımıza olduğu ve neden şimdi imzalandığı ve gündeme geldiği konusu. Esasında birçok sayın milletvekilimiz kendi konuşmalarında bunun çok güzel izahatlarını yaptılar ama benim de çok kısaca belki bir üzerinden geçmem gerekirse...

Kabul etmemiz gerekir ki bölgemiz herhâlde tarihin en sorunlu dönemlerinden bir tanesinden geçiyor yani on yıllar boyu devam eden sorunlar esasında bölgemizin potansiyelini hayata geçirmemize engel oluyordu ama son dönemde artan çatışmalar ve savaşlar, tabiatıyla bölgemizi çok daha sorunlu, sıkıntılı bir döneme sokmuş durumdadır ve tabii ki bu Orta Doğu havzasının çok önemli bir ülkesi olan Türkiye, bölgedeki her krizden doğrudan veya dolaylı şekilde etkilenmektedir. Bu, zaman zaman sınırlarımızın güvenliğine doğrudan bir tehdit şeklinde olabiliyor, zaman zaman terörizme verdiği destekle olabiliyor, zaman zamansa ülkemizin ekonomisi üzerinde oluşturduğu baskılar ve sıkıntılar çerçevesinde oluyor ve artık bugün geldiğimiz noktada bu sorunların çözümü için dışarıdan, genel manada uluslararası toplumun veya belirli bazı aktörlerin gelerek bu sorunları bizim için çözmesini beklemek mümkün değil. Esasında bu yöntem bugüne kadar hiçbir zaman sonuç getirmemiş, olumlu bir sonuç doğurmamış durumdaydı ama artık bu yöntem geldiğimiz noktada iyice geçerliğini kaybetmiştir diyebiliriz ve biz bu noktada en uygun yolun bölge ülkelerinin bir araya gelerek, kendilerinin ortak bir sorumluluk ve sahiplenme üstlenerek kendi sorunlarına ortak çözümler bulmasından geçtiğini düşünüyoruz ve bunun da yeni savaşlar çıkartarak veya savaş çığırtkanlığı yaparak değil, aksine, yeni savaşları ve çatışmaları önleyecek bir kolektif caydırıcılık ortaya koyarak, iş birliğine dayalı bir güvenlik anlayışıyla karşılıklı güvenliği geliştirerek yapılacağını düşünüyoruz ki Mekke İttifakı tam anlamıyla da esasında bu bölgesel sahiplenme anlayışının ve bu iradenin ve vizyonun bir ürünüdür diye konuşabiliriz. Baktığımız zaman ise esasında geçmişte Avrupa'da da bunun böyle olduğunu görmek mümkündür. NATO 1949 yılından bu yana, kurulduğundan bu yana Avrupa güvenlik mimarisinin belkemiğini oluşturmaktadır ve Avrupa'da çok uzun yıllar savaşsız bir ortamın devam edebilmesi de tabii ki NATO'nun sağladığı bu kolektif güvenlik şemsiyesi altında mümkün olabilmiştir. Her halükârda biz bölgemizdeki kalıcı çözümlerin ve istikrarın bölge ülkelerinin sahiplenmesiyle, kendilerinin ortak çözümler geliştirmesiyle olabileceğini düşünüyoruz ve bu çerçevede atacağımız her adımın bölgedeki istikrara katkı yapacağını ama doğal olarak tabii, doğrudan Türkiye'nin istikrarına, güvenliğine ve refahına da olumlu etki edeceğini düşünüyoruz.

Şimdi, burada belki dört ana alt unsuru dile getirmem gerekirse yine dile getirilen bazı ifadelere karşı; bu anlaşma gerçekten kimseye karşı değil, o sebeple de zaten anlaşma çerçevesinde veya bugüne kadar taraflar arasında tanımlanmış ortak açık bir tehdit de bulunmamaktadır. Taraflara yönelik tehdit, anlaşmanın 1'inci maddesinde de yer aldığı üzere, tamamıyla tarafların bağımsızlığının, egemenliğinin, toprak bütünlüğünün ve uluslararası alanda tanınan hudutların ihlaline yönelik tehditler olarak genel manada tanımlanmıştır; bunun dışında hiçbir ülkeye veya gruba karşı da bir hedeflemesi veya karşıtlığı bulunmamaktadır. Bu sebepledir ki nitekim zaten İran bu bölgesel sahiplenme ilkesine verdiği destek çerçevesinde Mekke Anlaşması'nı olumlu karşılamış, olumlu bazı açıklamalarda bulunmuş, diğer -dile getirilen ülkeler bakımından söylüyorum- İsrail'in ve Hindistan'ın da bu ana kadar anlaşmayla ilgili olumsuz bir açıklaması söz konusu olmamıştır.

İkincisi -biraz önce değindim ama- herkese açık olması, yeni üyelerin de önümüzdeki dönemde Mekke İttifakı'na katılabilecek olmaları. Burada tabii ki önemli olan 3 ülkenin şu andaki devam ettirdiği kurumsallaşma sürecinin tamamlanması ve böylece Mekke İttifakı'nın üzerinde durduğu bazı yapıların belirlenmesi ve ondan sonra yeni üyelere açılabilmesi. Yeni üyeleri belirlerken de ilk açılış konuşmamda da belirttiğim gibi, temel bazı uluslararası hukuk ilkeleri başta olmak üzere... Nedir bunlar? Devletlerin egemenliğine saygı, güç kullanmama, bağımsızlık, egemenlik ve toprak bütünlüğüne saygı, iç işlerine karışmama gibi ilkeler başta olmak üzere uluslararası hukukun ilkelerine saygı ve bu konuda bir savunma sorumluluğu üstlenebilme yeteneğine sahip tüm ülkelere Mekke İttifakı bundan sonra da açık olacaktır.

Üçüncü bir husus bu çerçevede dile getirilen, bu anlaşmanın NATO çerçevesindeki yükümlülüklerimizle çelişip çelişmediği veya nasıl bir ilişki içerisinde olduğu. Biz burada, esasında Mekke Anlaşması'nda yüklendiğimiz yükümlülükler ile NATO içerisinde üstlendiğimiz sorumlulukların birbirlerini tamamlayıcı olduğunu düşünüyoruz. Zira hepinizin malumu, NATO içerisinde güvenlik sadece tek bir yöne veya tek bir tehdide karşı tanımlanmıyor ve üç yüz altmış derecelik bir güvenlik anlayışıyla olaya yaklaşıyoruz. Nitekim, en son temmuz ayında Ankara'da ev sahipliği yaptığımız NATO Ankara Zirvesi'nde de hem bu anlayış bir kez daha kayda geçirildi hem de bunun esasında çok somut bir örneği olarak dört bölge ülkesi "İstanbul İş Birliği Girişimi" olarak adlandırdığımız

girişimin üyeleri olarak Kuveyt, Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri ve Katar bu toplantıya -bu zirveye- özel konuk olarak davet edildi ve bunlarla düzenlenen oturumda da bölgedeki güvenlik ortamı ve Avrupa-Atlantik güvenlik ortamına nasıl etki ettiği çok açık bir şekilde ele alındı. Nitekim, biz de bu Mekke Anlaşması'nı imzaladıktan hemen sonra NATO içerisindeki Daimî Konseyde oradaki daimî temsilcimiz tarafından 2 veya 3 kere bilgilendirme yaptık; imzalandığı anda anlaşmanın içeriğinin ve üzerinde durduğu temellerin ne olduğu konusunda, daha sonra da işleyişine ilişkin bazı hususlar hakkında NATO Konseyine bilgi verdik. Şu ana kadar da NATO'daki müttefiklerimiz tarafından hem bu bilgilendirmemiz hem de Mekke İttifakı'nın ifade ettiği vizyon, sahip olduğu vizyon hep olumlu karşılanmış durumda.

Dördüncü bir soru -birçok milletvekilimiz buna değindi- bu antlaşmayla biz artık barış diplomasimizden kopuyor muyuz, sadece çatışmacı veya askerî bazı yöntemlere mi gidiyoruz? Söz konusu değil. Tamamıyla barış diplomasimize bağlılığımız devam ediyor; bunu hem bireysel düzeyde devam ettireceğiz hem de Mekke Anlaşması çerçevesinde diğer taraf ülkelerle de beraber bu konudaki çabalarımızı sürdüreceğiz.

Yine dile getirildiği için ifade ediyorum: Mesela Pakistan-Afganistan arasındaki anlaşmazlıkta nasıl bir tutum izlediğimiz konusunda belki bir örnek vermek, bir fikir vermesi gerekirse... Malum, biliyorsunuz, Pakistan ile Afganistan arasındaki anlaşmazlık nedeniyle özellikle sınır bölgelerinde düşük yoğunluklu bazı çatışmalar yaşanıyor. Biz geçen sene başlayan bu gelişme üzerine, Katar'la birlikte 18 Ekim 2025'te, daha sonra hemen yine Ekimin sonunda Kasım 2025'te ve en son olarak da 18 Mart 2026'da taraflar arasında bir ara buluculuk girişimini hayata geçirerek ateşkes sağlanmasında önemli bir rol oynadık. Zaman zaman ateşkeste bozulmalar oluyor ama Suudi Arabistan ve Çin'in de katkılarıyla bu konudaki ilgimiz, alakamız devam ediyor ve bu konudaki gayretlerimizi sürdürüyoruz. Aynı şekilde, İran ile ABD ve İsrail arasındaki ihtilafın da ilk günden itibaren çözümlenmesi için yoğun çaba sarf eden ülkelerin arasında Türkiye'yi görmek mümkün. Tabiatıyla burada zaman zaman belli bazı ülkeler öne çıkıyor; ilk aşamalarda Pakistan bu konuda ara buluculuk görevini yürütüyordu, daha sonra Katar burada önemli bir rol üstlendi ama Türkiye her zaman sorunun barışçıl yollardan çözümüne yönelik bütün çabaların içerisinde olmuş ve aktif katkı vermiştir. Esasında, bu en son Mekke Anlaşması'nın tarafları olan 3 ülkenin çeşitli yetkililerinin dün İran'da yaptığı görüşmelerin bu İran ziyaretinde gene bu barış diplomasisinin yani sorunların askerî yollardan ziyade barışçıl yollardan çözümü için gösterdiğimiz bir çabanın örneği olarak görmek mümkün.

Uzattım, biliyorum gerçi ama son olarak anlaşmanın bize sağlayacağı yararlar bakımından da 3 ülke arasında savunma sanayisi iş birliğinin daha da derinleştirilmesi ve geliştirilmesini de biz Türkiye için de 3 ülke içinde esasında ortak bir yarar unsuru olarak görüyoruz. Malum, tüm dünyada, kural temelli uluslararası düzenin maalesef artık işlerliğini yitirmesi ve giderek artan çatışmalar ve savaşların ortaya koyduğu tehditler nedeniyle tüm dünyada savunma yeteneklerinin daha da güçlendirilmesi yönünde bir arayış söz konusu; bu, NATO için de söz konusu. Biliyorsunuz, son iki senedir savunma bütçelerinin artırılması, bunların savunma yeteneklerine dönüştürülmesi yönünde çok kapsamlı bir süreç devam ediyor, Orta Doğu ülkeleri içerisinde de keza aynı. Ve biz bu Mekke Anlaşması çerçevesinde ortaya koyduğumuz savunma sanayisi iş birliği noktasında Türkiye'nin özellikle son on beş yirmi yılda savunma sanayisi alanında geldiği düzeyin çok yararlı olacağını ve bu ülkelerin de savunma yeteneklerinin geliştirilmesi konusunda ağırlıklı bir rol oynayacağını düşünüyoruz; bunun hem bize getireceği yararlar var hem de 3 ülkeye ve bölgeye sağlayacağı katkılar olacağına inanıyoruz.

Bir başka önemli husus, tabiatıyla, terörle mücadele de dâhil olmak üzere bu antlaşma çerçevesinde hangi askerî desteğin ne zaman, nasıl, hangi şartlar altında verilebileceği yönündeydi. Öncelikle, terörle mücadele kısmına değinmem gerekirse anlaşmanın 5'inci maddesi esasında buna ilişkin olmaktadır. "Taraflar bölgesel ve uluslararası istikrar ve güvenliği olumsuz etkileyen terörizmin tüm çeşit ve tezahürleriyle mücadelede operasyonel seviye de dâhil olmak üzere mevcut iş birliğini ve müşterek çabaları güçlendirirler." şeklinde bir hüküm var. Bu esasında yeni bir hüküm de değil; bu, bugüne kadar, ta 2001 yılında 1373 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı'ndan bu yana birçok uluslararası platformda terörizmle mücadele için kabul edilen metinlerle çok benzerlik içermektedir ama kaldı ki kolektif savunma yükümlülükleri açısından baktığımız zaman, kolektif savunma yükümlülüklerimiz anlaşmanın 2'nci maddesinde genel anlamda açık bir şekilde ifade edilmiş durumda. Burada en önemli kriter -belki tekrardan, birkaç milletvekilimiz değindi gerçi ama- bu kolektif savunma yükümlülüklerinin Birleşmiş Milletler Şartı'nın 51'inci maddesinin tanıdığı meşru müdafaa hakkının kullanılmasını teminen ancak hayata geçirilebileceği yani burada hiçbir saldırgan amaç gözetilmiyor; aksine, tamamıyla meşru müdafaa hakkı çerçevesinde kullanılabilecek bir kolektif savunma yükümlülüğünden bahsediliyor.

İkincisi -birçok soru oldu- otomatik olacak mı, işlerlik nasıl, nasıl hayata geçecek? Hayır, otomatik olmayacak. Esasında, NATO içerisinde de böyle bir otomatisite söz konusu değil. Burada, herhangi bir şekilde bir kolektif savunma yükümlülüğünün devreye girebilmesi için öncelikle taraflardan bir tanesinin bu konuda bir talepte bulunması, Mekke Savunma İttifakı'nın diğer üyelerinden birinin böyle bir talepte bulunması lazım. Daha sonra, yine 2'nci maddede de belirtildiği gibi, bu konuda yapılacak olan objektif bir değerlendirmeyi müteakip sağlanacak desteğin kapsam ve niteliğine karar verilecek. Yani "objektif bir değerlendirme"den kasıt da burada sadece talepte bulunan taraf devletin ortaya koyacağı değerlendirmeler değil, 3 ülkenin kendi arasında ortaya çıkacak duruma ilişkin yapacağı ortak değerlendirmeler kastediliyor ve tabiatıyla burada sağlanacak desteğin kapsam ve niteliğine de öncelikle kendi kararlarımız ve 3 ülke arasında bulunacak karşılıklı mutabakatla vereceğiz.

NATO'nun 4'üncü maddesine ilişkin bir madde burada var mı? Yani bu sürece giden yolda bu tür danışmalar olacak mı? Elbette ki olacak çünkü 4'üncü maddede -buranın da 4'üncü maddesinde esasında enteresan bir şekilde- "Taraflar uluslararası güvenlik konularında düzenli olarak istişarelerde bulunurlar." diyor. Bu "düzenli olarak istişareler" esasında, bölgemizdeki tehdit durumunu ve bize yönelebilecek olan her türlü tehlikeyi de ortak bir şekilde ele almamıza imkân tanıyacaktır.

"Oydaşma olmazsa kararlar nasıl alınabilir?" diye bir soru söz konusu oldu. Oydaşma olmadığı takdirde karar alınamaz, asgari müşterekler içerisinde bir buluşma söz konusu olacaktır.

Daha spesifik olarak tabii, bu son gelişmeler çerçevesinde "Suudi Arabistan'a bir asker gönderme söz konusu mu?" gibi sorular gündeme geldi. Şu anda, Mekke Savunma İttifakı çerçevesinde yapılması öngörülen hiçbir konuşlandırma söz konusu değil. Öncelikle, tabii ki anlaşmanın bizim açımızdan onaylanması, iç onay süreçlerinin tamamlanması ve yürürlüğe girmesi lazım ama

önümüzdeki döneme ilişkin olarak da Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelerde konuşlandırılması -tabii ki birçok milletvekilimiz değindi- Anayasa'mızın 92'nci maddesinde vazedilen kurallar ve hükümler çerçevesinde söz konusu olacaktır.

Pakistan, nükleer şemsiye, bununla ilgili sorular oldu. Sizler de görmüşsünüzdür, Pakistan veya nükleer silahlarla ilgili olarak anlaşmada en ufak bir unsur yok. Onun için, önümüzdeki dönemde yapılabilecek olan bütün bu konulardaki unsurlar da yine 2'nci maddede değindiğim objektif değerlendirmeler ve karşılıklı mutabakat çerçevesinde verilecek kararlara bağlı olmaktadır.

Son üç unsur olarak, bir tanesi Pakistan-Katar-Türkiye ve Endonezya arasında 20-21 Ekim tarihlerinde Katar'da imzalanan Bedir Mutabakatı'yla ilgili olarak, Bedir Mutabakatı bu dört ülke arasındaki savunma sanayisi iş birliğinin daha da derinleştirilmesine yönelik bir unsur içeriyor. Bunun esasında Mekke İttifakı'yla organik bir ilişkisi yok ancak aynı düzlem içerisinde değerlendirilebilir yani aynı anlayışın bir yansımasıdır bu da. Yine bölge ülkeleri arasında çeşitli konulardaki iş birliğinin derinleştirilmesi ve beraber ortak çözümler geliştirmelerine yönelik anlayışımızın bir sonucudur. Belki biraz önce atladım, savunma sanayisi iş birliğinden bahsederken yine tabiatıyla gerek Mekke Savunma İttifakı içerisinde olsun gerekse diğer çoklu düzenlemelerde Türkiye elbette ki kendi ihtiyaçlarının karşılanmasını önceliklendirecektir, burada zafiyet yaratacak hiçbir adımın içerisine girmeyecektir. Keza aynı şekilde, kritik teknolojiler bakımından da gerekli önlemleri alacağımızdan emin olabilirsiniz.

Bir başka unsur, spesifik unsur; bu anlaşma sonrasında Türkiye ile Hindistan arasında herhangi bir şey oldu mu? Biraz önce de bahsettim, Hindistan'ın bu konuda şu ana kadar hiçbir olumsuz açıklaması söz konusu olmamıştır. Belki ama biraz daha geriye gidersek Pakistan-Hindistan arasında bir altı gün savaşından bahsedildi; geçen sene mayıs ayında yaşanan çatışmalarda da ülkemiz, hatırlayacaksınız, taraflar arasında tamamıyla yapıcı bir rol üstlenmeye gayret etmiş ve sonunda da ilan edilen ateşkesi memnuniyetle karşılamış, her zaman için olduğu gibi bütün sorunların barışçıl yollardan çözümlenmesi yönünde bir tutum ittihaz etmiştir.

Esasında, tahmin ediyorum, soruları konu başlıkları itibarıyla tamamladığımı düşünüyorum ama sadece son bir konuya açıklık getirmek istiyorum. Bir sayın milletvekilimizin Sayın Bakanımızın Birleşik Arap Emirlikleri'nde katıldığı bir toplantıyla ilgili olarak, Türkiye ile İsrail arasında bu çerçevede bir görüşme yapılıp yapılmadığına dair sorusu söz konusu olmuştu. Bunu esasında, Sözcümüz de galiba basın kanalıyla açıklamıştı ama Sayın Bakanımızın Birleşik Arap Emirlikleri'ne yönelik ziyareti çok önceden planlanmış bir program içerisindeydi ve orada bulunduğu süre içerisinde, değil Netanyahu, hiçbir İsrailli yetkiliyle de bir görüşmesi olmamıştır. Buna da belki kayıtlara geçmesi açısından açıklık getirmek istedim.

Ben bu aşamada bu hususları arz etmek istiyorum. Çok teşekkür ediyorum tekrardan bütün yorumlarınız ve sorularınız için.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Ben çok çok teşekkür ediyorum son derece kapsamlı, net ve bu kadar hızlı, toparlayıcı bir şekilde tüm sorulara bir şekilde cevap verdiğiniz için.

Soru sorup da cevabını alamayan arkadaşımız varsa...

METİN ERGUN (Muğla) - Sayın Başkanım...

BAŞKAN FUAT OKTAY - Evet, buyurun, ilave soru...

METİN ERGUN (Muğla) - Ben çok teşekkür ederim, söz almayacağız demiştik ama aldık.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Yo, estağfurullah, buyurun lütfen, buyurun.

METİN ERGUN (Muğla) - Çok teşekkür ederim.

Kaçırmış olabilirim açıklamalarda ama ilgili diğer ülkelerde onay durumu nedir?

BAŞKAN FUAT OKTAY - Onaylandı, her ikisi tarafından da onaylandı.

METİN ERGUN (Muğla) - Onaylandı mı ikisi de? Ben kaçırmış olabilirim.

DIŞİŞLERİ BAKAN YARDIMCISI ZEKİ LEVENT GÜMRÜKÇÜ - Onlarda Meclis onayı gerektirmediği için onaylandı, bizde Meclis onayı gerektirdiği için biz bu süreci daha yeni başlatabildik efendim.

METİN ERGUN (Muğla) - Bir de İran'ın destek açıklaması yaptığını söylediniz, resmî kaynaklarda bulamadım.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Evet, devlet başkanının öyle bir açıklaması vardı doğrudan, basında da medyada da yer aldı.

Evet, Asuman Hanım, buyurun.

Biz tüm üyelerimizin söz alması çerçevesinde sizin söz talebinizi de karşılıyoruz.

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Ben demokrasi adına gösterdiğiniz bu güzel anlayış için teşekkür ediyorum. Gerçekten çok güzel sözler alıp çok güzel katkılar sundu bütün arkadaşlarımız. Ben de hem Bakan Yardımcımıza hem gelen, bize bu güzel bilgileri sunan herkese çok teşekkür ediyorum, bütün yetkililerimize. Müsaade ederseniz farklı bir şey söylemeyeceğim, olursa maddelerde.

Çok teşekkürler.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Çok çok teşekkür ediyorum.

Oğuz Bey, buyurun.

OĞUZ KAAN SALICI (İstanbul) - Ben teşekkür ediyorum. Beni mahcup ettiniz, açıklıkla cevap verdiniz; genelde vermiyorsunuz da onun için, bugün mahcup oldum, daha öncekiler için geçerli değil.

Ben şunu anlamak istiyorum: Bir güvenlik anlaşması var, bölgede genişlemeye çok müsait hatta bunun için ülke isimleri telaffuz ediliyor, ilk başta "Keşke Mısır da olsaydı." dendi. Esas siyaset zaten genişleme aşamasında ortaya çıkıyor. Suriye'yi dâhil ederseniz başka bir şey oluyor, Irak'ı dâhil ederseniz başka bir şey oluyor ve ortadaki güvenlik anlaşması, yine ilginç bir şekilde, bir şey belirlemiyor, bir düşman tanımı yapmıyor; tamamen işte -siz ifade ettiniz- toprak bütünlüğü, terörle mücadele başlıkları etrafında ortaya çıkıyor. Buradan nereye varmaya çalışıyoruz? Kimseye karşı değil, kimse anlaşmaya karşı değil; işte en kötü durum nötr durumu, işte Hindistan ile İsrail'in durumu. Bu mimari nereye varmaya çalışıyor? Bu bir mimari ama bir karşıt tanımlamadan yürüyen bir mimari ama Orta Doğu'nun bir kendi doğası var, bu doğası içinde bu mimari nereye varacak?

BAŞKAN FUAT OKTAY - Evet, Levent Bey, buyurun.

DIŞİŞLERİ BAKAN YARDIMCISI ZEKİ LEVENT GÜMRÜKÇÜ - Çok teşekkür ediyorum.

Yani genişleme konusunda tabiatıyla şu anda herhangi bir ülke ismi belki seslendirmek de doğru değil çünkü bu defa bu ülkelerin ortaya koyacağı iradeye bağlı olacaktır. Biz Mısır'ı bu ittifak içerisinde görmekten çok memnun olacağımızı tabii açıklıkla ifade ediyoruz. Bunun bir sebebi de Mısır ve diğer 3 ülke Türkiye, Pakistan, Suudi Arabistan özelinde "R4" olarak adlandırılan bir bölgesel dörtlü danışma mekanizması da esasında son bir buçuk iki yıldan beri çok aktif bir şekilde işliyor. O bakımdan, gerek Mısır gerek diğer ülke... Ama burada kriter, ülke isminden veya yerinden bağımsız, biraz önce bahsettiğim gibi, bu Mekke İttifakı'nın üzerinde durduğu temel ilkeleri paylaşabilme ve savunabilme sorumluluğuna ve iradesine sahip olmalarıdır, o çerçevede karar vereceğiz.

Bir tehdit tanımının olmadığı, bu kadar geniş bırakıldığı bir ortamda nasıl bir yeni güvenlik mimarisi oluşturuyoruz? Bir şey söyleyeceğim, bilmiyorum sizi tatmin edecek mi ama tamamen bölgesel sahiplenmeye, iş birliğine dayalı güvenliğe ve kapsayıcılığa dayalı bir güvenlik mimarisi istiyoruz. Şimdi, bugüne kadarki geçmişimizde bunları görememiş olmamız ve onların tabii, yarattığı sorunlar bizim geleceğe yönelik vizyonumuzu esir almamalı diye düşünüyoruz. O bakımdan, biz en azından ideali ortaya koyuyoruz ve bu 3 ülke en azından -Pakistan ve Suudi Arabistan- bizimle bu vizyonu paylaşıyorlar ve bu vizyonu sadece 3 ülke olarak değil, genişletmek suretiyle diğer ülkelerin de katılımına açık olması şeklinde paylaşıyorlar. Zira, sadece 3 ülke olarak tuttuğumuz takdirde, Orta Doğu'da çözümlerin değil sorunun bir parçası olma riskiyle dahi karşılaşabiliriz. O bakımdan, yeni güvenlik mimarisini ortaya koyarken bu çekirdek tarafların içlerinde giderek genişleyecek, hiçbir ülkeyi veya taraflı doğrudan tehdit olarak veya hedef olarak almayacak ama belirli bazı ilkeler çerçevesinde de bizlerin toprak bütünlüğünü ve egemenliğini koruyacak bir mimariyi öngörüyoruz. Tabiatıyla, en başındayız bunun, bunlar bugünden yarına da olmayacak şeylerdir ancak bir yerden başlamamız gerektiğini düşünüyoruz. Türkiye olarak artık buralarda sorumluluk almaktan kaçınarak, dışarıdan birilerinin bu sorunları çözmesini beklemektense belirli bazı adımları kendimizin atması gerektiğini düşünüyoruz. Hep beraber bu adımları başarıya ulaştırmak için çaba sarf edeceğiz efendim.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Evet, teşekkür ediyorum.

Öncesinde bir şey sorabilir miyim tamamlayıcı anlamında.

DIŞİŞLERİ BAKAN YARDIMCISI ZEKİ LEVENT GÜMRÜKÇÜ - Tabii efendim.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Levent Bey, bu çekirdek taraflar, bunun tanımı, yeni katılımlar olması durumunda değişmesi bekleniyor mu, yoksa çekirdek tarafların ilave bir avantajı olacak mıdır gelecekte?

DIŞİŞLERİ BAKAN YARDIMCISI ZEKİ LEVENT GÜMRÜKÇÜ - Çekirdek taraflar bu aşamada anlaşmanın çerçevesinde kurulacak yapının ilk temel taşlarını atacak olan taraflar, kurucu ülkeleri olarak görmek lazım. Tabii ki yeni üyeler kabul edildikçe aynı hak ve yükümlülüklerle kabul edileceği için artık bir çekirdek taraf ortada kalmayacaktır. Bir süre vermek, bir takvim vermek güç belki ama tahmin ediyorum, bu sekretaryanın ve ittifakın yapılanmasını oluşturacağımız belki altı, dokuz, on iki aylık süre içerisinde çekirdek taraflar belli bazı kararlar alacak ama ondan sonra genişlemeyle beraber bu "çekirdek taraf" kavramı da ortadan kalkacaktır diye düşünüyoruz.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Teşekkür ederim.

Ceylan Hanım, buyurun lütfen.

CEYLAN AKÇA CUPOLO (Diyarbakır) - Bunu netlikle cevapladınız mı emin değilim, tekrar sormak ihtiyacı gördüm.

Türkiye Suudi Arabistan saflarında Yemen'deki savaşa dâhil olacak mı, olacaksa ne şekilde? Bence net değildi cevap, o yüzden tekrar sorma ihtiyacı duydum.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Evet, buyurun Levent Bey.

DIŞİŞLERİ BAKAN YARDIMCISI ZEKİ LEVENT GÜMRÜKÇÜ - Yani çok açık cevap vermem gerekirse bu aşamada Mekke Savunma İttifakı çerçevesinde böyle bir öngörümüz asla olmadığı gibi bir asker konuşlandırması da söz konusu değil. Anlaşma onaylandıktan sonra 2'nci maddede kayıtlı hususlar çerçevesinde, bir defa Birleşmiş Milletler 51'inci maddesinin tanıdığı meşru müdafaa hakkı çerçevesinde ve yapılabilecek objektif değerlendirmeyi müteakiben katılacağız. Bu aşamada sizin sorunuza cevaben böyle bir öngörü, böyle bir planlama bulunmamakta.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Teşekkür ediyorum.

Başka soru, görüş, öneri? Yok.

Ben her iki tarafa, hem tüm milletvekili arkadaşlarımıza, Komisyon üyelerimize hem de çok netlikle konuları değerlendiren, cevap veren yürütmeden tüm arkadaşlarımıza bir kez daha yürekten teşekkür ediyorum.

Teklifin tümü üzerinde görüşmeler tamamlanmıştır.

Teklifin maddelerine geçilmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Teklifin 1'inci maddesini okuyorum:

TÜRKİYE CUMHURİYETİ, PAKİSTAN İSLAM CUMHURİYETİ VE SUUDİ ARABİSTAN KRALLIĞI ARASINDA ORTAK SAVUNMA İÇİN MEKKE ANLAŞMASININ ONAYLANMASININ UYGUN BULUNDUĞUNA DAİR KANUN TEKLİFİ

MADDE 1- (1) 7 Ağustos 2026 tarihinde Mekke'de imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti, Pakistan İslam Cumhuriyeti ve Suudi Arabistan Krallığı Arasında Ortak Savunma İçin Mekke Anlaşması"nın onaylanması uygun bulunmuştur.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Madde üzerinde söz almak isteyen arkadaşımız var mı?

Buyurun lütfen.

ALİ ÖZTUNÇ (Kahramanmaraş) - Sayın Başkanım, özür dilerim.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Estağfurullah, buyurun.

ALİ ÖZTUNÇ (Kahramanmaraş) - Geliş amacımla ilgili, ben bir bilgi almak istiyorum Mekke Anlaşması dışında, hazır Dışişleri Komisyonu ve Sayın Bakan Yardımcısı buradayken. Azerbaycan'la ilgili kısa bir sorum olacak, ona ilişkin bir bilgi almak için açıkçası geldim.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Şöyle bir şey önerebilir miyiz?

ALİ ÖZTUNÇ (Kahramanmaraş) - Buyurun.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Bu kısmı bir tamamlayalım, gündemi dağıtmadan, konsantrasyonu dağıtmadan, sonrasında istediğiniz kadar sorabilirsiniz.

ALİ ÖZTUNÇ (Kahramanmaraş) - Konuyu öğrenip ayrılmayı düşünmüştüm ama takdir sizin.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Yani şeyin nizamını bozmama adına eğer uygun görürseniz memnun olurum.

ALİ ÖZTUNÇ (Kahramanmaraş) - Tamam, peki Sayın Başkan.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Peki, teşekkür ediyorum.

Buyurun Ceylan Hanım.

CEYLAN AKÇA CUPOLO (Diyarbakır) - Mekke Anlaşması'na imzasını koyan Suudi Arabistan, Pakistan ve Türkiye için tehdit ve tehlike olarak nitelendirdiğiniz unsur ve meseleler nedir?

DIŞİŞLERİ BAKAN YARDIMCISI ZEKİ LEVENT GÜMRÜKÇÜ - Biraz önce de bahsettiğim gibi, Mekke Savunma İttifakı çerçevesinde tanımlanmış ortak bir grup veya ülke tehdidi yok. Sadece ülkelerin toprak bütünlüğüne, egemenliğine, bağımsızlığına yönelik her türlü tehlike bizim açımızdan bir araya gelmemizi ve 2'nci maddede belirtilen kıstaslar çerçevesinde kolektif güvenlik savunma yükümlülüklerimizi harekete geçirecek bir durum olarak nitelendiriliyor. Bunun dışında, spesifik olarak şu ülke veya şu grup tehdit olarak tanımlanmıştır diyemem. Her ülkenin tabiatıyla kendine yönelik tehdit algılaması söz konusudur ancak bunlar 3 ülkenin Mekke Savunma İttifakı çerçevesindeki kolektif savunma yükümlülüklerini harekete geçirmek için yetmez, bunlar ortak bir değerlendirmeye, hatta objektif bir ortak değerlendirmeye tabi tutulmalıdır ve bunun sonucunda verilecek veya verilebilecek desteğin kapsamı ve şeyi de ona göre belirlenecektir tabiatıyla.

CEYLAN AKÇA CUPOLO (Diyarbakır) - Dışişleri Bakanlığının kınama sayfasında da böyle olan hiçbir şey yok mu, ismini koyamıyor musunuz?

DIŞİŞLERİ BAKAN YARDIMCISI ZEKİ LEVENT GÜMRÜKÇÜ - Şimdi, Türkiye olarak, tabii ki Türkiye'nin kendisine yönelik tehdit algılamalarıyla ilgili ayrı bir şeyimiz vardır. Terörizmden kaynaklanan tehditler olsun, başka türlü olsun, NATO içindeki yükümlülüklerimiz bağlamında ortaya koyduğumuz, kabul ettiğimiz bazı tehditler var ama yani bu Mekke Savunma İttifakı çerçevesindeyse demin söylediğim cevabın arkasında duracağım efendim.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Evet, teşekkür ediyorum.

Başka söz talebi? Yok.

1'inci maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

2'nci maddeyi okutuyorum:

MADDE 2- (1) Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Madde üzerinde söz almak isteyen arkadaşımız var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Teklifin 3'üncü maddesini okutuyorum:

MADDE 3- (1) Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Madde üzerinde söz almak isteyen arkadaşımız? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Teklifin tümünü oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Çoğunlukla kabul edilmiştir.

İç Tüzük'ün 45'inci maddesi hükmü uyarınca Komisyonumuzu Genel Kurulda temsil etmek üzere özel sözcülerle ilgili önergeyi okutuyorum:

Dışişleri Komisyonu Başkanlığına

TBMM İçtüzüğü'nün 45'inci maddesi uyarınca (2/3961) esas numaralı Kanun Teklifi'nin Komisyon raporunun Genel Kurulda görüşülmesi sırasında Komisyonumuzu temsil etmek üzere Gaziantep Milletvekili Derya Bakbak, İstanbul Milletvekili Seda Gören, Ankara Milletvekili Ahmet Fethan Baykoç, İstanbul Milletvekili Derya Ayaydın, Ankara Milletvekili Asuman Erdoğan, İstanbul Milletvekili Oğuz Üçüncü'nün özel sözcüler olarak seçilmesini teklif ederim.

Fuat Oktay
Ankara
Dışişleri Komisyonu Başkanı

BAŞKAN FUAT OKTAY - Kabul edenler... Etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir.

Sayın Öztunç, söz sizde.

Buyurun lütfen.

III.- AÇIKLAMALAR (Devam)

2.- Kahramanmaraş Milletvekili Ali Öztunç'un, Türkiye ile Azerbaycan arasında yaşanan sıkıntılarla ilgili Dışişleri Bakanlığının ne gibi bir çalışması olduğunu öğrenmek istediğine ilişkin açıklaması

ALİ ÖZTUNÇ (Kahramanmaraş) - Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Sayın Bakanım, malum, Türkiye ile Azerbaycan arasında bir süredir birtakım sıkıntılar yaşanıyor. Bu süreçte Dışişleri Bakanlığımızın ne gibi bir çalışması olmuştur? Azerbaycanlı mevkidaşlarımızın bizlerle yaptığı temaslarda -ki ben hafta sonu Sırbistan'daydım, Belgrad'daydım, AGİTPA adına gitmiştim, orada da çeşitli temaslarımız oldu- bir rahatsızlık var, iletiyorlar. Merak ettiğim, bizim elçiliğimiz, elçimiz resmî olarak tabii ki değil, nota anlamında değil ama gayriresmî olarak da Bakü'de Dışişlerine çağrılmış mıdır? Konu ne durumdadır, ne aşamadadır, onu merak ediyorum.

Teşekkür ediyorum.

3.- Dışişleri Bakan Yardımcısı Zeki Levent Gümrükçü'nün, Kahramanmaraş Milletvekili Ali Öztunç'un yaptığı açıklamasında geçen bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

DIŞİŞLERİ BAKAN YARDIMCISI ZEKİ LEVENT GÜMRÜKÇÜ - Çok teşekkür ediyorum Sayın Vekilim.

Hayır, Bakü Büyükelçimizin hiçbir şekilde son günlerde Dışişleri Bakanlığına bu neviden bir çağrılması söz konusu değil. Bakü'deki Büyükelçimiz olarak bütün ilgili Azeri makamlarıyla günlük çalışmaları, yoğun iş birliği devam ediyor. Onun dışında da son dönemde biliyorsunuz Sayın Dışişleri Bakanımızın bir Bakü ziyareti söz konusu oldu bu "CICA" dediğimiz Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Örgütünün yıllık zirvesi çerçevesinde. Orada gerek Dışişleri Bakanı, Azerbaycanlı muhatabıyla görüşmesi olmuştur, gerekse Sayın Aliyev'le görüşülmüş ve kapsamlı bir görüşme yapmıştır. Aynı şekilde, Sayın Cumhurbaşkanımız da geçtiğimiz hafta içerisinde Sayın Aliyev'le bir telefon görüşmesi yapmıştır. Onun dışında, biraz önce dediğim gibi, Büyükelçimize yönelik bu konuda en ufak bir girişim söz konusu değildir.

ALİ ÖZTUNÇ (Kahramanmaraş) - Gayriresmî dâhil.

DIŞİŞLERİ BAKAN YARDIMCISI ZEKİ LEVENT GÜMRÜKÇÜ - Dâhil olmak üzere efendim.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Ömer Bey, buyurun lütfen.

4.- Kocaeli Milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu'nun, kendisinin Azerbaycan'a girişinin yasaklanmasına ilişkin açıklaması

ÖMER FARUK GERGERLİOĞLU (Kocaeli) - Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Ben Dışişleri Bakanlığına hem bir soru sormak isterim, Ali Öztunç Bey gündeme getirdi ama benimle de ilgili bir şeyler söylemeniz gerekiyor sanırım. 31 kişilik bir liste var, Azerbaycan'ın "persona non grata" ilan ettiği isimler arasında ben de varım.

CEYLAN AKÇA CUPOLO (Diyarbakır) - Berdan Başkan da var.

ÖMER FARUK GERGERLİOĞLU (Kocaeli) - Berdan Başkan da mı var?

BERDAN ÖZTÜRK (Diyarbakır) - Ayrı bir sebepten...

ÖMER FARUK GERGERLİOĞLU (Kocaeli) - Ayrı bir sebeptenmiş.

Sayın Fatih Erbakan da var. Başörtüsü yasağıyla ilgili ifade özgürlüğü sınırları içinde yaptığımız eleştirilerden sonra Aliyev yönetimi benim Azerbaycan'a girişim konusunda bir yasaklama getirdi ancak bu konuda Dışişleri Bakanlığının hiçbir açıklaması yok, bunu büyük bir talihsizlik olarak görüyorum. Yani ben bu Meclisin bir milletvekiliyim, 86 milyonun anayasal olarak temsilcisiyim, halkın oylarıyla seçildim ve böylesine saygısız bir tavırla karşı karşıyayım; sadece ben değil, Sayın Fatih Erbakan Vekilimiz ve birçok Türk vatandaşı da böyle bir saygısızlıkla karşı karşıya; ancak ne Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının herhangi bir açıklaması var ne de Dışişleri Bakanlığının bir açıklaması var. Ben bunu anlamakta zorlanıyorum, bir şeyler demeniz gerekiyor. Evet, Oktay Saral görevden alındı ancak o bir idari tasarruftur fakat ben bu ülkenin atanmışı değilim, seçilmişiyim ve bana...

BAŞKAN FUAT OKTAY - Sayın Gergerlioğlu, soru anlaşıldı zannediyorum.

ÖMER FARUK GERGERLİOĞLU (Kocaeli) - Evet.

5.- Dışişleri Bakan Yardımcısı Zeki Levent Gümrükçü'nün, Kocaeli Milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu'nun yaptığı açıklamasında geçen bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

BAŞKAN FUAT OKTAY - Levent Bey, cevap için buyurun.

DIŞİŞLERİ BAKAN YARDIMCISI ZEKİ LEVENT GÜMRÜKÇÜ - Öncelikle benim şeyi ifade etmem lazım: Biliyorsunuz, biz 5 Bakan Yardımcısıyız ve benim görev alanım uluslararası güvenlik ve birkaç sair konu. Azerbaycan'la ikili ilişkiler benim görev alanımda değil, öncelikle onu söyleyeceğim. Arkadaşlarımdan da tekrardan kontrol etmek suretiyle, ifade ettiğiniz husus dâhil son dönemde Türkiye ile Azerbaycan arasında kamuoyunda gündeme gelen bütün konuları biz Azerbaycan makamlarıyla görüşüyoruz. Biliyorsunuz, çok özel bir ilişkimiz var Azerbaycan'la ve bazı hususları ikili düzeyde de görüşebilme imkânına sahibiz ve bu çerçevede de -bir aile, hani "tek millet, iki devlet" kavramı ortaya atıldı, biliyorsunuz- kamuoyu önünde tartışmadan bazı hususları ikili düzeyde ilgili makamlar arasında tartışmanın da öncelikli olarak daha doğru bir yöntem olacağı düşüncesiyle bunları görüşmeye devam ediyoruz. Bu aşamada sadece bunu söyleyebileceğim efendim size.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Evet, teşekkür ediyorum.

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI (Devam)

5.- Komisyon Başkanı Fuat Oktay'ın, Kahramanmaraş Milletvekili Ali Öztunç ve Kocaeli Milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu'nun yapmış oldukları açıklamalarında geçen bazı ifadelerine, kabul edilen kanun teklifiyle ilgili muhalefet şerhine ve tüm katılımcılara teşekkür ettiğine ilişkin açıklaması

BAŞKAN FUAT OKTAY - Zaten bu hafta da yine Türk Devletleri Teşkilatı ve yine, Türk Devletleri Teşkilatı münasebetiyle de hem ikili hem çoklu birçok görüşme olacak. Ümit ediyoruz -ümit ediyoruz değil, bu böyle olacaktır- her türlü farklılıklara rağmen yine tek bir aile görüntüsü, güçlü bir aile görüntüsü verilecektir. Farklılıklar olabilir ama o farklılıkları sağlıklı bir şekilde tartışarak yine ortak bir noktaya gelebilme olayı kıymetli yani aile değerlerini sarsmadan ve ilişkileri ilerletecek boyutta gitmekte fayda var.

Ben tekrar teşekkür ediyorum her birinize.

CEYLAN AKÇA CUPOLO (Diyarbakır) - TÜRKPA'ya gidemeyecek mesela.

ÖMER FARUK GERGERLİOĞLU (Kocaeli) - Evet, bir de öyle bir mesele var.

BAŞKAN FUAT OKTAY - Orada Dışişlerinin açıklamasından da bunların görüşüldüğünü ve uygun bir şekilde diplomatik boyutta değerlendirildiğini anlıyoruz zaten ama bunun burada tartışılmasının veya kamuoyu önünde tartışılmasının ikili ilişkilere de veya bu sorunun çözümüne ilişkin de katkı vermekten uzak olacağı... Dolayısıyla anladığımız kadarıyla Dışişleri Bakanlığımız da konuyla ilgileniyor yakından.

Evet, teşekkür ediyorum.

Gündemimizde yer alan kanun teklifine ilişkin görüşmelerimiz tamamlanmıştır. Komisyonumuzda bugün kabul edilen kanun teklifine muhalefet şerhi vermek isteyen üyelerimizin şerhlerini en geç 30 Ekim 2026 Cuma günü saat 14.00'e kadar Başkanlığımıza göndermelerini rica ediyorum.

Değerli arkadaşlar, değerli katılımcılar; gündemimizde görüşülecek başka bir konu bulunmamaktadır. Sizler tarafından gündeme getirilecek ilave bir husus yoksa Dışişleri Komisyonumuzun 28'inci Yasama Dönemi 24'üncü Toplantısını kapatıyorum. Hayırlı olsun tekrar görüşmelerimiz, aldığımız kararlar. Komisyon üyelerimize, Bakan Yardımcılarımıza, bakanlıklarımızın, kurumlarımızın çok değerli temsilcilerine, basınımızın, medyamızın değerli temsilcilerine yürekten teşekkür ediyorum, iyi günler diliyorum.

Kapanma Saati: 15.55